

Amy
van Marken

*‘Mijn vak
werd mijn
leven’*

(1912-1995)

PETRA BROOMANS EN JANKE KLOK

‘Mijn vak werd mijn leven’

Amy van Marken (1912-1995)

Biografieën van Groningse Hoogleraren

Dit boek verschijnt in de reeks *Biografieën van Groningse Hoogleraren* die wordt uitgegeven door Barkhuis Publishing in opdracht van de Stichting Nicolaas Muleriusfonds van de Rijksuniversiteit Groningen.

Het doel van de reeks is de kennis te bevorderen van de geschiedenis van de Rijksuniversiteit Groningen in het algemeen en die van haar hoogleraren in het bijzonder. Eerder in deze reeks zijn verschenen:

- Dr. Inge Elisabeth de Wilde, *'Werk maakt het bestaan draaglijk', Barend Sijmons (1853 - 1935)*.
Groningen : Barkhuis, 2007
- Drs. Charles J.J. Klaver, *Inseparable friends in life and death: the life and work of Heinrich Kuhl (1797-1821) and Johan Conrad van Hasselt (1797-1823), students of prof. Theodorus van Swinderen*. Groningen : Barkhuis, 2007
- Drs. P.J.U. Kooystra, *Bescheiden maar onverzettelijk: een biografie van professor Hilmar Johannes Backer*.
Groningen : Barkhuis, 2009
- Drs. Djoeke van Netten, *Nicolaus Mulerius (1564 -1630). Een geleerde uit Groningen in de discussies van zijn tijd*.
Groningen : Barkhuis, 2010

Redacteur van de serie: dr. A.C. Klugkist

Voor nadere informatie over deze serie kunt u contact opnemen met de redacteur: a.c.klugkist@gmail.com

‘Mijn vak werd mijn leven’

Amy van Marken (1912-1995)

PETRA BROOMANS EN JANKE KLOK

Barkhuis
Groningen 2010

Colofon

Foto voorzijde:

A. van Marken (1992), Bert Nienhuis

Foto achterzijde:

A. van Marken (1989), Universiteitsmuseum Groningen

Boekverzorging en zetwerk:

Nynke Tiekstra, ColtsfootMedia, Noordwolde

Digitalisering en bewerking fotomateriaal:

Dirk Fennema

ISBN: 9789077922743

NUR-code: 321

Bestelinformatie:

Barkhuis Publishing

Zuurstukken 37

9761 KP Eelde

tel. 050 3080936

fax 050 3080934

info@barkhuis.nl

www.barkhuis.nl

© 2010 Petra Broomans en Janke Klok

Inhoud

Woord vooraf 9

Leven en werk van Amy van Marken 11

Tiener in Hilversum, student aan de Universiteit van Amsterdam 12

Van belangstelling naar bezetenheid 14

Eerste artikelen, voordrachten en vertalingen 20

‘Ik was altijd onderweg’ 29

De Keizersgracht 31

De vroege Scandinavistiek in Groningen 37

Begin van het Van Marken-tijdperk 41

Jaren van opbouw en (inter)nationale samenwerking 46

De opmaat naar 1970 - het jaar van de promotie 54

De jaren zeventig en het hoogleraarschap 58

Een veelzijdig wetenschapper 64

Het geval Hamsun 71

Waardering en kritiek 73

De jaren na 1982 - een actieve emerita 77

Bij het overlijden van Amy van Marken 80

Noten 83

Publicaties van Amy van Marken 95

Geraadpleegde literatuur, archieven en personen 105

Literatuur 105

Archieven 108

Personen 109

Personenregister 111

‘Moge ons gezamenlijk werken en streven de sterke schakel vormen in de wetenschappelijke, culturele en medemenselijke betrekkingen tussen Scandinavië en Nederland.’

Uit de Openbare les van Amy van Marken, 1956

Woord vooraf

Deze monografie over Amy van Marken (1912-1995) is de vijfde in de reeks *Biografieën van Groningse Hoogleraren*, die wordt uitgegeven in opdracht van de Stichting Nicolaas Muleriusfonds van de Rijksuniversiteit Groningen.

Van Marken was de eerste hoogleraar Scandinavistiek aan de Rijksuniversiteit Groningen. Ze was een charismatische en inspirerende leermeester. Velen die Van Marken hebben gekend en met haar hebben samengewerkt, waren bereid hun herinneringen aan haar met ons te delen. Wij zijn hen hiervoor erkentelijk en hebben uit de verschillende (elektronische) brieven en interviews een aantal karakterisering van Amy van Marken gekozen. Deze zijn bij wijze van illustratie als kaders in de tekst opgenomen.

Dank eveneens aan Brigitte Hekker van het Universiteitsmuseum, en Gerard Huizinga en Bert van Wijk van de afdeling Documentatie Informatie Voorziening die behulpzaam waren met het ontsluiten en beschikbaar stellen van materiaal. Ook Ane van der Leij en Tonnis Musschenga van de Universiteitsbibliotheek Groningen zijn wij erkentelijk voor hun medewerking. Ester Jiresch danken wij voor het zorgvuldig opstellen van het personenregister.

Een welgemeend woord van dank ten slotte aan Mineke Bosch, Jan Erik Grezel, Alex Klugkist, Jytte Kroning en Inge de Wilde, die het manuscript kritisch hebben willen lezen. Hun suggesties waren zeer waardevol.

Petra Broomans en Janke Klok, september 2010

Rotterdam, 30 mei 1995
Ref.: LH/95-1225

Stichting Poetry International de Doelen, Kruisstraat 2 3012 CT Rotterdam tel. + 31/10/413 43 30/217 17 00

fax + 31/10/433 42 11

Mevrouw Amy van Marken
Keizersgracht 403^T
1016 EK Amsterdam

Aan de vertalers van Poetry International Rotterdam,

Zoals u misschien weet zal van 16 tot en met 24 juni 1995 *Poetry International* voor de 26e keer plaatsvinden. Wij zullen u binnenkort over het programma graag uitgebreider informeren. Het zou ons veel genoegen doen als u aan Poetry als vertaler uw medewerking wilt verlenen.

U ontvangt hierbij werk van . Erik . Stinus . . die aan dit festival zal deelnemen, en ons liet weten deze tekst(en) tijdens zijn/haar optreden te willen voorlezen. Wij zijn u zeer erkentelijk wanneer u hiervan een Nederlandse/Engelse vertaling wilt maken en zouden de vertaling graag uiterlijk . . 19 juni van u willen ontvangen. Wilt u zo vriendelijk zijn ons even te laten weten of u de opdracht kunt aannemen?

Mocht u de vertaling op floppy in WP 4.2, 5.0, 5.1 of 6.0, aanleveren dan zouden wij dit zeer op prijs stellen, maar vanzelfsprekend is dit geen voorwaarde. De aangeleverde teksten ontvangen wij bij voorkeur zonder opmaakcodes. Mocht u een andere tekstverwerkingspakket (b.v. Word of Mac) gebruiken wilt u dan even contact opnemen met Marc Mooij.

Voor de werkzaamheden kunnen wij u een honorarium aanbieden van f. 75,-

Wilt u bij het toezenden van de vertaling niet vergeten uw bank- of gironummer te vermelden? Indien u in het bezit bent van een BTW-nummer willen wij graag een factuur ontvangen, waarin het bovenstaande bedrag en uw BTW-nummer wordt vermeld.

Wij hopen spoedig van u te horen. Bij voorbaat dank.

Erik Stinus stuurde ons
ook een Engelse vertaling,
die heb ik hier bijgevoegd.

Met vriendelijke groet,

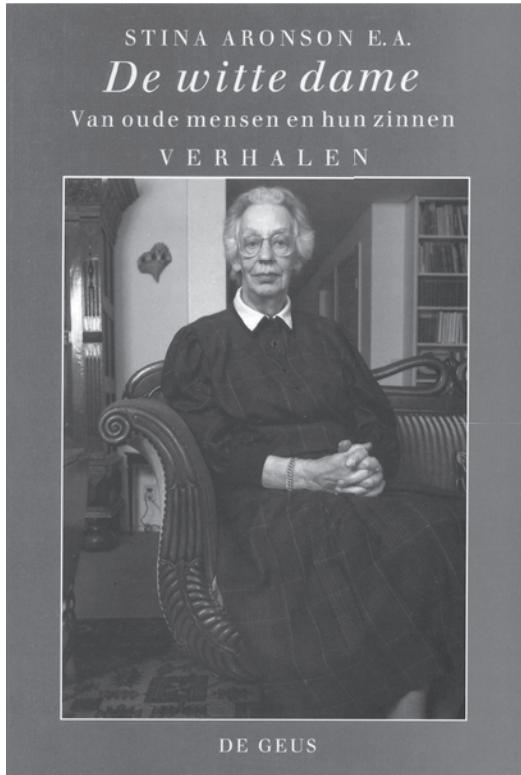
STICHTING POETRY INTERNATIONAL

Joke Gerritsen

Leven en werk van Amy van Marken

Op 15 juni 1995, aan de vooravond van het 26^e Poetry International Festival in Rotterdam, legde Amy van Marken de laatste hand aan de vertaling van enkele gedichten van de Deense dichter Erik Stinus (1934). Het werd haar laatste 'klus', zoals ze haar vele uiteenlopende werkzaamheden vaak omschreef. Ze werd getroffen door een hersenbloeding waaraan ze later die avond overleed, bijna 83 jaar oud. Gestorven in het harnas. Haar laatste werk voor Poetry International, het jaarlijkse internationale poëziefestival dat Van Marken na aan het hart lag en waar ze zo vaak aan had meegewerkt, was niet voor niets. Stinus trad op zaterdag 17 juni op in Rotterdam en op zondag 25 juni in de Twentse Schouwburg in Enschede voor 'Poetry on the Road'. Op deze internationale avond declameerde Stinus zijn eigen gedichten in het Deens, terwijl de Nederlandse vertaling op een groot scherm achter hem werd vertoond. Zijn vertaalster was toen al begraven. Dynamisch tot het eind, gedreven, inspirerend en veelzijdig.

Als wetenschapper bestreek Van Marken vele terreinen binnen haar vakgebied en bereikte ze een groot en breed publiek. Ze vertaalde, zowel fictie als non-fictie, ze gaf lezingen, organiseerde in Nederland een verscheidenheid aan culturele en educatieve activiteiten die Scandinavië betroffen, en publiceerde in uiteenlopende media, van vooraanstaande internationale wetenschappelijke tijdschriften tot landelijke dagbladen. Ze leidde enkele generaties scandinavisten op en was op haar vakgebied een vraagbaak voor een ieder. Ook in Scandinavië was Van Marken een bekende persoonlijkheid. Na haar benoeming aan de Rijksuniversiteit Groningen, maakte zij de Groningse Scandinavistiek internationaal zichtbaar. Wel bleef ze in Amsterdam wonen. Vele bekende Scandinavische wetenschappers en literatoren hebben met Van Marken de reis van Amsterdam naar Groningen gemaakt. Ze wist wonen en werken op twee plaatsen effectief en efficiënt te combineren. Ze kon inspirerend vertellen. De Noorse dichter Paal-Helge Haugen zei er in 1992 over:

Ik was eens met Amy van Marken op weg van Amsterdam naar Groningen, met de trein, een van de platste reizen ter wereld. Het was een mistige ochtend. Af en toe stak een koe haar kop door de mist heen en keek ons zwaarmoedig aan. Amy sprak ijverig over de beroemde schrijver Hamsun en liet zich door niets van haar stuk brengen. Vlak voor Groningen brak de zon door. Door het raampje van de coupé zag ik duidelijk hoe het eiland Hamarøy in Noord-Noorwegen, de bergen en de zee boven de Hollandse weilanden hingen. Zo groot is de kracht van literatuur. En het enthousiasme van de literatuurwetenschapper.¹

Veel oud-studenten en collega's zullen dit beeld van de docent en literatuurwetenschapper Amy van Marken herkennen. Wat ging eraan vooraf? Welke weg legde Van Marken af van opgroeiende tiener naar student, docent en hoogleraar Scandinavische taal- en letterkunde, en waarom koos ze voor de Scandinavische talen?

Het citaat van Paal-Helge Haugen is afkomstig uit: *De witte dame. Van oude mensen en hun zinnen* Verhalen geselecteerd door Amy van Marken (Breda 1992).

Tiener in Hilversum, student aan de Universiteit van Amsterdam

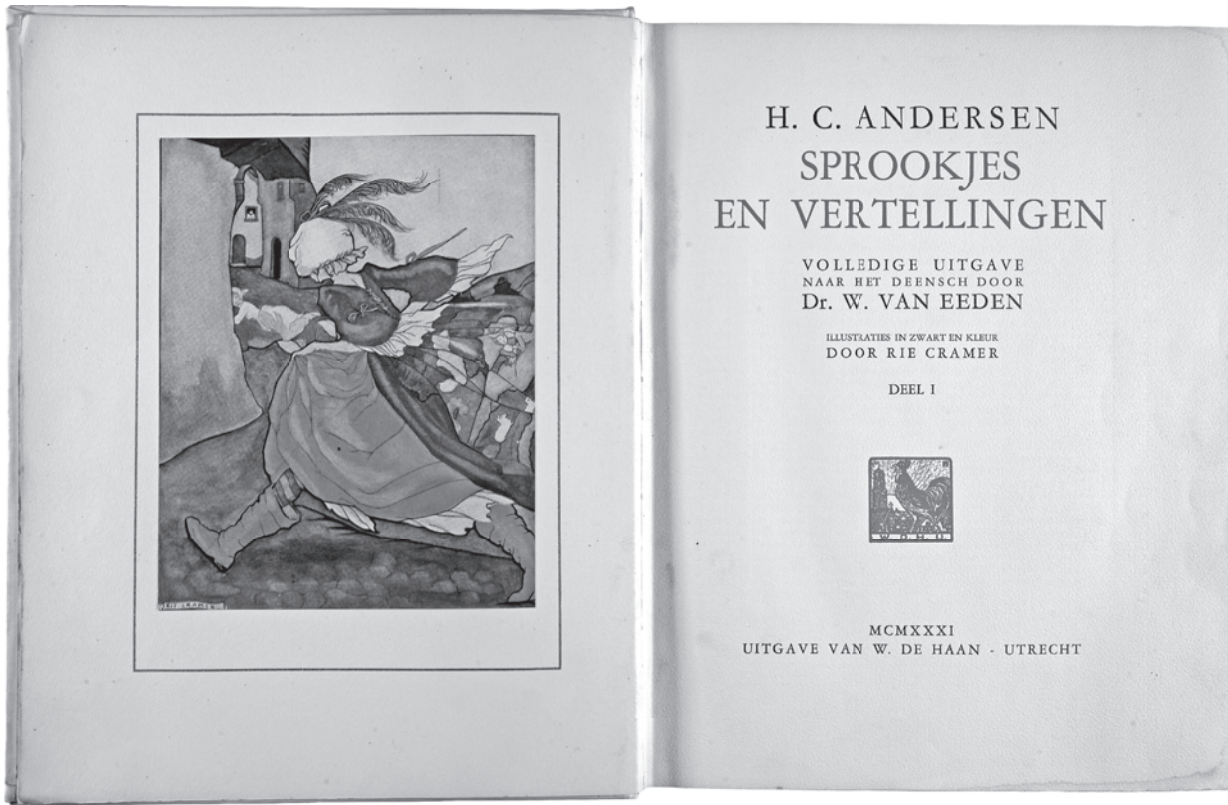
Amelia van Marken werd op 21 juni 1912 geboren te Hilversum, als derde kind in het gezin van Bernard van Marken (1880-1940) en Woudrica Gülcher (1881-1966). De Van Markens en Gülchers waren kooplieden, bestuurders en reizigers. Haar vader was, evenals haar grootvader, mede-eigenaar van een commissiehandel in fondsen. Haar oudoom was de bekende gistfabrikant en filantroop J.C. van Marken (1845-1906), die naar het voorbeeld van de Engelse tuinsteden in Nederland een andere visie op het wonen van 'zijn' fabrieksarbeiders in Delft introduceerde. Haar moeder Woudrica Gülcher kwam uit een bestuurdersfamilie en was dochter van de burgemeester van Hilversum. Het is verleidelijk om aan te nemen dat Van Marken haar soepelheid en kennis van etiquette van haar moeder had en het zakelijk inzicht van haar vader. Ze werd vernoemd naar haar grootmoeder van moederszijde, de uit Ierland afkomstige Amelia Jane Denny. Misschien speelde de Ierse afkomst een rol voor Van Markens latere belangstelling voor het Keltische en Scandinavische volkssprookje.

Amelia van Marken had twee oudere broers, Jacob Cornelus (1906-1991) en Evert Pieter (1908-1987), haar zus Woudrica Johanna Maria (1919-1972) werd zeven jaar na haar geboren. Toen Amy, zoals ze van jongs af werd genoemd, in 1995 overleed, had ze hen alle drie overleefd. Tijdens de kinder- en tienerjaren van Amy van Marken waren de Scandinavische landen oorden die tot de verbeelding spraken. Het Noorden stond aan het eind van de negentiende en het begin van de twintigste eeuw bekend om zijn 'frisheid' en maatschappelijke vooruitstrevendheid.² Dit beeld van Scandinavië heeft Van Marken, die haar hele leven nieuwsgierig was naar het nieuwe en het andere, ongetwijfeld aangesproken. Het is niet ondenkbaar dat het, samen met haar Ierse achtergrond, een latente belangstelling voor de Scandinavische landen teweegbracht, die door latere ontmoetingen en gebeurtenissen werd aangewakkerd.

Van Marken bracht haar schooltijd door in Hilversum, waar ze na de lagere school de *Godelindeschool*, een particuliere Middelbare Meisjesschool (MMS), doorliep. Het vakkenpakket op de *Godelindeschool* omvatte aardrijkskunde, geschiedenis, plant- en dierkunde, gezondheidsleer, Duits, Engels en Frans. Vanaf het begin ging het hart van Van Marken uit naar de moderne talen. In *Achter de schermen...*, een interview dat ze in 1982 gaf ter gelegenheid van haar afscheid als hoogleraar aan het Scandinavisch Instituut in Groningen, vertelt ze hoe ze al op de MMS geïnteresseerd was in zowel taal- als letterkunde, en hoe Maria Vermin, een van haar docenten en later hoogleraar Italiaanse taal- en letterkunde in Utrecht, vele jaren nadien eens tegen haar zei: 'Jij was de enige voor wie ik les gaf, voor sommige anderen was het alleen maar boter aan de galg gesmeerd.'³ Lichamelijk viel de MMS-tijd Van Marken zwaar en voor activiteiten buiten het curriculum om ontbrak het haar aan energie. Tot haar dertigste kampte ze met een slechte lichamelijke conditie, die haar er ook van weerhield om aan gymnastiek of aan sport te doen. Zelf denkt ze dat haar voortdurende vermoeidheid te wijten was aan een te snelle groei tijdens haar tienerjaren.⁴ Aan het eind van haar studietijd is ze erover heen gegroeid en in 1992 prees ze zich, terugkijkend op een vol en energiek leven, gelukkig met een sterk gestel:

Ja, waar ik de energie vandaan haal? Ten eerste omdat ik gezond ben. [...] In mijn jonge jaren was ik heel slap..., ziek, zwak en misselijk. Sinds mijn dertigste jaar zo ongeveer is dat over, [...] dat is toch een cadeau dat je krijgt en daarvoor kun je alleen maar dankbaar zijn.⁵

De MMS had zijn beperkingen. De vijf jaar durende opleiding was algemeen vormend, maar het diploma gaf geen toegang tot een universitaire studie. Het had tot gevolg dat Van Marken, toen ze na haar middelbare school koos voor een studie in de Scandinavische Talen, zich wel aan de Universiteit van Amsterdam kon inschrijven om colleges te volgen ter voorbereiding op een MO-examen, maar geen academisch examen kon doen.⁶

De keuze van Van Marken voor haar studie Deens werd ingegeven door de sprookjes van H.C. Andersen. Deze vertaling werd gemaakt door dr. W. van Eeden en kwam uit in 1931 met illustraties van Rie Cramer.

Van belangstelling naar bezetenheid

In het begin van de twintigste eeuw trok de Scandinavische literatuur veel lezers. Veel huishoudens hadden wel een Ibsen of een Lagerlöf in de boekenkast staan. In de biografie *Anna. Het leven van Annie M.G. Schmidt* (2002) vertelt Annejet van der Zijl dat de jonge Annie in de werkkamer van vader Schmidt *Nora, een Poppenhuis* (1879) van Ibsen aantrof.⁷ Ook Van Marken kende al Scandinavische auteurs voor ze aan de studie begon. Een daarvan was de Deense sprookjesschrijver Hans Christian Andersen. Na haar middelbare schoolopleiding wilde ze talen gaan studeren, maar niet Frans, Duits of Engels. 'Dat deden ze allemaal en dat wilde ik niet. Ik ben toen heel banaal gaan aftellen.'⁸ Russisch, Spaans, Italiaans en Scandinavisch bleven over en intuïtief koos ze voor het Scandinavisch. 'Een gevoel in me zei: Russisch - nee, Italiaans - nee, Spaans - nee, Scandinavisch - ja! Daar koos ik dus voor, hoewel ik amper wist wat het inhield.'⁹ In de leesportefeuille waar haar ouders op geabonneerd waren, bevonden zich vertaalde romans van Scandinavische auteurs en

een buurvrouw in Hilversum die van haar plannen hoorde, gaf haar een Deense uitgave van de sprookjes van Andersen.¹⁰ Toen ze voor een van de Scandinavische talen moest kiezen gaf dit boek de doorslag. In 1982 zei ze er zelf over: ‘Waarschijnlijk door dat boek van Andersen, want ik had in het Nederlands natuurlijk wel boeken gelezen van Zweedse en Noorse schrijvers. Sigrid Undset en Selma Lagerlöf kende ik toen al wel. Nee, ik weet het niet. Misschien is het puur toeval. Je moest toch met één taal beginnen.’¹¹ Na een gesprek met de toenmalige lector Scandinavische talen Petronella Maria (Nel) den Hoed (1899-1973), later Boer-den Hoed, schreef Van Marken zich in 1930 in voor de studie Deens aan de Universiteit van Amsterdam. Nel den Hoed was in 1929 benoemd tot lector aan de Universiteit van Amsterdam om onderwijs te geven in Oudijlands (ofwel Oudnoors, zoals het ook wordt genoemd, daar deze oude talen vrijwel gelijk zijn), Deens en Zweeds.¹² De Scandinavistiek aan de Nederlandse universiteiten was in die jaren een éénmansbedrijf, waarbij één docent voor de taak stond een gecompliceerd onderwijspakket in drie talen te verzorgen.¹³

Van Marken was in 1930 de eerste hoofdvakstudent Deens in Nederland. Ze was een hardwerkende student en participeerde in het Amsterdamse studentenleven. Ze werd lid van de Amsterdamsche Vrouwelijke Studenten Vereniging (AVSV). Elisabeth Visser, later hoogleraar Oude Geschiedenis in Groningen, was voorzitter van de groencommissie.¹⁴

Als hoofdvakstudent nam ze onder de academische studentenpopulatie een bijzondere positie in. Haar studiegenoten, die Deens als bijvak deden, vonden het merkwaardig dat iemand voltijds Deens ging studeren en namen aan dat die rijzige jonge vrouw met haar bijzondere belangstelling dan wel een Deense zou zijn. Maar Van Marken was nog nooit in Scandinavië geweest en had zelfs nog nooit iemand ontmoet die daar vandaan kwam.¹⁵ Van haar familie was ze de eerste die naar de universiteit ging.

Gedurende de eerste twee jaar van haar studie volgde Van Marken colleges in de Deense taal- en letterkunde die werden verzorgd door Den Hoed. Gotisch, Algemene Taalwetenschap, filosofie, psychologie, pedagogie, kunst- en godsdienstgeschiedenis behoorden ook tot het – grotendeels naar eigen inzicht en belangstelling samengestelde – vakkenpakket.

Petronella Maria Boer-den Hoed (1899-1973), Van Markens leermeester aan de Universiteit van Amsterdam, staand achter het spreekgestoelte in de Aula.

Bron: Universiteit van Amsterdam

Adreslijst van
de leden van de
AVSV, Onder hen
A. van Marken uit
Hilversum. Uit:
Amsterdamsche
Vrouwelijke
Studenten
Vereeniging
Almanak (1935).

NAAM	STUDIE	DISP.	JAAR	TELEFOON	ADRES
Ledeboer, A. M.	L.cl.	Id.	3	25131	v. Eeghenstraat 63
Ledeboer, H.	M.cand.	E.	R.		Händelstraat 1, Z. Almelo, Wierdscheweg 131.
Leemhuis, M. M.	J.		1		B' daal, Rustenburgerweg 5.
Leer, B. v.	J.		1	25570	Apollolaan 117.
Leeuw, A. P. de	N.P.w.	Fr.	2		Ger. Terborgstraat 51, Z.
Leeuw, E. E. v. d.	L.f.	E.	3	23115	Rubensstraat 32b, Z. Zuffen, Brugstraat 7.
Leon, I. A. A. Mendes de	La.		4	Hilv. 6814	Hilversum, Verdilaan 5.
Lieman, N.	N.P.b.	Art.	3	90566	Beethovenstraat 6. Goor, Grootestraat 28.
Lioni, L.	N.P.ch.	lr.	2		Eulerpestraat 83 III Z. Bloemendaal, Ripperweg 1.
Loghem, J. G. v.	J.	D.	3	Haarl. 22115 92962	Viottastraat 23, Z.
Lonkhuyzen, M. Th.	M.		1		Nic. Maesstraat 123b, Z.
Lubbers, M.	Ln.	V.	4	21238	Amstelveenscheweg 727, Z.
lugt, H.	M.	E.	2	23115 Buss. 5663	Rubensstraat 32b, Z. Bussum, Koedijklaan 23.
Margadant, N. C.	M.		1	20247	v. Eeghenstraat 74d, Z.
Marken, A. v.	L.S.cand.	K.	5	Hilv. 7912	Hilversum, Borneolaan 19.
Maurenbrecher, A. E. R. C.	V.F.s.g.	Fr.	R.		Den Haag, Sijzenlaan 39.
Maurick, A.	H.	W.	2	91003	J. v. Eyckstraat 45, Z. Enschede, Bischofstraat.
Meihulzen, W. C.	L.sp.	Fr.	4	23716	De Lairesstraat 122b, Z. Wildervank, Oosterlep A. 136.
Menko, A. F.	N.P.b.	P.	2	21782	P. de Hooghstraat 12, Z. Enschede, Rembrandtlaan 43.
Menko, E.	M.	K.	5	Ensch. 5558	Amstel 336, O. Enschede, Rembrandtlaan 52.
Menko, H.	J.cand.	K.	R.	36265	Heerengracht 505, C. Enschede, Rembrandtlaan 52.
Menko, R. H.	L.cl.cand.	W.	4	26344	Koninginneweg 60, Z. Enschede, Oldenzalstraat 8.
Merkuur, A. H.	M.	B.	2		Haarlem, Santpoorterplein 21.
Meyer, S. C.	M.doct.	Fr.	R.		Vondelstraat 66, W. Hilv. 5070
Moen, C. J.	N.P.ph.		1		Hilversum, Fr. v. Mierislaan 4.
Moerdijk, C. E.	V.F.s.g.	Ark.	2		R. Vinkelskade 69, Z.
Mom, I. H. C. A.	M.	P.	3		C. Krusemanstraat 1b, Z. Gimken, Boschlaan.
Monsees, M. E.	Th.		1		Hilversum, Hollandschelaan 8.
Motshagen, M. C.	M.	B.	2	Hilv. 5070	Koningsstraat 70, Hilversum.
Munnich, A. M. T.	J.		1		v. Baerlestraat 64, Z.
Mynlieff, H.	N.P.b.	Ark.	3	21540	J. Luykenstraat 56, Z.
Nachenius, L. P.	J.		1	20881	Fr. v. Mierisstraat 81, Z.
Nieboer, H.	Le.	Id.	3	27409	R. Vinkelskade 61, Z. Den Haag, Ten Hovestraat 58.
Niekerk, H. G. G. M. v.	M.	Atl.	3	Arnh. 25971	Banstraat 18 bs., Z. Arnhem, Eus. Binnensingel 18.
Nieuwenhuizen, A. M.	L.f.		1		Fr. v. Mierisstraat 96. Limmen (N.H.).
Nieuwerker, R. C.	Ln.	Atl.	R.	81373	R. Visscherstraat 26, W.
Ogdrop, N. v.	Le.	Min.	2	34910	Sarphatikade 10, C.
Oldenborgh, A. v.	L.cl.	Min.	3	25837	Minervalaan 17b, Z. Overveen, Kweekuinweg 1.

Voor MO-studente Van Marken werden geen afzonderlijke colleges gegeven. Daarmee raakte ze in dezelfde situatie als anderen die belangstelling hadden voor de Scandinavische talen en MO-studenten in het algemeen: veel kennis moest ze zich door zelfstudie verwerven.¹⁶ Ze zat vaak op de bibliotheek te werken, die goed voorzien was en steeds met nieuwe aanwinsten werd uitgebreid.

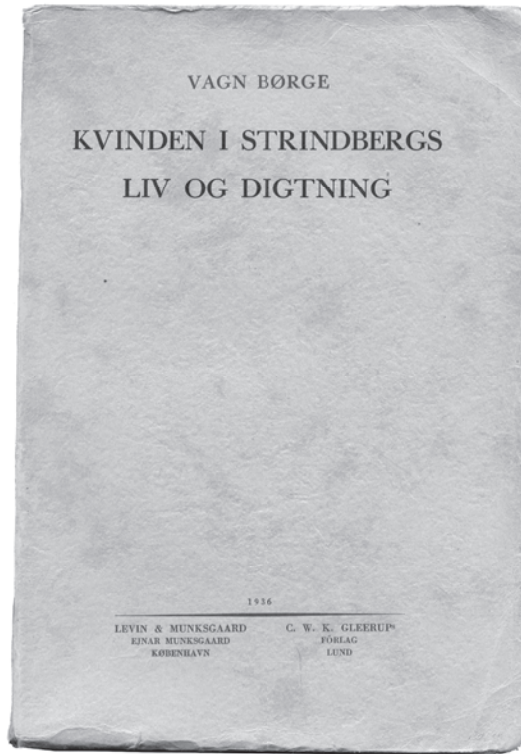
In de herfst van 1932 werd de in Denemarken afgestudeerde literatuurwetenschapper Vagn Albeck Børge (1904-1988) tijdelijk lector in Amsterdam. Børge was de eerste Deen die Van Marken ontmoette en dankzij hem kreeg ze haar eerste colleges over onderwerpen uit de Scandinavische letterkunde. Hij zou er later bij Van Marken op aandringen om staats-examen te doen en zich zo te kwalificeren voor een universitair examen.

Het enthousiasme dat Van Marken ondertussen voor het door haar gekozen vakgebied had opgebouwd, was groot. In 1933 maakte ze gedurende de zomervakantie haar eerste reis naar Denemarken, waar ze contacten met Deense studenten legde en Børge, inmiddels terug in Denemarken, opzocht. Haar plannen om in Denemarken college te lopen, vielen in het water. Ze moest plotseling terug omdat haar moeder ziek werd en haar zorg nodig had. Het werd een periode van bezinning die er, samen met het duwtje in de rug van Børge, voor zorgde dat Van Marken in het begin van 1934 de knoop doorhakte en zich ging voorbereiden op het Staats-examen Gymnasium A. De wiskundevakken bezorgden haar hoofdbrekens. Voor de klassieke talen kreeg ze bijles van de classicus en vertaler Onno Damsté (1896-1973).

Als lector in Amsterdam had Børge Van Marken laten kennismaken met eigentijdse, vernieuwende auteurs en zijn passie voor de oudere auteurs Andersen en Strindberg bleek besmettelijk. In het interview *Achter de schermen...* (1982) vertelt Van Marken dat Børge een gepassioneerd man was en het liefst toneelspeler had willen worden. Het leidde er onder meer toe dat Van Marken in haar

Foto van het gebouw van de AVSV in Amsterdam. Uit: *Amsterdamsche Vrouwelijke Studenten Vereniging Almanak* (1935).

wetenschappelijke werk veel aandacht had voor Scandinavisch drama, in het bijzonder voor het werk van August Strindberg. In de zomer van 1934 ging ze opnieuw naar Denemarken en volgde er een aantal colleges aan de Universiteit van Kopenhagen. Ze maakte er kennis met bekende literatuurwetenschappers en taalkundigen.¹⁷ De reizen betekenden ook veel voor haar persoonlijke ontwikkeling. In een radio-interview in 1992 zei ze:

Wat voor meisje ik was? Verlegen, ik maakte niet zo snel contact. De eerste keer dat ik naar Denemarken ging was een heel belangrijk punt in mijn ontwikkeling. Je had daar geen etiket op je [...] dat je verlegen bent.¹⁸

In 1935 was ze zover dat ze het Staatsexamen Gymnasium A succesvol aflegde in de Ridderzaal in Den Haag.¹⁹ In de zomer van 1936 deed ze kandidaatsexamen Scandinavische talen en hun letterkunde, met hoofdvak Deens. Een jaar later ging ze voor het eerst naar Zweden en volgde colleges aan de Universiteit van Stockholm, onder andere van de literatuurhistoricus Martin Lamm (1880-1959) die ongepubliceerd werk uit de nalatenschap van Strindberg bewerkte. Een van haar medestudenten was de auteur en literatuurwetenschapper Sven Stolpe (1905-1996), die een biografie schreef over Birgitta van Zweden. Samen met Van Marken in de collegebanken zat ook Olof Lagercrantz (1911-2002) die als hoofdredacteur

Vagn Albeck Børge, tijdelijk lector in Amsterdam in 1932, inspireerde Van Marken. Wellicht had deze publicatie over de vrouw in het leven en werk van Strindberg (onbewust) invloed op haar latere studie naar de vrouwenfiguren in het werk van Knut Hamsun.

van *Dagens Nyheter* in de periode 1960-1975 een van de meest invloedrijke cultuurpersoonlijkheden van Zweden zou worden. De hoogleraren en de docenten waren behulpzaam, maar het bleek moeilijk om contact te leggen met haar medestudenten. Ze bleven voor haar een soort grauwe massa. Soms kon het weken duren voor er iemand tegen haar sprak. In *Achter de schermen...* vertelt ze dat het haar zwaar viel, om in haar 'dooie-piere-eentje' in een pension te zitten en geen mensen te kennen.²⁰ Maar ze bleef gemotiveerd en haar nieuwsgierigheid dreef haar er altijd weer toe om op alles af te gaan. Zo wist ze in het kader van haar doctoraalscriptie in 1937 tot op de zolder van het Nordiska Museet door te dringen, een van de grote cultuurhistorische musea van Zweden in Stockholm, opgericht in 1872. In een afgelegen hoek deed ze een bijzondere vondst. Ze vond er boeken van Kierkegaard met daarin aantekeningen van Strindberg. Dit materiaal verwerkte ze in een van haar twee doctoraalscripties. In datzelfde jaar zag ze in Stockholm voor het eerst ook een Strindberg-voorstelling, *Dodendans*.

Terug in Nederland behaalde ze in 1938 haar doctoraalexamen Scandinavische talen (hoofdvak Deens) met het predicaat 'cum laude'. Haar bijvakken waren Zweedse taal- en letterkunde – met onderwijsbevoegdheid – en godsdienstgeschiedenis. Voor dit doctoraalexamen schreef ze

Op de zolder van Nordiska Museet onderzocht Van Marken in 1937 of Strindberg aantekeningen had gemaakt in de boeken van Kierkegaard. Hier het museum eind jaren 20. (Uit: *Nordisk Familjebok*, 1944 p. 1140).

twee scripties, een over de invloed van Kierkegaard op Strindberg, een tweede over Deense psalmdichtkunst.²¹ Zo combineerde ze haar verschillende interesses.

Voor Van Marken waren de jaren dat ze aan de Universiteit van Amsterdam studeerde goede jaren. Ze had een actief studentenleven, was lid van het dispuut Kewajam en trof er andere latere scandinavisten zoals Saskia Ferwerda (1910-1984), die in 1958 lector Scandinavische taal- en letterkunde aan de Universiteit van Utrecht zou worden.²²

Achteraf constateerde Van Marken dat ze in die jaren 'langzamerhand [...] toch wel erg bezeten [was] geraakt van dat Scandinavische, van de talen en van de literatuur' en ze had na haar doctoraalexamen meteen willen doorwerken aan een proefschrift over de Scandinavische volksballade.²³ De dreigende oorlog gooide roet in het eten. Haar bezorgde vader verbood haar in 1938 naar Denemarken te reizen en zo kon ze de voor haar dissertatie noodzakelijke studiereis niet maken. Van Marken moest haar plannen veranderen. Die plannen voor een promotieonderzoek, volgend op haar doctoraalexamen, laten zien dat Van Marken al vroeg voor zichzelf een wetenschappelijke carrière in gedachten had.

In *Het Kouter*.
Onafhankelijk
tijdschrift voor
religie en cultuur
publiceerde
Van Marken in
1939 haar eerste
boekbespreking.

Eerste artikelen, voordrachten en vertalingen

Van Marken begon haar werkzame bestaan als scandinavist in 1939 met het geven van privé-lessen en taalcursussen. In hetzelfde jaar verscheen haar eerste publicatie, een recensie van *Etudes Kierkegaardiennes* van Jean Wahl (1888-1974) voor *Het Kouter* – onafhankelijk tijdschrift voor religie en cultuur. Haar volgende artikel ‘August Strindberg, de onbekende?’ publiceert ze in 1940 in *Elseviers geïllustreerd maandschrift*.²⁴ Ze specialiseerde zich in het geven van lezingen over Scandinavische letterkunde en verzorgde voordrachten en cursussen aan volksuniversiteiten en voor particulieren. Van Marken gaf onder andere lezingen over de relatie tussen culturele en nationale identiteit en letterkunde. Het jonge land Noorwegen, onafhankelijk sinds 1905, koos ze als voorbeeld. Zelf noemde ze het ‘een serie van zes lezingen over Land en Volk weerspiegeld in de Noorse Letterkunde’.²⁵ Een tweede serie lezingen ging over de sprookjesschrijver H.C. Andersen. Verder

belichtte ze in een drietal lezingen het ‘Heidendom en Christendom in het oude Scandinavië’. Ook voordrachten over Selma Lagerlöf, de vrouw in Edda en Saga, het volksontwikkelingswerk in Scandinavië, het Scandinavische kinderboek en lezingen over Ibsen en Strindberg behoorden tot haar repertoire. Het geven van die lezingen was in oorlogstijd een hele expeditie, want vaak reisde ze in het pikkedonker in de kou in een verduisterde coupé met de laatste trein terug naar Hilversum. Als ze na elfen in Hilversum aankwam, mocht ze alleen nog met een pasje over straat. Van Marken was tijdens haar studie en in de oorlog in het ouderlijk huis blijven wonen. In *Achter de schermen...* vertelt ze dat dit huis aan de Borneolaan 19 een soort eilandje was tussen twee huizen waar soldaten waren ingekwartierd. Ze woonde er met haar moeder en haar zus, nadat haar vader in 1940 was overleden.

Van Marken was in de oorlogsjaren tevens actief als vertaler en ze deed advieswerk voor Nederlandse uitgeverij, in het bijzonder op het gebied van verzetsliteratuur. Dat ze daarvan op de hoogte kon blijven in bezet Nederland, dankte ze aan haar abonnement op het Zweedse literaire

AUGUST STRINDBERG, DE ONBEKENDE?

DOOR AMY VAN MARKEN

IN 1912 stierf de groote Zweedsche dichter en dramaturg August Strindberg. Van zijn debuut af was er rumoer rond zijn naam; zijn persoon en zijn werk waren een voorwerp voor de felste discussies, zoowel in zijn vaderland als daarbuiten. Ruim 25 jaar zijn voorbijgegaan en de vraag rijst onwillekeurig: hoe beleven wij op het oogenblik zijn kunst, hoe staan wij tegenover zijn persoonlijkheid? In gedachten laten wij de hoogtepunten van Strindberg's geweldige oeuvre even aan ons voorbij gaan. Heeft dat alles werkelijk afgedaan, zooals sommigen meenen?

Daar zijn allereerst de zuiver autobiografische werken. Als tijdsbeeld, als documents humains met een schat van psychologische gegevens, als onbarmhartige zelfontleding en niemand en niets ontziende critiek, heeft deze lange reeks van werken

niets van haar waarde verloren, hoezeer zij ook een product zijn van een tijd, een geesteshouding en een litteraire strooming, die reeds lang achter ons liggen. (Dit geldt vooral van *De Zoon der Dienstvaagd.*) Enkele van Strindberg's romans, b.v. *De Roode Kamer*, *De Bewoners van Hemsö*, het eerste deel van de huwelijksnovellen en verscheidene proza-vertellingen zijn nog van een ongekende frischheid. Strindberg's belangrijkste en meest verstrekkende inzet is ongetwijfeld gelegen op het gebied van het drama. Hij is de schepper geweest van het naturalistische en het expressionistische drama in Europa. Het is een niet gemakkelijk te beantwoorden vraag of Strindberg's drama lééft, nu in onze dagen. Om dat

August Strindberg

In *Elseviers geïllustreerd maandschrift*, tot en met 1939 onder redactie van Top Naeff, publiceerde Van Marken haar eerste artikel over August Strindberg: 'August Strindberg, de onbekende?' (1940).

Fragment uit de oerversie van Van Markens lezing 'Land en Volk weerspiegeld in de Noorse Letterkunde' waarmee ze tijdens de oorlogsjaren door het land trok.

NOORWEGEN, LAND EN VOLK, WEERSPIEGELD IN DE LETTERKUNDE

Amy van Marken

Zoals de titel van deze lezingcyclus aanduidt, is het mijn bedoeling te pogen U een beeld te geven van Noorwegen, het land en het volk en de mensen, zoals zij zich in de loop der eeuwen ontplooid hebben. Het beeld, of beter gezegd de beelden, die ik voor U tevoorschijn zal roepen, ontleed ik aan de noorse letterkunde (in al haar uitingen, schakeringen en contrasten). Ik zal niet slechts spreken van de moderne letterkunde (nog daargelaten hoe ruim men dit begrip neemt), neen, U zult ook kennis maken met de oudste letterkundige, dichterlijke voortbrengselen van den noorsen geest, met de goden en heldenliederen, verzameld in de Edda, de Vrijsandse familie-saga en de noorse koningssaga's in de Heimskringla, werken die in Noorwegen en op IJsland ontstonden, en die vooral waar het de in proza geschreven saga's betreft een uitzonderlijk hoogtepunt in de vroegeuropese letterkunde vormen, hoe weinig bekend en geacht ze helaas ook zijn buiten de grenzen van het noorden. Voor het begrip van den noors-scandinavische, ja van de germaanse psyche onontbeerlijk. Naast werken als de Edda en de Heimskringla zullen ook tersprake komen de volkssprookjes, die in het midden der vorige eeuw door de Nooren Aabjornsen en Moa werden verzameld en opgetekend, en waarvan een nederlandse bewerking ter perse is. Elk op eigen wijze onthullen deze werken iets van de noorse natuur, het noorse genoeid en het noorse levensgevoel. Voegen we hierbij dan de beelden en gedaanten welke de nieuwere noorse letterkunde, haar schrijvers en dichters voor ons oproepen, laten wij het een het ander doorlichten en verhelderen, en zien wij dan vooral ook dit alles in zijn cultuurhistorische samenhang dan zult ge naar ik hoop een indruk krijgen van hetgeen het noorse volk in tijden van opgang en neergang, op geestelijk gebied gepresteerd heeft. De typisch noorse karaktertrekken, die wortelen in een ver verleden en in een intieme verbondenheid van mens en natuur, de geweldige contrastwerkingen in den noorsentmens, die hiervan het gevolg zijn, de onstuimige daadkracht, de fantasie, het (noorse verlangen) ja heel de sfeer van Noorwegen, die voor velen van ons zulk een grote aantrekkingskracht heeft, deze doch welke voor evenveel anderen zo moeilijk te benaderen en te begri-pen valt, met dat alles hoop ik U in contact te brengen, en wel zo, dat U die sfeer gaat verstaan, zuiver, in haar ware gedaante, ontdaan van alle frange, waarmee valse romantiek en would be primitieve idylle haar zo gaarne op-dat wil zeggen ontsieren. Tegelijkertijd zal de neerdrukkende somberheid, het duistere, dat menigeen de noorse letterkunde verwijt ongetwijfeld een deel van zijn duisterheid verliezen. Het komt er immers op aan de dingen in hun ware verhoudingen te zien en te begrijpen, voor het inzicht en het begrip van een land en een volk en een literatuur is, ik zei het zo even reeds, een historische overblik noodzakelijk. Daarbij wil ik deze eerste keer dan ook Uw aandacht bepalen.

Noorwegen, wanneer is er eigenlijk voor het eerst sprake van Noorwegen als een zelfstandige natie? Het antwoord hierop luidt: ongeveer in de 10de eeuw na Christus. Wat er zich voor dien tijd heeft afgespeeld in het Noorwegen is dat wij nu Noorwegen plegen te noemen is enerzijds gehuld in van de sage en mythe, ook al hebben anderzijds archeologen, geologen twee en drie, godediensthistorici en taalgeleerden er ieder het hun-

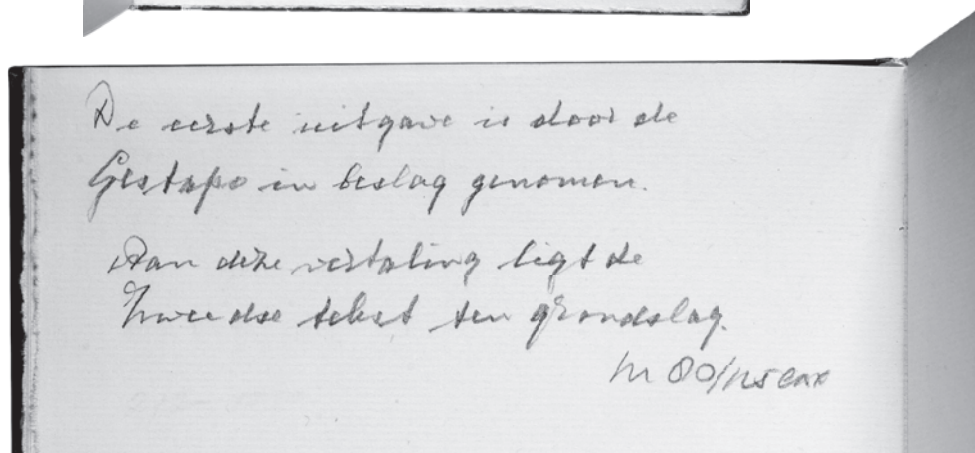
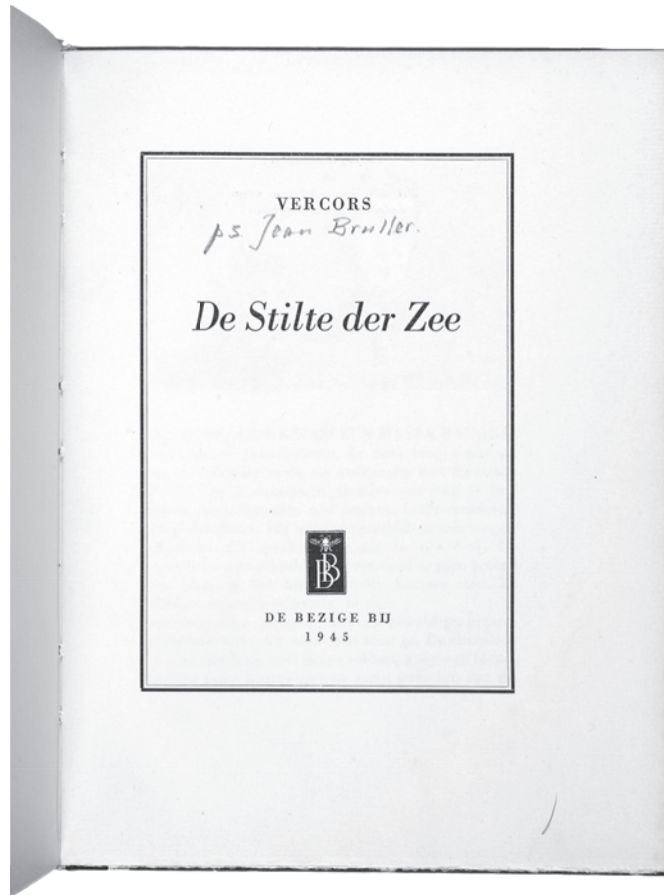
tijdschrift *Bonniers Litterära Magasin (BLM)*. Daarin stond onder meer verzetspoëzie uit Denemarken en Noorwegen. *BLM* publiceerde ook over wat er in landen als Engeland en Frankrijk aan verzetsliteratuur uitkwam. In *Achter de schermen...* vertelt Van Marken dat ze vaak beter op de hoogte was dan anderen omdat maar weinigen tijdschriften uit het buitenland ontvingen.²⁶ In *BLM*, dat tot september 1944 'doorkwam', las ze in het februari-nummer van 1944 ook de Zweedse versie van *Le silence de la mer* (1941) van de Franse auteur Vercors (pseudoniem van Jean Marcel Bruller, 1902-1992). Het klassiek geworden verhaal over een Duitse officier die een korte periode zijn intrek neemt bij een oudere Franse man en zijn jonge nicht en het bijzondere gesprek dat zich tussen hen ontspint, maakte indruk op haar. Vooral het personage van de kunstzinnige Duitse officier die tijdens een bezoek aan Parijs ontdekt dat de Duitse bezetters geen enkel respect hebben voor de Franse cultuur en die geen andere uitweg ziet dan zich te laten indelen bij een frontdivisie, fascineerde Van Marken. Ze vertaalde het onder het pseudoniem A. Wijkmark uit het Zweeds, en bood haar vertaling aan de illegale uitgeverij De Bezige Bij aan. Het leidde tot de eerste uitgave van *De stilte der zee* in Nederland, maar dit ging niet zonder slag of stoot. De kopij voor de eerste druk werd door de Gestapo in de drukkerij van G.J. Willemse te Utrecht in beslag genomen. Drukker Willemse en de typograaf Zuiderdorp werden door de Gestapo vermoord. De tweede druk werd in de herfst van 1944 gedrukt door drukkerij D.A.V.I.D. in Amsterdam in een oplage van 325 exemplaren.²⁷ Uitgeverij De Bezige Bij distribueerde het boek via een clandestien netwerk. Per post werden boeken gestuurd naar verkopers die ze in het geheim doorverkochten. Van Marken was een van deze verkopers.

Van de overige vertalingen die Van Marken tijdens de oorlog maakte, konden slechts enkele worden gedrukt. Zo vertaalde ze het eerste deel van de zogeheten Tony-boeken (1922-1944) van Agnes von Krusenstjerna, een serie ontwikkelingsromans over een jonge vrouw.²⁸ Von Krusenstjerna (1894-1940) werd bekend vanwege haar indringende en voor haar tijd controversiële vrouwenportretten. Aan het begin van de oorlog vertaalde Van Marken het stuk 'Een idealist. Indrukken uit het leven van een koning' van de Deense dominee en schrijver Kaj Munk (1898-1944)²⁹, maar het werd nooit uitgevoerd omdat er 'geen toneelgezelschap was dat zijn stukken durfde op te voeren.'³⁰

Ook na de oorlogsjaren zou Van Marken actief blijven als vertaler van uiteenlopende teksten: van verzetspoëzie tot geëngageerd drama, van Europese (kunst)geschiedenis tot reisbeschrijvingen zoals *De Kon-Tiki expeditie. 8000 kilometer per vlot over de Grote Oceaan* (1949-1950) van de Noor Thor Heyerdahl (1914-2002) die in 1955 al zijn tiende druk beleefde. Haar vertalingen van een drietal boeken over seksuele voorlichting voor kinderen, *Mammie waar kom ik vandaan?* (1951), van Sten Hegeler en voor volwassenen *Bij's levens grootste stap* (1950) en *Na's levens grootste stap* (1953) van de bekende Deense psychiater Henry Olsen, waren pionierswerk in een periode dat hier in Nederland nog nauwelijks aandacht voor was. De vertalingen sluiten aan bij Van Marken's belangstelling voor

De stilte der Zee van Vercors, vertaald uit het Zweeds door A. Wijkmark (pseudoniem voor A. van Marken). De uitgave werd in 1944 illegaal gedrukt en uitgegeven. Achter in deze tweede uitgave van 1945 staat met potlood geschreven dat de eerste druk door de Gestapo in beslag genomen werd.

COLOPHON

„Le silence de la Mer” door Vercors verscheen in October 1941 bij „Les éditions de minuit” als eerste nummer in de reeks „Les cahiers du silence”. Een tweede druk, voorzien van een korte inleiding over den strijd van de litteratoren in bezet Frankrijk, verscheen in Engeland in boekvorm. De Nederlandsche vertaling, verzorgd door A. Wijkmark (A. van Marken), werd in de herfst van het jaar 1944 in 325 exemplaren uitgegeven door „De Bezige Bij”.

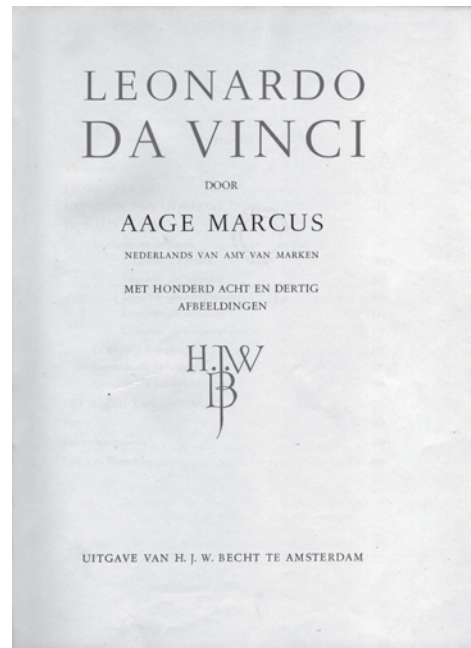
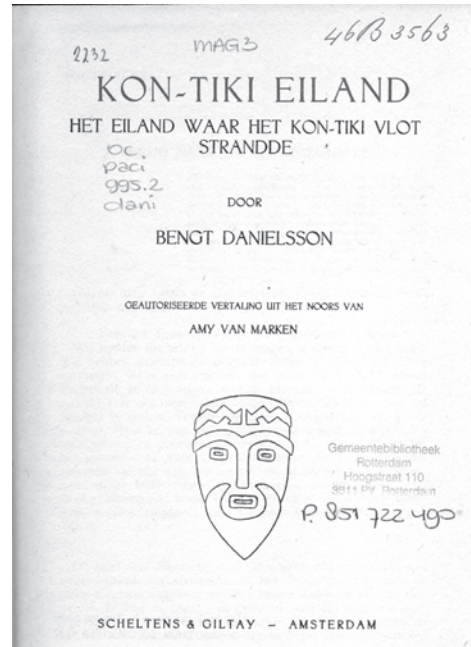
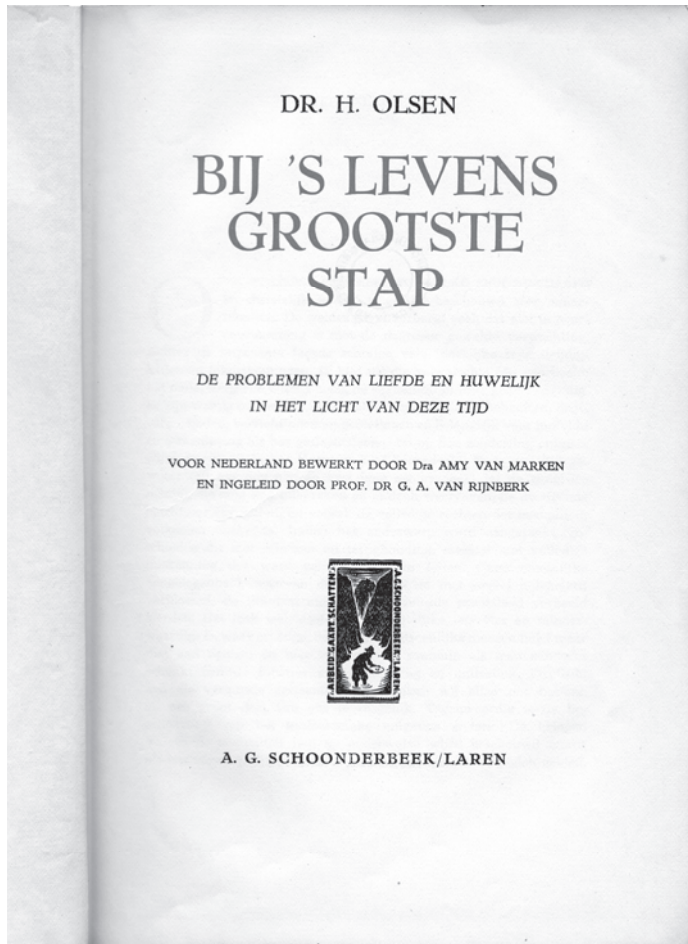
Deze nieuwe druk werd, gedeeltelijk nog in het verborgene, met de hand gezet en gedrukt.

Van de oplage werden 125 exemplaren getrokken op Oud-Hollandsch papier van Van Gelder en Zonen en genummerd van 1 - 125.

Dit exemplaar draagt het nummer
80.

Het recht van voordragen van deze Nederlandsche vertaling is door Mejuffrouw A. van Marken slechts gegeven aan den Heer Ru Mulder.

Van Marken
vertaalde in de
beginjaren vijftig
uiteenlopende
vakliteratuur.

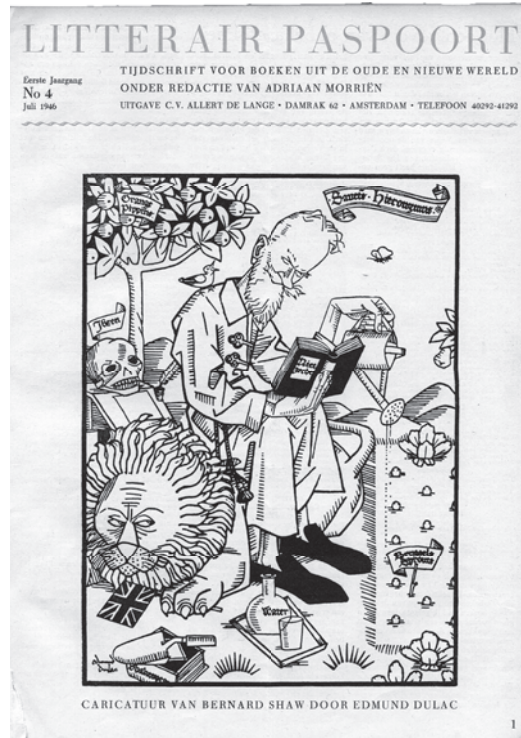

nieuwe maatschappelijke ontwikkelingen die ze in Scandinavië zag, en waar ze Nederland mee wilde laten kennismaken: het volwassenonderwijs voor brede lagen in de bevolking, en de seksuele voorlichting.³¹ De boeken werden eveneens vele malen herdrukt. Van Marken had, zoals ze later wel eens verzuchtte, nagelaten afspraken over royalty's te maken en werd er financieel nauwelijks wijzer van toen een aantal van haar vertalingen het tot verkoopsuccessen bracht.³²

Tegelijkertijd toonde Van Marken met haar lezingen, haar vertaal- en advieswerk, haar bijdragen over vele onderwerpen uit de Scandinavische cultuur- en letterkunde in onder meer *Litterair Paspoort*, de *Kroniek van Kunst en Cultuur*, *Het boek van nu* en haar boekbesprekingen voor uiteenlopende dagbladen en tijdschriften, vanaf het allereerste begin een brede visie op haar vakgebied. Later, in 1979, tijdens de viering van het vijftigjarige bestaan van de Scandinavistiek in Nederland, zegt ze hier het volgende over:

Als je voor een klein cultuurgebied hebt gekozen, als je ervan overtuigd bent dat Skandinavië iets te bieden heeft en dat ben je, dan kun je je noch als docent noch als student beperken tot het vakgebied taal- en letterkunde puur. Onze keuze impliceert dat de radius groter moet zijn. Als docent moet je enerzijds streng vasthouden aan je wetenschappelijke ambities en criteria die je dient te realiseren en anderzijds moet je in een bredere culturele en sociale context kunnen werken. Je zult in ieder geval richtlijnen moeten kunnen uitstippelen voor je studenten én voor de maatschappelijke en culturele instituties waarbinnen wij leven, zodat de afgestudeerden met hun specifieke verworvenheden hierin kunnen functioneren. De vroege generatie van Skandinavisten zoals R.C. Boer, De Vries en Nel Boer-den Hoed hebben dit ook begrepen.³³

De brede visie komt ook tot uitdrukking in haar vele wetenschappelijke artikelen en vakpublicaties op het gebied van de Scandinavische letterkunde. In een vlotte stijl, zonder in een populair

Vanaf het eind van de jaren veertig publiceerde Van Marken regelmatig bijdragen over de Scandinavische letterkunde in *Litterair Paspoort*, de *Kroniek van Kunst en Cultuur*, *Het boek van nu*. In de eerste jaargang van *Litterair Paspoort* (1946:4) publiceerde Van Marken de bijdrage 'Aspecten in de Noorse verzets-letterkunde'.

jargon te vervallen, wist ze steeds de nieuwste wetenschappelijke inzichten voor een groter publiek toegankelijk te maken.

Verder adviseerde ze uitgevers en toneelgezelschappen, werkte ze mee aan radio- en televisieprogramma's, besprak ze boeken en was ze betrokken bij de totstandkoming van het culturele verdrag tussen Noorwegen en Nederland uit 1955. Ze vatte deze activiteiten op als een integraal onderdeel van haar werkzaamheden en onderhield daarvoor nauwe contacten met de Scandinavische ambassades in Nederland, de Nederlandse ambassades in de Scandinavische landen, het Zweeds Instituut in Stockholm (sinds 1945), het Deens Instituut in de Benelux en de diverse afdelingen bij Deense, Nederlandse, Noorse en Zweedse Ministeries van Kunsten/Cultuur, Onderwijs en Wetenschappen en/of Buitenlandse Zaken, verantwoordelijk voor de promotie van de nationale literatuur en de bilaterale verdragen. Tijdens haar jaarlijkse werkreizen naar Scandinavië bezocht ze onder meer deze instituten en ministeriële afdelingen. Vele malen trad ze met boekbesprekingen, inleidingen en interviews voor de radio op.

Haar maatschappelijk engagement was een andere drijfveer voor Van Marken om wetenschapper én cultureel ambassadrice te zijn:

Het algemeen Skandinavische cultuuraspekt is niet alleen van belang als studiemagneet, maar vooral omdat hierin voor een niet gering deel de maatschappelijke relevantie, de maatschappelijke motivatie voor de studie ligt. Want de vraag die we ons zelf steeds voor ogen moeten houden, de vraag die anderen ons steeds weer stellen is vanzelfsprekend: Wat hebben wij als Nederlandse Skandinavisten de maatschappij te bieden?³⁴

Toen de grenzen in 1945 weer open gingen, wilde Van Marken naar Scandinavië, maar dat was door gebrek aan valuta niet gemakkelijk. In september 1946 organiseerde Nederland uit dankbaarheid voor het Zweedse wittebrood een grote Van Gogh-tentoonstelling in Zweden. Het Zweeds Instituut in Stockholm wilde met de opbrengst daarvan vijftien Nederlandse kunstenaars uitnodigen. Van Marken kwam in contact met de organisator van de reis, ingenieur Vincent van , een neef van de schilder, en ze werd als vertaler en literatuurwetenschapper door hem in het gezelschap beeldhouwers, kunstschilders en architecten opgenomen. Het lukte Van Marken om de benodigde vergunning van het Ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen los te krijgen. In Zweden aangekomen kon ze langer blijven om materiaal te verzamelen over het geëngageerde Scandinavische drama.

Het bleef niet bij een studieverblijf aan de Universiteit van Stockholm. Van Zweden ging de reis naar Noorwegen, waar Van Marken voor het eerst van haar leven kwam. Haar lidmaatschap van de Vereniging voor Vrouwen met een Academische Opleiding (VVAO), bracht haar in contact met vrouwen die lid waren van de Noorse zustervereniging, Norske Kvinnelige Akademikere (NKA) die haar onderdak boden.³⁵ Een van hen was Hallfrid Christiansen (1886-1964), later een van de grote

dialectonderzoekers van Noorwegen. De gastvrijheid van deze vrouwen betekende dat ze kon besparen op haar verblijfskosten tijdens haar eerste Scandinavië-tour. In Noorwegen verdiepte ze zich in het volwassenenonderwijs, dat geïnspireerd door de volkshogeschoolbeweging van de Deen Nikolaj Frederik Severin Grundtvig (1783-1872), in heel Scandinavië een hoge vlucht had genomen. Van Oslo reisde ze terug naar Zweden, deze keer naar Gotenburg, waar ze veel eigentijds toneel zag, onder andere van Camus en Sartre. Ze sloot haar tour af met een verblijf van drie maanden in Denemarken, waar ze zich verder verdiepte in het geëngageerde drama van het interbellum.

Op haar eerste bezoek aan Noorwegen verbleef Van Marken bij Hallfrid Christiansen (1886-1964).

‘Ik was altijd onderweg’

Drie jaar na de oorlog, Van Marken was 36 jaar en nog niet gepromoveerd, laat ze opnieuw haar wetenschappelijke ambitie zien. Aan de Rijksuniversiteit van Leiden accepteert ze, ondanks het geringe salaris, een kleine aanstelling om bijvakcolleges in Deense en Zweedse taal- en letterkunde te verzorgen.³⁶ Op 1 januari 1948 wordt ze aangesteld als ‘assistente bij de Scandinavische taal- en letterkunde’ en volgt dr. Louise van Wijk op, die een lectoraat aan de Zweedse universiteit van Lund ging bekleden.

Van Marken vulde haar inkomen en haar werkuren aan met de voortzetting van haar buiten-universitaire activiteiten. Daarnaast nam ze in 1948 zitting in de Staatsexamencommissies die belast waren met het afnemen van de ‘akte van bekwaamheid’ tot het geven van middelbaar onderwijs in respectievelijk de Deense, Noorse en Zweedse taal- en letterkunde en de examens ter verkrijging van het getuigschrift als tolk-vertaler in de Deense, Noorse, respectievelijk Zweedse taal. Tot aan haar emeritaat zou ze in deze commissies actief blijven, eerst als secretaris, die toen nog secretaresse heette, van 1970 tot 1982 was ze voorzitter.

In 1952 werd het assistentschap in Leiden omgezet in een onderwijsopdracht en ging Van Marken tevens Noorse taal- en letterkunde doceren. In hetzelfde jaar werd Van Marken benoemd tot assistente voor Deense en Noorse taal- en letterkunde bij het Germaans Seminarium van de Universiteit van Amsterdam. In 1954 werd de situatie nog gecompliceerder. Van Marken aanvaardde toen een uitnodiging van de Rijksuniversiteit van Groningen om ‘op basis van een onderwijsopdracht van twee jaar het lectoraat Scandinavische talen en letterkunde waar te nemen.’³⁷ Het had tot gevolg dat de toen 42-jarige Van Marken gedurende bijna twee jaar aan drie Nederlandse universiteiten Scandinavische talen doceerde. In Groningen evenals in Leiden in de Deense, Noorse en Zweedse taal- en letterkunde. Nog steeds was ze de enige afgestudeerde hoofdvakker, een relatieve eenling.³⁸ Haar leeftijd- en studiegenote Saskia Ferwerda die in 1950 een

In de eerste jaren na de oorlog schreef Van Marken inleidingen over Deense en Noorse verzetspoëzie in de anthologie *De stem van Europa* (1947) onder de redactie van H. Wielek.

privaat-docentschap in de Deense taal- en letterkunde aan de universiteit van Utrecht had aanvaard, had Deens en Oudijdslands als bijvak gedaan toen ze in 1934 haar doctoraal-examen Nederlands aflegde.

Drie zware banen vielen uiteindelijk niet te combineren. 'Het werd ook veel te veel, ik was altijd onderweg', zegt ze in 1992 in een interview in *Vrij Nederland*.³⁹ Dat er in de jaren vijftig nog maar weinig hoofdvakkers waren, hielp een beetje, maar niet genoeg. Toen haar onderwijsopdracht in Groningen in 1956 werd omgezet in een lectoraat, bood ze haar ontslag aan in Amsterdam. In Leiden bleef ze nog werkzaam tot 1964.

Als ik op school een spreekbeurt moest houden, ging ik altijd naar Amy met de vraag: waar moet ik het nu weer over hebben? Dan kreeg ik binnen een minimum van tijd boeken, tijdschriften, krantenknipsels e.d. over een altijd leuk en spannend Scandinavisch onderwerp. Maar ik moest het verhaal wel zelf maken.

Geïnspireerd door Amy ben ik uiteindelijk Zweeds gaan studeren in Leiden, op een moment dat zij nog docent in Leiden was. Halverwege mijn studie verliet Amy Leiden voor het lectoraat in Groningen. Ik bleef in Leiden studeren.

Mary-Ann van Marken, nicht van Amy van Marken

De Keizersgracht

Na de oorlog had Van Marken een appartement aan de Keizersgracht 385 betrokken. Dat was een welbewuste keuze, want Amsterdam lag tussen Groningen en Leiden en Amsterdam was een praktische plaats voor haar vele literaire en journalistieke werk, haar contacten met uiteenlopende letterkundige en ministeriële instanties en voor bezoekers uit Scandinavië.⁴⁰ In Groningen had Van Marken een pied-à-terre. Eerst aan de Schaepmanlaan, waar ze een kamer in het huis van collega Marquart Scholtz betrok. In het midden van de jaren 70 verhuisde ze naar de Esserlaan 20. Ze huurde er tot begin jaren 80 een kamer bij Sietske Maria Halbertsma (1922-2008), met wie ze een vriendschappelijke band onderhield.⁴¹ In Amsterdam bleef ze wonen aan de Keizersgracht, eerst op nummer 385 en vanaf 1984 op nummer 403. Van Marken ontving er gasten uit binnen- en buitenland, die bij haar ideeën en informatie uitwisselden. In het begin van de jaren vijftig frequenteerden cultuurpersoonlijkheden als Sybren en Cora Polet, Ed Hoornik, Garnt Stuiveling, Adriaan Morriën en Joop Klant haar huis. Ze spraken onder meer over de mogelijkheden om de positie van auteurs en vertalers te verbeteren, wat uiteindelijk resulteerde in de oprichting van het Fonds voor de Letteren.⁴² Van Marken bracht daarbij informatie uit Zweden in, waar men al subsidieregelingen voor literatuur kende.⁴³ Uit diezelfde periode dateren ook de contacten met de Amsterdamse toneelspeler Kees van Iersel (1912-1998). Met hem en een paar anderen richtte ze de experimentele groep TEST op, die van start ging met een monoloog van de Deen Finn Methling (1917), gespeeld door Ellen Vogel (1922), en die de stukken van Ionesco in Nederland introduceerde. Dankzij het contact tussen Van Iersel en Van Marken werd August Strindberg op de Nederlandse televisie vertoond. Het eerste stuk, *Freule Julie*, werd in een bewerking van Van Marken en in de regie van Van Iersel op 27 oktober 1960 uitgezonden.⁴⁴

Aan de Keizersgracht ontving Van Marken sollicitanten voor functies bij het Scandinavisch instituut in Groningen, werden vergaderingen van de staatsexamencommissies gehouden, werkbesprekingen met collega's en studenten en werden interviews gegeven. Omdat Van Marken gewend was mensen uitsluitend bij hun voornaam te noemen, ontdekten sommige gasten pas achteraf, met wie ze bij haar hadden gesproken. Cora en Sybren Polet herinneren zich er hun ontmoeting in 1979 met Artur Lundkvist, jarenlang invloedrijk secretaris van de Zweedse Academie, de instantie die onder meer jaarlijks de Nobelprijs voor literatuur toekent. Polet noemt hem 'een soort paus binnen het Nobelprijscomit  voor literatuur'.⁴⁵ Lundkvist was in Nederland ter gelegenheid van de publicatie van zijn gedichten in het Nederlands en wilde Louis Paul Boon in België en W.F. Hermans in Parijs bezoeken. Hij maakte een tussenstop in Huize Van Marken aan de Keizersgracht.⁴⁶ Van Marken had Lundkvist leren kennen tijdens een bezoek aan Zweden in 1946, waar hij als lid van een groep jonge, recalcitrante auteurs zich verzette tegen het literaire establishment. Na die eerste ontmoeting ontstond er tussen Marken en Lundkvist een levenslange vriendschap. De Polets vertellen dat Van Marken, toen de groep in haar bijzijn een bijeenkomst van schrijvers verliet om een nieuw literair programma te formuleren, hen nieuwsgierig

Foto: Henk van der Liest

Van 1945 tot 1984 woonde Van Marken aan de Keizersgracht 385. In Groningen had ze een pied à terre aan de Esserlaan 20 tot begin jaren 1980.

Foto: Janke Klok

Foto: Henk van der Liet

Van 1984 tot haar overlijden bewoonde Van Marken een appartement aan de Keizersgracht 403, het hoge witte pand, in het midden van de foto.

achterna liep. Volgens hen was deze actie typisch iets voor Van Marken. Haar belangstelling voor deze ‘jonge wilden’ in de Zweedse literatuur illustreert haar goede neus voor nieuwe literaire ontwikkelingen.⁴⁷ Lundkvist cum suis zouden later als belangrijke modernisten in de Zweedse literatuurgeschiedenis worden gezien.

Lundkvists bezoek aan Van Marken in 1979 had zowel een vriendschappelijk als zakelijk karakter. Van Marken had op verzoek van de Zweedse Academie voor de Nobelprijs een advies over Boon uitgebracht. Eerder, in 1975, had ze in het Zweedse tijdschrift *Artes. Kvartaltidskrift för konst, litteratur och musik* een artikel over Boon geschreven.⁴⁸ Boon was een van de twee kandidaten voor de Nobelprijs over wie Van Marken een advies had uitgebracht. In 1967 had de Zweedse Academie haar voor het eerst gevraagd advies uit te brengen. Het betrof Simon Vestdijk (1898-1971), die het daarop volgende jaar zeventig zou worden. Hugo Brandt Corstius (1935) was niet gelukkig met het advies dat door ‘vertaler’ Amy van Marken, zoals hij haar noemde, was uitgebracht. Volgens hem kostte het Vestdijk de Nobelprijs.⁴⁹ Nog een derde advies bracht van Marken uit. Nu niet over een afzonderlijke auteur, maar over ‘de actuele stand van zaken in de Nederlandstalige literatuur’.⁵⁰ Het rapport dat het resultaat was van het derde verzoek geeft ook inzicht in de literaire instituties, zoals uitgeverijen, literaire tijdschriften en literaire prijzen.⁵¹

Driemaal schreef
Van Marken
op verzoek van
de Zweedse
Academie een
advies voor
Nobelkommittén.

In de eerste
brief nodigt de
secretaris Anders
Rydberg haar uit
om een rapport
te schrijven over
de actuele stand
van zaken binnen
de Nederlandse
en Vlaamse
literatuur.

In de tweede
brief bedankt
hij haar voor
het uitvoerige
rapport.

SVENSKA AKADEMIEN
STOCKHOLM
NOBELKOMMITTÉN
Sekreteraren

Stockholm, den 9 februari 1971

Konfidentiellt

Docent Amy van Marken
Scandinavisch Instituut
Rijksuniversiteit
Grote Kruisstraat 2, I
Groningen

För Svenska Akademiens Nobelkommitté, vars sekreterare jag är, vänder jag mig härmed till Er med en förfrågan, om det vore möjligt att erhålla en kortare översikt av Er hand över den aktuella nederländska-flamländska litteraturen.

Frågan om någon inom detta språkområde skulle vara värdig Nobelpriset är naturligtvis aldrig ointressant för kommittén, och av detta skäl ber jag, att mitt brev betraktas som konfidentiellt. Men jag är samtidigt mycket angelägen om att betona, att vår förfrågan ingalunda uteslutande avser att få ett svar på denna fråga, som det ju ytterst ankommer på Svenska Akademiens ledamöter att taga ställning till. Kommittén - och Nobelbiblioteket, som jag samtidigt förestår - har hela tiden behov av initierade orienteringar och kritiska översikter av den aktuella litteraturen över hela världen, för anskaffning, läsning och bedömning. Det är i det ljuset vår förfrågan skall uppfattas.

Med "kortare" menar jag mellan 10 och 20 A-4-sidor. Urvalet bör begränsas till ett 10-tal författare, såväl äldre "etablerade", vars diktning fortfarande äger betydelse och inflytande, som yngre "lovande". Utförligare innehållsredogörelser för olika diktverk är inte nödvändiga annat än som ev. bakgrund för analyser. Däremot fästes stort avseende vid Er värdering. För att underlätta vår uppfattning av denna är kanske en viss internationell måttstock att rekommendera, paralleller med författare, som kan förutsättas vara kända här, om nu sådana låter sig dras, utan att det skulle vara alltför krystat. Upplysningar om existerande översättningar till de större språken - såvida/uppgifter är någorlunda lättillgängliga för Er - är av stort värde.

/sådana

Det skulle glädja oss, om Ni ställde Er positiv till detta brev, och jag ber Er meddela mig, om Ni accepterar uppdraget och om Ni skulle kunna leverera översikten under våren, helst före mitten av april. Jag ber Er också säga vilket arvode Ni i sådant fall räknar med.

Med utmärkt högaktning,

Anders Ryberg
Anders Ryberg
fil.l.c.

SVENSKA AKADEMIEN
STOCKHOLM
NOBELKOMMITTEEN

Ruberg

Forsa, den 25 juni 1972

Docent Amy van Marken
Keizersgracht 385
Amsterdam

Bästa docent van Marken,

Jag tackar Er hjärtligt för den utomordentligt instruktiva översikten över nederländskspråkig litteratur, som jag fick eftersänd till mig på min semester. Jag tror att jag utan vidare vågar säga att den inte bara motsvarar utan överträffar kommittéens förväntningar. Den kommer att vara till ledning och nytta för lång tid.

Jag har nu medelst olika brev försökt ordna, att ett arvode inom kort inbetalas på Ert angivna konto, men eftersom Akademiens sekreterare, som också är kommittéens ordförande, f.n. är bortrest och troligen återkommer, medan jag själv kommer att vara utomlands (till omkring den 18 juli), kan jag inte riktigt kontrollera situationen och garantera, att allt går i lås. Men jag hoppas det och gläder mig åt att få träffa Er. Jag räknar med att Ni ringer mig - min telefon är 10 65 25 och jag brukar vara på biblioteket mellan ca $\frac{1}{2}$ 10 och 17.

Med de bästa hälsningar,

Eda Anders Ruberg.

Dat de Keizersgracht daadwerkelijk een ontmoetingspunt was, blijkt ook uit de observaties van J.C. van Hoeken, voormalig consul van Zweden, en Ingrid Wikén Bonde, oud-lector Nederlands aan de Universiteit van Stockholm. Zij spreken in hun herinneringen van 'de kring van Amy van Marken' en van de Keizersgracht als 'trefpunt'.

Tot de kring van Amy van Marken behoorden ook Kerstin Axberger en Sonja Carlberg bij de Zweedse radio. Ook de vertaalster Sonja Pleijel behoorde tot ons kringetje, Alexander Pym heeft in *Method in Translation History* op het belang van dit soort netwerken gewezen. Vlak voordat mijn vertaling van *De Kapellekensbaan* verscheen had Amy in *Artes* over Louis Paul Boon een artikel geschreven wat bijdroeg tot de belangstelling voor Boons roman toen die in het Zweeds toegankelijk werd. Ze moet ook met Alex Bolckmans hebben 'genetwerkt' want ook hij schreef omstreeks die tijd een artikel over Vlaamse literatuur.

Ingrid Wikén Bonde, oud-lector Nederlands aan de Universiteit van Stockholm

Na het beëindigen van mijn studie vroeg Amy of ik haar één middag in de week thuis op de Keizersgracht wilde komen assisteren met het opzetten van een carthotheek en het verrichten van diverse werkzaamheden in verband met colleges, het uitschrijven van artikelen, lezingen, haar omvangrijke Scandinavische correspondentie, etc. etc. Dat heb ik tot 1983 met bijzonder veel plezier gedaan. Ik ontmoette bij haar bekende schrijvers, dichters en acteurs uit Scandinavië én Nederland en bleef op de hoogte van alles wat zich in de literaire wereld en op cultureel gebied afspeelde. Ook mijn functie van Consul van Zweden in Amsterdam speelde een rol bij de diverse contacten. /... / De Keizersgracht was het trefpunt!

Joke C. van Hoeken, voormalig consul van Zweden te Amsterdam

De vroege Scandinavistiek in Groningen

In 1881 had Barend Sijmons (1853-1935)⁵² aan de Rijksuniversiteit van Groningen als onderdeel van de oudgermanistiek het Oudijlands in Nederland geïntroduceerd. Het Oudijlands werd door Van Marken in haar artikel 'Wat betekent de Skandinavistiek voor ons?' de bakermat van de huidige scandinavistiek genoemd.⁵³ Groningen was ook de universiteit waar in Nederland in 1878 de studie van de moderne talen Frans, Duits en Engels startte op basis van de nieuwe wet op het Wetenschappelijk Onderwijs van 1876.⁵⁴ In 1921 werden landelijk de doctoraten in de moderne talen ingesteld.

De moderne Scandinavistiek hoorde niet tot de eerste moderne talen in Groningen. Het lectoraat in de moderne Scandinavische talen in Groningen dateert pas van 1947, bijna twintig jaar nadat het in Amsterdam van start was gegaan. Het initiatief tot het Groningse lectoraat werd genomen door de Faculteit der Letteren en Wijsbegeerte van de Rijksuniversiteit Groningen. De faculteit verzocht 'de Commissie van Herstel der Rijksuniversiteit te Groningen' – zoals de faculteit het College van Herstel aanduidde – om te voorzien in 'een leemte in ons Hooger Onderwijs, dat de moderne Scandinavische talen aan geen enkele Rijks-Universiteit door een leerstoel of een lectoraat vertegenwoordigd zijn.'⁵⁵ De Groningse faculteit dacht aan een 'wetenschappelijk gevormden Deen, Noor of Zweed, die tevens de andere Scandinavische talen beheerst'.⁵⁶ Het 'College van Herstel' leidde dit verzoek verder naar de minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen.⁵⁷ De 'Skandinavische Studiekring' in Groningen, opgericht in oktober 1945 door hoogleraren van de Groningse universiteit, schreef in december van hetzelfde jaar een adhesiebetuiging aan de minister.⁵⁸ Men stelde dat het ontbreken van een lectoraat of leerstoel Scandinavistiek met name in Groningen zwaar werd gevoeld, 'enerzijds wegens de vele betrekkingen op ander gebied tussen Scandinavië en het Noord-Oostelijk deel van ons land, anderzijds doordat bij de rolverdeling tussen de Rijksuniversiteiten de moderne talen vanouds aan Groningen zijn toegewezen'.⁵⁹ In de brief werd ook gewezen op de belangstelling die er in Denemarken en Zweden voor 'zulk een lectoraat' bestaat. De commissie voor buitenlandse lectoraten te Kopenhagen stond in de startblokken om naar geschikte kandidaten uit te zien, hetzelfde bericht had men uit Lund ontvangen. Over Noorwegen werd niet gerept. De brief van de 'Skandinavische Studiekring' is ondertekend door voorzitter Th. L. Haitjema, hoogleraar Theologie en secretaris R.W. Zandvoort, hoogleraar Engels.⁶⁰ Dat de kring zich actief met een lectoraat aan de universiteit van Groningen bemoeide, was niet zo vreemd. De kring organiseerde lezingen over de Scandinavische cultuur, taal- en letterkunde in de lokalen van de universiteit. De uitnodigingen voor deze lezingen werden gestuurd aan onder meer de universiteitsbestuurders en de autoriteiten in stad en ommeland.

Een van de eerste buitenlanders die na de oorlog aan de Groningse Universiteit een voordracht hielden in het kader van de 'Skandinavische Studiekring', was de Deense prof. dr. Louis Leonor Hammerich (1892-1975) die in mei 1946 sprak over het 'Deense volkskarakter'.⁶¹ In de daarop volgende decennia zou Hammerich op verzoek van de 'Skandinavische Studiekring' nog vele voordrachten

In 1945 ondernam de Faculteit der Letteren en Wijsbegeerte stappen om te komen tot de instelling van een lectoraat in de Scandinavische taal- en letterkunde aan de Rijksuniversiteit Groningen.

011945

FACULTEIT DER LETTEREN EN WISBEGEERTE
RIJKS UNIVERSITEIT TE GRONINGEN

Groningen, 3 Augustus 1945.

516

Aan de Commissie van Herstel
der Rijks-Universiteit te Groningen.

Ingevolge Uw verzoek doen wij U hierbij toekomen een opgave van de disserata der Faculteit betreffende voorziening in het onderwijs in verschillende vakken.

1. Vacatures. Inzake de vacature Wijsbegeerte bereikt U tegelijk hiermede een beredeneerd voorstel. Voorstellen betreffende de vacature Nederlands, en de lectoraten in het Frans en Engels, zullen U zo spoedig mogelijk worden toegezonden.

2. Herstel Leerstoel Hebreeuws. De Faculteit verzoekt herstel van de in 1936 opgeheven leerstoel voor het Hebreeuws.

Het is geenszins haar bedoeling, inbrauk te maken op de rechten van de Letterkundige Faculteit der Leidse Universiteit, waar de Semitische talen in haar volle omvang kunnen worden bestudeerd, en over verschillende docenten zijn verdeeld. Zij wenst echter terugkeer tot de toestand van vóór 1937, toen aan een hoogleeraar in de Letterkundige Faculteit het onderwijs was opgedragen in de Hebreeuwse taal en de Israëlitische oudheden, en aan een hoogleeraar in de Theoretische Faculteit dat in de Israëlitische Letterkunde, uitlegging van het oude testament, en de geschiedenis van de Israëlitische Godsdienst. Al de genoemde vakken tezamen, benevens nog Assyrisch, Aramees en Syrisch, worden thans gegeven door één hoogleeraar, in de Theologische Faculteit. Het behoeft geen betoog, dat deze taak voor één docent veel te omvangrijk is en dus niet alle genoemde vakken tot hun recht kunnen komen. De Faculteit wenst dat hier, als dat vroeger het geval was, wederom de mogelijkheid gegeven wordt tot het afleggen van een oondidatsexamen in de Semitische letteren met Hebreeuws als hoofdvak, waarna de studie desgewenst te Leiden zou kunnen worden voortgezet; en tot het kiezen van het Hebreeuws als bijvak bij het doctoraal-examen in de Letterkundige of theologische faculteit. Daardoor zou de belangstelling in de oude oosterse talen, die vroeger bij verscheidenen, ook buiten de theologische faculteit, bleek te bestaan, en die ongetwijfeld ook thans nog bestaat, kunnen worden bevredigd.

3. Italiaans en Spaans. Toen een kwarteeuw geleden het nieuwe Academisch Statuut werd ingevoerd, lag het in de bedoeling van de moderne talen, waarvoor tot nog toe geen universitaire examens en diploma's bestonden, een plaats in te ruimen in overeenstemming met de buitengewone vlucht die de wetenschappelijke beoefening dier talen genomen had en met het grote belang dat zij hadden voor het culturele leven in ons land. Onder de Rijksuniversiteiten was Groningen aangewezen voor een zo goed mogelijke outillering in deze nieuwe vakken.

Inderdaad is daarmede ook begonnen. Er zijn nu te Groningen vijf hoogleeraren in de Germaanse talen: één voor het Nederlands,

FACULTEIT DER LETTEREN EN VOESPOORRETE
RIJKE UNIVERSITEIT TE GRONINGEN

Herste vervolg op brief van

Groningen, 3 Augustus 1945.

Èèn voor het Fries, twee voor het Duits en èèn voor het Engels, terwijl er nog èèn, tijdelijk onbezet, lectoraat in de nieuwe Engelse letterkunde is. Tegenover deze volkomen gerechtvaardigde uitbreiding van het aantal docenten in de Germaanse talen steekt de stiefmoederlijke bedeling der Romaanse talen wel schrill af: er is na de invoering van het Academisch Statuut geen nieuwe leerstoel voor èèn der Romaanse talen opgericht. Wel heeft Dr. Hoogterp als privaat-docent gedurende eenige jaren het Vulgair en het Middeleeuws Latijn gedoceerd, maar na de dood van dezen verdienstelijken geleerde is zijn plaats onbezet gebleven. Het Spaans werd door den talentvollen Dr. J. F. Pastor op waardige wijze vertegenwoordigd, maar toen deze in 1936 stierf, werd de hem vanwege onze Universiteit toegekende toelage ingetrokken, en heeft de Regering een som van achthonderd galden uitgetrokken ten behoeve van het onderwijs in het Spaans te Groningen. Wij mogen dankbaar zijn dat voor dit luttel bedrag eerst Dr. van Praag en daarna de heer Fernandez de la Mata bereid zijn gevonden elke week een dag uit Holland over te komen. Nu is dit door de bestaande verkeersmoelijkheden onmogelijk geworden. Tenslotte is het lectoraat in het Italiaans, dat sedert 1931 door Dr. Garsia bekleed werd, door diens vertrek naar Italië en zijn schorsing vacant geworden.

De toestand is nu zo, dat de hoogleeraar in de Romaanse talen, Prof. Sneyders de Vogel, naast het onderwijs in de geschiedenis der Franse taal en de letterkunde der middeleeuwen en der zestiende eeuw, zich ook nog belast ziet met het onderwijs in het Vulgair Latijn, het Provençaals, het Spaans en het Italiaans, een taak die, ook afgezien van de leeftijd van den titularis, te zwaar is voor èèn persoon. Tengevolge der omstandigheden, -- dit dient onderstreept te worden -- is er dus van de uitbouw en de uitlivering der Romaanse talen niet veel terecht gekomen. Maar Uw Commissie zal het met de Faculteit eens zijn dat aan deze toestand zo spoedig mogelijk een eind moet komen.

Nu is er voorhands geen kans dat er voor het lectoraat Italiaans een geschikt persoon gevonden wordt. Daarentegen is er voor het onderwijs in het Spaans een eerste kracht beschikbaar, nl. Dr. G. J. Geers, de beste Hispanoloog in ons land, die bovendien een uitstekend docent is, en die enige tijd als privaat-docent aan onze Universiteit verbonden is geweest. De Faculteit is van oordeel dat het een belangrijke aanwinst zou betekenen, indien wij dezen eminenten geleerde voor Groningen konden winnen. Dát zou kunnen als de gelden, die uitgetrokken werden voor het lectoraat Italiaans, ter beschikking gesteld werden voor een nieuw op te richten lectoraat in het Spaans. Voor het Italiaans zal de Faculteit trachten een docent op te sporen die in functie kan blijven tot er iemand gevonden wordt, waardig het lectoraat in het Italiaans te bekleden.

De Faculteit hoopt dat Uw Commissie met dit voorstel moge instemmen. Gezien de bovemittede redenen meent zij op een spoedige beslissing te mogen aandringen. Tenslotte wil zij Uw Commissie mededelen dat Dr. Geers alleen dan een eventuele benoeming zal kunnen aanvaarden, indien hem het maximum van het lectorentraktament wordt toegezegd.

FACULTEIT DER LETTEREN EN WISBEHEERTEN
RIJKS UNIVERSITEIT TE GRONINGEN

Tweede vervolg op brief van
Groningen, 3 Augustus 1945

4. Scandinavische talen. De Faculteit acht het een leemte in ons Hooger Onderwijs, dat de moderne Scandinavische talen aan geen enkele Rijks-Universiteit door een leerstoel of een lectoraat vertegenwoordigd zijn. In het bijzonder klemt dit bezwaar voor de Groningse Universiteit, die geographisch het nauwst met de Scandinavische landen is verbonden, en die haar meeste leerlingen betreft uit een gebied dat op economisch en ander terrein met deze landen vele en velerlei relaties heeft. Intensivering van deze relatie en uitbreiding ervan, ook tot de culturele en wetenschappelijke sfeer, ligt stellig in de lijn van de na-oorlogse tijd, waarin de kleinere landen van Europa meer dan ooit op onderlinge samenwerking zullen zijn aangewezen. Het openen van een gelegenheid tot het ontvangen van het onderwijs in het Deens, Noors en Zweeds aan onze Universiteit zou ook daarom in een behoefte voorzien, omdat deze gelegenheid buiten de Universiteit in de stad Groningen zogoed als geheel ontbreekt. Overigens zouden, ook afgezien van plaatselijke en regionale behoeften, gezien de arbeidsverdeling tussen de Rijks-Universiteiten, waarbij van oudsher de moderne talen van Groningen zijn toegewezen, de Scandinavische talen juist aan onze Universiteit het meest op hun plaats zijn.

De Faculteit denkt zich, als meest gewenste voorziening in deze leemte, de benoeming van een wetenschappelijk gevormden Deen, Noor of Zweed, die tevens de andere Scandinavische talen beheerst, tot tot lector in de moderne Scandinavische talen. Zij heeft ter voorbereiding van deze aangelegenheid, een commissie benoemd bestaande uit de Heren Brouwer en Zandvoort, die zich, na bekomen machtiging Uwerzijds, tot enkele Scandinavische Universiteiten zou willen wenden om na te gaan, wie voor zulk een lectoraat eventueel in aanmerking zouden kunnen en willen komen.

5. Sanskrit. De Faculteit acht het gewenst dat de leeropdracht voor het Sanskrit, indertijd verstrekt aan Mevr. van Lohuizen in Leiden, voorlopig gecontinueerd wordt.

Mocht Uwe Commissie op de bovenstaande voorstellen nadere toelichtingen wensen, dan zal de Voorzitter der Faculteit, Prof. Enk, deze gaarne mondeling verschaffen.

Namens de Faculteit,

(w.g.) P. J. Enk,

Voorzitter.

(w.g.) R. W. Zandvoort.

Secretaris.

Voor eensluidend afschrift:
De Commissie van Herstel
der Rijks-Universiteit
te Groningen:

Secretaris.

aan de Groningse Universiteit geven. Hij en zijn vrouw Clara Hammerich vormden een belangrijke spil in de literaire betrekkingen tussen Denemarken en Nederland in de periode 1925-1975.⁶²

In 1947 leidden de inspanningen van de Groningse Faculteit der Letteren en Wijsbegeerte en die van de 'Skandinavische Studiekring' tot een resultaat. Bij Koninklijk Besluit van 7 maart 1947 werd benoemd tot tijdelijk lector in de moderne Scandinavische talen, Tue Riise Gad (1918-2001) uit Charlottenlund bij Kopenhagen. De aanstelling was tijdelijk omdat men had besloten dat er om de drie jaar uit een ander Scandinavisch land een lector zou komen, afwisselend een Deen, een Noor of een Zweed.⁶³ Groningen werd daarmee 'de eerste Rijksuniversiteit [is] met een lectoraat voor deze talen en de eenige Nederlandsche universiteit, waar zij gedoceed zullen worden door een Scandinaviër'.⁶⁴ Gad publiceerde in zijn Groningse jaren over de auteurs Johannes Ewald (1743-1781) en Nis Petersen (1897-1943), en over de relatie Nederland-Denemarken.⁶⁵ Het zijn de eerste 'Scandinavische publicaties' aan de Groningse universiteit. Gad, die in 1940 een half jaar in Utrecht had gestudeerd, publiceerde in het Nederlands. In 1950 keerde hij terug naar Denemarken en werd opgevolgd door de Zweed Anders Gunnar Esbjörn Blohmé (1926).⁶⁶ Tijdens zijn lectoraat deden twee vrouwelijke kandidaten Zweeds de eerste universitaire examens in de Scandinavische talen in Groningen. Het waren mej. J.K. Büchli, die op 23 juni 1952 haar kandidaatsexamen Zweeds aflegde en mevr. J.C. Torringa-Timmer, die ruim een jaar later op 29 juni 1953 kandidaatsexamen Zweeds deed.⁶⁷ Toen Blohmé in 1953 terugkeerde naar Zweden, werd hij opgevolgd door Jørund Mannsåker (1920-1990) uit Noorwegen.⁶⁸ Mannsåker bleef niet lang in Groningen.⁶⁹ Hij schreef twee Groningse Scandinavische publicaties: zijn Openbare les en een artikel waarin hij pleit voor een meer genuanceerde visie op pornografie en pornografische literatuur – met als voorbeelden onder meer *Decamerone*, *Lady Chatterley's Lover* en *Ulysses* – dat in het literaire tijdschrift *Vinduet* in Oslo werd gepubliceerd.⁷⁰

Begin van het Van Marken-tijdperk

Op 2 juli 1954 werd Van Marken bij Koninklijk Besluit een onderwijsopdracht gegeven voor het onderwijs in de Scandinavische taal- en letterkunde aan de Rijksuniversiteit te Groningen voor de duur van twee jaar. Dat was omdat de Faculteit voor de opvolging van de heer Mannsåker het tijdelijk lectoraat door een Nederlands docent ging bezetten, omdat men op dat moment geen geschikte lector in Scandinavië kon vinden. Van Marken verzorgde in die tijd in Leiden en Amsterdam onderwijs in de Scandinavische talen. Professor R.W. Zandvoort, toenmalig decaan van de Faculteit en 'promotor' van de Scandinavistiek in Groningen – hij was medeoprichter en secretaris van de 'Skandinavische Studiekring' – beschouwde Van Marken als een goede kandidaat en vroeg haar in 1954 voor het waarnemend lectoraat.⁷¹ Van Marken had een aantal wetenschappelijke en vakpublicaties op haar naam gezet, alsmede recensies en vertalingen. Naast haar werk

AFSCHRIFT VAN EEN AAN HET TELEGRAAFKANTOOR TE GRONINGEN PER TELEFOON AANGEBODEN TELEGRAM PER POST BEZORGD . 10,10 DADELJK BEZORGD . 10,20	STAATSBEDRIJF DER PTT				LAAT DE TELEGRAMMEN VOOR UW ADRES TELEFONISCH OVERBRENGEN GEEN EXTRA KOSTEN "HOLLANDRADIO PTT" DE NATIONALE WEG VOOR UW TELEGRAMMEN VOOR VERBETERINGEN NAAR AANLEIDING VAN VERMINKINGEN WENDE MEN ZICH TOT HET TELEGRAAFKANTOOR. DE KOSTEN VAN RECHTSTREEKS TUSSEN AFZENDER EN GEADRESSEERDE GEWISSELDE RECTIFICATIE-TELEGRAMMEN WORDEN NIETTERUGBETAALD
	KLASSE	KT-BEST <i>Asst</i>	KT-AZ GRONINGEN	NR 59 3746	
WENST U EEN AFSCHRIFT VAN UW PER TELEFOON AANGEBODEN TELEGRAM? LAAT DE AANBIEDING DAN VOORAFGAAN DOOR DE MEDEDELING: "MET AFSCHRIFT"	WDN-TAL <i>279</i>	DATUM EN TIJD <i>26/4 12:15</i>	DBVS	WDN-TEL. DOOR	
	TFNR 32643	NAAM VAN DE AZ ADMINISTRATEUR RYKS UNIVERSITEIT	GIRO-NR 426171	OPGEN. DOOR AG	
GRONINGEN TELEGRAM-AFSCHRIFT					

MEJ A VANMARKEN KEIZERSGRACHT 385 AMSTERDAM =

HET VERHEUGD CURATOREN U MEDEDELING TE KUNNEN DOEN VAN UW
BENOEMING TOT LECTOR AAN ONZE UNIVERSITEIT =

CLUYSENAER SECRETARIS ++

T 143 - 1 5925 '54

Op 26 april 1954 stuurt secretaris Cluysenaar van het College van Curatoren Van Marken een telegrafische gelukwens met haar benoeming als lector in Groningen.

voor de staatsexamencommissies MO en tolk/vertaler Deens, Noors en Zweeds, was ze sinds 1952 voorzitter van de examencommissie Zweedse taal van de Associatie voor Praktijkexamens, en sinds 1954 voorzitter van Het Deens Genootschap in Holland. Ze was lid van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde (sinds 1954) en ze was betrokken bij de voorbereidingen van het Nederlands-Noors Cultureel Akkoord, dat in 1955 werd gesloten.

Uit de stukken blijkt dat de Curatoren geen bezwaar hadden tegen een tijdelijke 'Nederlandse' invulling van het lectoraat, maar aan een onderwijsopdracht de voorkeur gaven omdat de voorgestelde kandidaat niet gepromoveerd was. De faculteit had overigens laten weten dat men met deze benoeming niet de bedoeling had om voorgoed af te zien van de bezetting van het lectoraat door iemand uit Scandinavië.⁷² Er wordt melding gedaan van haar benoeming voor 'de Skandinavische talen, die door het vertrek van de heer Mannsåker dakloos waren geworden.'⁷³

De huisvesting van de Groningse Scandinavistiek was toen Van Marken aan haar onderwijsopdracht begon, niet riant. De bescheiden Scandinavische boekerij was ondergebracht bij het Germanistisch Instituut aan de Oude Boteringestraat 32, van een eigen werkruimte was geen sprake.⁷⁴ In het allereerste 'verslag van de Scandinavische afdeling van het Philologisch-Historisch Instituut over het studiejaar 1954/1955' dat Van Marken op 27 september 1955 schreef aan het College van Curatoren der Rijksuniversiteit, was dan ook de huisvesting een item. Ze beschreef hoe door de beperkte plaatsruimte slechts een gering aantal studenten gebruik kon maken van de gelegenheid ter plaatse de boeken te raadplegen van de 'bescheiden Scandinavische handbibliotheek, die sedert de aanstelling van de Deense lector Tue Gad en zijn opvolgers werd opgebouwd'.⁷⁵ Van Markens eerste Groningse publicatie betrof een bijdrage aan de *Algemene Literatuur-Geschiedenis* over Scandinavië.⁷⁶ De vermelding daarvan in het Jaarboek illustreert goed hoe Van Marken aan de universiteit van Groningen een niet alledaagse figuur was. Tussen de veelal Prof. Dr.'s en de Dr.'s valt haar aanspreekvorm Mej. onmiddellijk in het oog.⁷⁷

In 1955 stapte de Faculteit der Letteren en Wijsbegeerte definitief af van het roulerende stelsel van lectoren uit Scandinavië. De Faculteit vond de benoeming van lectoren uit de Scandinavische landen risicovol, omdat de tweede lector veel ziek was geweest en de derde lector al snel weer was vertrokken. Bovendien was men van mening dat Van Marken haar onderwijsopdracht op voortreffelijke wijze vervulde. De faculteit deed daarom de aanbeveling Van Marken, die binnen afzienbare tijd hoopte te promoveren, tot lector in vaste dienst te benoemen. Het College van Curatoren kon zich in deze aanbeveling verenigen. Het feit dat Van Marken in Amsterdam wilde blijven wonen stuitte niet op bezwaren.⁷⁸

Op 26 april 1956 was Van Markens benoeming tot lector in de Scandinavische talen en letterkunde een feit en op 11 oktober van hetzelfde jaar legde ze de eed af en hield ze haar Openbare les 'Studentenleven in de Scandinavische letterkunde'.

Van Marken nam haar taak als 'beheerster' van de Scandinavische afdeling van het Filologisch-Historisch Instituut serieus ter hand, zoals ondermeer blijkt uit de brieven en verslagen aan het College van Curatoren die ze schreef tussen 1955 en 1963.⁷⁹ Ze richtte zich in eerste instantie op de Scandinavische handbibliotheek en het geluidsmateriaal dat de afdeling Scandinavistiek ter beschikking stond. Zo vermeldde ze dat het beschikbare budget werd aangevuld met schenkingen van Scandinavische instituties. Ze vroeg om een aanvullende toewijzing voor letterkundige tijdschriften. Ze beschreef dat de aanwezige grammofoonplaten en een in Amerika aangekochte Deense taal cursus slechts gebrekkig op 'de eigen zeer ouderwetse koffergrammofoon' konden worden gebruikt. In het algemeen vertellen de brieven en verslagen hoe ze de beschikbare middelen zo efficiënt mogelijk probeerde te benutten en keer op keer fondsen verwierf voor extra aankopen. Toen ze een collectie Deense 'spreekplaten' die haar voorganger Mannsåker uit Amerika had aangeschaft, voor haar onderwijs in het Deens ongeschikt achtte, toonde ze haar handelsgeest door voor te stellen de collectie maar te verkopen en de opbrengst te gebruiken voor een serie Zweedse

grammofoonplaten met bijbehorende tekstboeken, waar ze korting op had bedongen. De nauwgezette verantwoordingen van de aankopen die ze bij haar verslagen voegde, laten zien dat ze het boekenbudget in het begin vooral aanwendde voor de aanschaf van basale taalkundige werken in het Deens, Noors en Zweeds, woordenboeken en literaire anthologieën (proza en poëzie). Ook nam ze een abonnement op het Scandinavische wetenschappelijke tijdschrift *Edda*. Van Markens belangstelling voor audiomateriaal – ze spreekt al in 1957 van ‘onze discotheek’ – is opvallend. Haar stille diplomatie toont zich in de vermelding van kleine tentoonstellingen van het boekenbezit die gemaakt en getoond werden aan de Deense ambassade-secretaris uit Den Haag en een uitnodiging aan de Noorse zeemanspredikant uit Rotterdam om een lezing te geven.⁸⁰

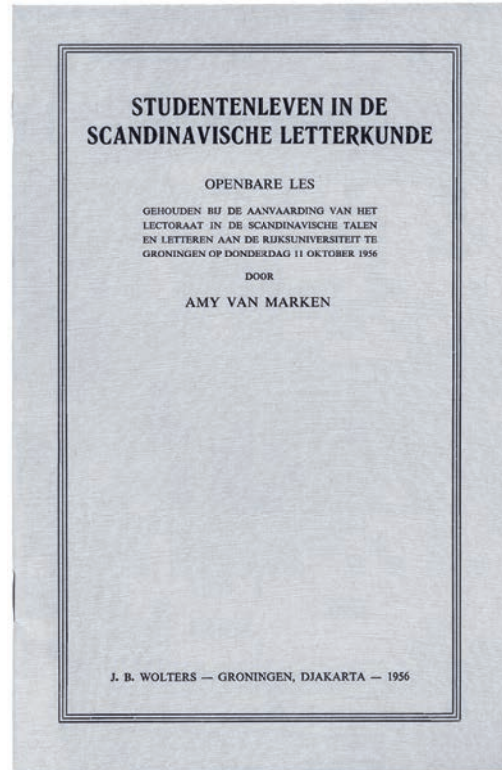
Uit het universitaire jaarverslag van 1957 blijkt dat in de periode 1954-1957 binnen de landelijke Scandinavistiek contacten waren gelegd voor de uitgave van een Deens-Nederlands en Nederlands-Deens woordenboek.⁸¹ In 1959 vaardigde het Groningse College van Curatoren richtlijnen uit voor het schrijven van het jaarverslag over ‘het laatst verstreken studiejaar’.⁸² In het eerste jaarverslag dat Van Marken volgens deze richtlijnen schreef, ging ze onder meer in op de samenstelling van de studenten-cohorten en lezen we over het eerste Groningse doctoraal examen in de Scandinavistiek, dat in maart 1959 door mevr. J. C. Topping-Timmer werd afgelegd in de Zweedse taal- en letterkunde.⁸³ Ook van internationale studentenuitwisseling was sprake. Van Marken vermeldde dat op haar aanbeveling een van de studenten die Zweeds als bijvak volgde (hoofdvak economie) een beurs kreeg voor het volgen van een zomercursus in Uppsala, terwijl een neerlandica met bijvak Noors een halve ‘regeringsbeurs’ voor het jaar 1959/60 verwierf.⁸⁴ Van Markens lidmaatschap van de commissie ter uitvoering van het Nederlands-Noors Cultureel Akkoord heeft hierbij ongetwijfeld een rol gespeeld.

Een terugblik op Van Markens beheer uit die eerste jaren van haar Groningse aanstelling laat in een notendop zien hoe ze haar taken opvatte en uitvoerde: consciëntieus, met aandacht voor elk detail, vindingrijk en met gevoel voor humor en contacten, met oog en waardering voor de inzet van anderen, maar ook kritisch als dat nodig was. Dit alles verklaart wellicht een deel van haar succes: in de daarop volgende jaren bracht ze de Groningse Scandinavistiek tot bloei.

In Nederland was Van Marken de eerste afgestudeerde met een moderne Scandinavische taal als hoofdvak. In die zin kan ze als eerste wetenschappelijke scandinavist in Nederland worden beschouwd. Dat neemt niet weg dat er al een traditie bestond van vrouwelijke wetenschappers die waren gepromoveerd op een onderwerp uit de middeleeuwse scandinavistiek. In het begin van de twintigste eeuw schreven de neerlandica Johanna Arina Huberta (Annie) Posthumus (1881-1964) en de neerlandica Sophia Adriana Krijn (1888-1943) hun proefschriften over Oudijlandse onderwerpen aan de Universiteit van Amsterdam. Posthumus over de *Kjalnesinga saga* (1911), Krijn over de *Jomsvikingasaga* (1914). Beiden zouden in hun werk de aandacht verleggen

naar de moderne Scandinavistiek. Posthumus werd in 1915 de eerste vrouwelijke privaat-docent aan de Amsterdamsche Universiteit, 'in de moderne Deensch-Noorweegsche philologie'. Ze was productief als recensent van eigentijdse Scandinavische literatuur in de *Nieuwe Rotterdamsche Courant* en vertaalde belletristiek en literatuurhistorische werken. Krijn werd privaat-docent in de Deense taal- en letterkunde aan de Rijksuniversiteit Leiden en hield op 30 september 1931 haar Openbare les over 'Het poëtische realisme in Denemarken'. Boer-den Hoed die vanaf 1929 het lectoraat in Amsterdam bekleedde, was neerlandica en promoveerde, eveneens in Amsterdam, in 1928 op haar proefschrift *Hemingsrimur*.⁸⁵ Ze werd er, toen het lectoraat in 1960 werd omgezet in een ordinariaat, hoogleraar en bleef in die functie tot haar emeritaat in 1969. De Scandinavisten die ze opleidde en die later binnen de universitaire Scandinavistiek hun werk vonden, hadden allen – uitgezonderd Van Marken – een andere taal als hoofdvak. De al eerder genoemde neerlandica Saskia Ferwerda was van 1950-1977 werkzaam als achtereenvolgens docent en lector Scandinavische taal- en letterkunde aan de Rijksuniversiteit van Utrecht. Germaniste Folkerdina Stientje (Stine) de Vrieze (1915) werd in 1964 Van Markens opvolger in Leiden.⁸⁶ Ragnhild Birgitta ten Cate-Silfwerbrand (1913-1998) was van 1961-1980 aangesteld aan de Katholieke Universiteit van Nijmegen om daar het bijvakonderwijs in het Zweeds en Oudnoors te verzorgen.⁸⁷ Zij zetten de lijn voort waarmee de vrouwen die buiten de instituties op het gebied van de Scandinavische talen werkzaam waren hadden ingezet; het onderzoek naar de literaire betrekkingen.⁸⁸

In haar Openbare les 'Studentenleven in de Scandinavische letterkunde' op 11 oktober 1956 nam Van Marken haar toehoorders mee op een reis langs studentenlevens in de Scandinavische letterkunde. Ter inleiding belichtte ze de relatie tussen het studentenhuus, de universiteit, en de maatschappij daarom heen. Ze wees erop hoe nieuwe literair-esthetische en filosofische stromingen in Scandinavië vanaf het begin van de negentiende eeuw vaak vanuit de studentenwereld ontstonden en hoe de

Op 11 oktober 1956 aanvaardt Van Marken het lectoraat in de Scandinavische talen en letteren met een openbare lezing *Studentenleven in de Scandinavische letterkunde*.

studentenwereld zich betrokken toonde bij het culturele en politieke gebeuren in haar naaste omgeving.⁸⁹ Kortom, ze gebruikte haar Openbare les ook om een bijzonder aspect van de Scandinavische samenlevingen te belichten. Tot de sociale bewegingen, die in Scandinavië sinds het begin van de negentiende eeuw opgang maakten, behoorde immers ook de studentenbeweging. Van Markens Openbare les illustreert de wijze waarop ze wetenschap bedreef. Ze volstond zelden of nooit met het houden van een puur technisch letterkundig betoog, haar perspectief was ruimer en betrof eveneens de culturele en politieke geschiedenis van de Scandinavische samenleving. Het betekende overigens niet dat haar letterkundige beschouwingen daaronder te lijden hadden. Haar Openbare les bood een gedegen kennismaking met het werk van een groot aantal Scandinavische auteurs. Met deskundigheid en autoriteit zette Van Marken zo de toon van de Scandinavistiek die onder haar leiding in Groningen zou worden bedreven. Haar Openbare les sloot ze af met de gebruikelijke dankwoorden, waarbij ze haar leermeester Dr. Boer-den Hoed roemde voor haar 'bewonderenswaardige pionierstaak' in Amsterdam.⁹⁰ De woorden waarmee ze haar les besloot, tonen haar weids perspectief en haar wens om met haar vakgebied ook aan 'de wetenschappelijke, culturele en medemenselijke betrekkingen tussen Scandinavië en Nederland' een bijdrage te leveren.⁹¹

Jaren van opbouw en (inter)nationale samenwerking

In de jaren zestig kwam de Nederlandse Scandinavistiek tot bloei. In 1959 was er na Amsterdam en Groningen in Utrecht een derde lectoraat ingesteld. In 1967 volgden lectoraten in Leiden en Nijmegen, en aan de Vrije Universiteit van Amsterdam kwamen bijvakregelingen voor Zweeds. Het was Van Markens verdienste dat de Groningse Scandinavistiek een prominente plaats kreeg binnen deze ontwikkeling. Onder haar leiding werd de afdeling een volwaardig instituut met een vaste staf. In 1956 was de afdeling gehuisvest in een kleine zolderkamer in het gebouw aan de Oude Boteringestraat 32, waar Van Marken sinds 1954 in de burelen van het Germanistisch Instituut had gebivakkeerd. De afdeling Engels had deze kamer op verzoek van professor Zandvoort welwillend aan de Scandinavistiek ter beschikking gesteld. Eind 1962 betrokken 'Scandinavisch' en 'Anglistisch' nieuwe 'localiteiten' aan de Oude Boteringestraat 42.⁹² De Scandinavistiek kreeg er een eigen collegezaal en twee werkkamers toebedeeld, waarvoor Van Marken het College van Curatoren bedankte.⁹³ In 1968, werd er in de kerstvakantie opnieuw verhuisd, deze keer naar het Alfagebouw aan de Grote Kruisstraat, waar Scandinavisch, wederom met het Anglistisch Instituut, de derde verdieping mocht betrekken. Nog eenmaal maakte Van Marken een verhuizing mee, in 1980 van de derde naar de vierde verdieping, waar de kamers van de medewerkers zich verspreid over de hele verdieping bevonden, samen met een goed voorziene handbibliotheek en een afzonderlijk secretariaat. Het betekende het afscheid van het Anglistisch Instituut, want Scandinavisch deelde de verdieping nu met het Germanistisch, het Finoegrisch en het In-

Kort na de aanvaarding van haar ambt verschijnen twee van Van Markens publicaties over aspecten van de Scandinavische letterkunde, 'Panorama fan it Noarske proaza', in: *De Tsjerne* (1956) en 'De Scandinavische letterkunde en de seizoenen', in *De horizon van de schrijftafel. Aspecten van westerse letterkunde* (1956).

disch Instituut. In 1982 kwam ook het Arctisch Centrum naar de vierde verdieping, die daarmee 'Noord-Europees grondgebied' werd. Bij het veertigjarig jubileum van het Scandinavisch Instituut in 1987 wees Van Marken op de symboolfunctie van de verschillende behuizingen. 'Al deze verhuizingen geven eigenlijk een goede illustratie van de ontwikkeling van ons instituut, de ontwikkeling van een min of meer ondergeschoven kind naar een volwassen, zelfstandig, algemeen erkend individu dat volledig geïntegreerd is in het facultaire en universitaire circuit.'⁹⁴ De laatste verhuizing van de Scandinavistiek naar het Harmoniegebouw in de Oude Kijk in 't Jatstraat in 1988 mocht Van Marken overlaten aan haar opvolgster, prof. dr. Godelieve Laureys.

De belangstelling van studenten voor het vak nam toe. In 1963, wanneer voor de eerste keer in de overzichten van de universitaire jaarboeken de studentenaantallen per studierichting uitgesplitst zijn, staan er in de lijst van volledig ingeschrevenen drie studenten voor de Scandinavische talen vermeld.⁹⁵ In 1965 zijn dat er vijf, van wie in dat jaar H.Th.A. Wubbolts en Mej. H. van Wezel een kandidaatsexamen Zweeds behaalden.⁹⁶

Portretfoto van Amy van Marken uit de periode dat haar staf langzaam wordt uitgebreid aan het eind van de jaren zestig (uit: *Ons erfdeel*, nummer 1, september 1969, p. 65).

Van Marken hechtte aan (inter)nationale samenwerking op alle niveaus. In 1963 nam ze het initiatief om de Scandinavisten van Groningen, Leiden en Amsterdam tijdens een weekend bijeen te brengen, met als doel het onderlinge contact tussen de groepen studenten te bevorderen. Het werd een jaarlijkse traditie. De eerste bijeenkomst met 42 deelnemers vond plaats in mei 1963 in Harderwijk. De Oudgermanist en Finoegrist prof. dr. A.D. Kylstra (1920-2009) en Van Marken hielden er een inleiding. De weekenden in de daarop volgende jaren werden gehouden in een conferentieoord bij Ellecom. Utrecht en Nijmegen en later ook Gent en Leuven sloten zich bij het initiatief aan. De bijeenkomsten mondden uit in de tweejaarlijkse Scandinavistendagen van het Nederlandse taalgebied, die beurtelings door de verschillende Scandinavische afdelingen aan de Belgische en Nederlandse universiteiten werden en nog steeds worden georganiseerd.⁹⁷ De samenwerking met de andere Scandinavische instituten in het Nederlandse taalgebied bleek eveneens uit de plannen voor het uitbrengen van een gezamenlijk tijdschrift, die in 1979 door de toenmalige vier Scandinavische hoofdvakinstituten in Nederland en België – Amsterdam, Gent, Groningen en Utrecht – op papier werden gezet. Het eerste nummer van het nu internationaal erkende *Tijdschrift voor Skandinavistiek*, het enige op het gebied van de Scandinavistiek waarin ook in het Nederlands gepubliceerd wordt, verscheen in het voorjaar van 1980.

Binnen de Groningse universiteit stond Van Marken onder meer samen met Kylstra aan de wieg van de interfacultaire werkgroep Arctisch Centrum (1970), waarvoor de initiatieven al dateren van 1968.⁹⁸ Toen het Arctisch Centrum in januari 1970 formeel werd opgericht, was Van Marken in het gezelschap van Kylstra, de antropoloog prof. dr. A.H.J. Prins, de godsdienstwetenschapper prof. dr. T.P. van Baaren, de archeoloog prof. dr. H. Tj. Waterbolk en de slavist prof. dr. A.G.F. van Holk de enige niet-hoogleraar en de enige vrouw.⁹⁹ Noord-Eurazië was het gebied waar het centrum, een unicum in Nederland, zich in eerste instantie op richtte, later werd het zuidpoolgebied daaraan toegevoegd.¹⁰⁰ Henk van der Liet, hoogleraar Scandinavistiek aan de Universiteit van Amsterdam, en oud-student van Van Marken noemt dit 'wetenschappelijk gezien misschien wel de grootste nalatenschap van Amy' en plaatst dit ook tegen de achtergrond van de TVC-operatie in de jaren tachtig, die moest zorgen voor landelijke taakverdeling en concentratie in het wetenschappelijk onderzoek en onderwijs. Na deze reorganisatie bleven alleen de twee Scandinavische instituten in Amsterdam en Groningen bestaan.

Het is een meesterzet geweest. Amy zag heel goed dat je proactief moest zijn, je moest je verschansen in een netwerk en niet geïsoleerd blijven staan. Amy begreep ook niet waarom veel talen zelfstandig wilden blijven, zoals Italiaans, Frans en Spaans. Als Romaans stond je veel sterker. Kylstra [medeoprichter van het Arctisch centrum/pb, jk] en Van Marken zagen dat je van kleine afdelingen iets groots kon maken door allianties aan te gaan.

Henk van der Liet, hoogleraar Scandinavistiek in Amsterdam en oud-student

Universiteitsmuseum Groningen, Collectie A. van Marken

Voor de studenten organiseerde Van Marken niet alleen weekenden maar ook de jaarlijkse Lucia-viering. Hier instrueert ze Lucia. (datum onbekend).

Met het toenemend aantal studenten werd ook het aantal medewerkers ten behoeve van de Groningse Scandinavistiek uitgebreid. Op 1 januari 1964 kwam er een eind aan het 'eenvrouwsbedrijf' en kreeg Van Marken ondersteuning van de Zweedse Barbro Burgerhout-Samuelsen (1932-2001) die werd aangesteld als wetenschappelijk medewerkster.¹⁰¹ In hetzelfde jaar trad ook Gryt Anne Piebenga (1937) in dienst als docente. Zij had in 1962 in Groningen haar kandidaatsexamen Noors behaald en in 1963 haar doctoraal Nederlands. In 1971 promoveerde ze op het werk van de Deense taalkundige Rasmus Rask (1787-1832).¹⁰² Piebenga bleef tot 2002 aan de opleiding Scandinavische taal- en letterkunde verbonden. In 1975 werd ze wetenschappelijk hoofdmedewerker, later Universitair

Bijna 15 jaar na haar komst in Groningen sprak Elisabeth Schönbeck-Salzer Van Marken toe bij het afscheid van de laatste op 4 juni 1982.

Hoofddocent. In 1968 werd Elisabeth Schönbeck (1937) uit Zweden wetenschappelijk medewerker voor het onderwijs en het wetenschappelijk onderzoek in het Zweeds. Zij zou bijna een kwart eeuw aan het Scandinavisch Instituut in Groningen verbonden blijven. In 1991 werd haar eervol ontslag verleend. Het sollicitatiegesprek dat aan de aanstelling van Schönbeck voorafging, vond plaats in Amsterdam. Schönbeck bezocht de stad tijdens een korte vakantie. Een gemeenschappelijke kennis had Van Marken over het bezoek geïnformeerd. Van Marken, die op zoek was naar een nieuwe medewerker voor Zweeds, maakte van de gelegenheid gebruik.

Toen we in de receptie stonden om onze sleutels in ontvangst te nemen ging de telefoon. Een dame vroeg naar mij. Het was juffrouw van Marken die ons bij zich aan de Keizersgracht uitnodigde. (Zo was Amy: handelde altijd meteen, stelde niet uit). Ze woonde er in een 'achterhuis' met uitzicht op de tuin in een spannend oud huis. Door een lange gang, en via een trap naar boven kwam je in een vrij ongewoon appartement. Kamers die met kleine trappetjes verbonden waren, een piepkleine keuken en een grote leefruimte met vele, meters hoge boekenkasten, propvol boeken, een paar antieke kasten, een kleine zitgroep voor 'de kachel', een groot bureau en een bed. Hier woonde en werkte juffrouw van Marken. We spraken over van alles (...) toen we weggingen zei ze dat ze dat ik maar van me moest laten horen als ik naar Groningen wilde komen. (...) De baan kwam vrij, ik solliciteerde en werd aangenomen. Amy werd mijn baas tot aan haar pensioen en ik bleef er als lector werkzaam tot aan mijn pensioen. Dus je kunt wel zeggen dat Amy de oorzaak was van mijn bijna kwart eeuw verbondenheid met het Scandinavisch Instituut in Groningen.

Elisabeth Schönbeck-Salzer, oud-medewerker, ten tijde van deze gebeurtenis in 1968 woonachtig in Stockholm.

In de eerste helft van de jaren zeventig nam het aantal studenten verder toe en kwamen er meer nieuwe medewerkers. Ulla Musarra-Schrøder (1939) werd in 1970 aangesteld voor Deens, Antonine Marquart Scholtz (1934-2004) werd in 1971 wetenschappelijk hoofdmedewerker en Hanneke Westra-Lankamp (1943), die in 1974 haar doctoraalexamen in Groningen behaalde, kreeg een aanstelling voor Zweeds.¹⁰³

Ik herinner me nog heel goed hoe zeer ik onder de indruk was van Amy; zij was compleet het tegenbeeld van mevrouw prof. Boer-den Hoed, hoogleraar Scandinavische talen in Amsterdam, een deftige frêle oudere dame, heel vriendelijk, maar met een soort trotse deftigheid die tot afstand dwong. Aan Amy was alles groot en fors; Ze had een uitdrukking vol gezicht met levendige nieuwsgierige ogen, maar ze straalde tegelijkertijd belangstelling en toegankelijkheid uit terwijl ze toch ook ontzag inboezemde.

Naast haar enorme energie en werklust had ze een brede belangstelling voor alles binnen de Scandinavistiek, maar ook voor de Nederlandse letterkunde, het Nederlands toneel, de vertaalwereld heeft Amy zich zeer ingezet.

Niet gehinderd en belemmerd door wetenschappelijke gedragscodes wist Amy op een heel toegankelijke wijze haar kennis over te dragen aan een groot publiek.

Hanneke Westra-Lankamp, oud-student en een van de eerste medewerkers in Groningen

De herinneringen van Westra-Lankamp aan Boer-den Hoed en Van Marken maken op een mooie manier de overgang naar een nieuw tijdsgewricht zichtbaar. Boer-den Hoed was een typische exponent van het universitaire milieu van voor de democratisering, terwijl Van Marken in haar wijze van optreden haar tijd vooruit was. Misschien wel mede naar voorbeeld van de gewoonten en gedragscodes aan de universiteiten in Scandinavië.

Vanaf 1975 was voor ieder van de drie hoofdvakten, Deens, Noors en Zweeds een native speaker aan de vakgroep verbonden. Voor Deens werd dat in 1975, na Musarra-Schrøder, Astrid Jensen (1943-1992), gevolgd door Birte Carlé (1923) in 1978. Voor Noors kwam er jaarlijks een lector uit Noorwegen.¹⁰⁴ Het Zweeds had al sinds 1968 een *native speaker* in de persoon van Elisabeth Schönbeck-Salzer.

Voor Van Marken zorgde de uitbreiding van haar staf ervoor dat ze zich meer kon focussen op haar wetenschappelijke carrière. De zware onderwijsbaan en het vele organisatorische werk in de jaren vijftig hadden hun tol geëist. Na de oorlog had ze in Denemarken materiaal verzameld over het geëngageerde drama, dat ze in het begin van de jaren vijftig verder aanvulde voor een verhandeling over het drama in Scandinavië in de tussenoorlogse periode. Begin jaren zestig bleek dat zoals ze het zelf verwoordde een 'mer à boire' te zijn, waarin ze ten slotte was 'verdrongen'.¹⁰⁵ Ze voelde echter wel de druk om te promoveren en na een gesprek met de Noorse literatuurwetenschapper prof. dr. philos. Edvard Beyer (1920), besloot ze in 1961 te gaan werken aan het onderwerp 'Knut Hamsun en de vrouwenfiguren in zijn werk'.¹⁰⁶ Hamsun was vanwege zijn pro Nazi houding in de jaren 1930 en 1940, en de geruchtmakende rechtszaak die daar in de jaren 1950 in Noorwegen het gevolg van was, een tijd lang uit veel Europese boekenkasten verdwenen. In de jaren 1960 kwam een voorzichtige academische belangstelling op gang en Van Marken was een deze onderzoekers. Dankbare fora voor haar eerste lezingen over het werk van Knut Hamsun (1859-1952) vond ze binnen de 'International Association of Scandinavian Studies' (IASS). De IASS was in 1956 opgericht en in datzelfde jaar werd het eerste congres in Cambridge gehouden. Tijdens de tweede conferentie in 1958 in Lillehammer, Van Marken's eerste IASS-conferentie, werd besloten dat de congressen tweejaarlijks zouden plaatsvinden, om en om in een Scandinavisch en een niet-Scandinavisch land en dat het derde congres in 1960 in Oosterbeek zou worden gehouden over het onderwerp 'Het impressionisme in de Scandinavische letterkunde'. Van Marken en haar leermeester Boer-den Hoed namen samen de organisatie op zich, Van Marken als secretaris-penningmeester. Het congres werd van 15-20 augustus 1960 gehouden in sociaal-cultureel centrum 'Pietersberg' en trok 43 deelnemers, wetenschappers uit Scandinavië, Groot-Brittannië, België, Frankrijk, Ierland en Nederland.¹⁰⁷ Het is tot nu toe de enige keer dat het IASS-congres, dat tegenwoordig honderden deelnemers trekt, in Nederland werd gehouden. Het Ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen stelde fl. 2.000,- voor het congres beschikbaar. Na Oosterbeek nam Van Marken aan vele IASS-congressen deel. In Londen (1964) en in Uppsala (1966) sprak ze over haar 'Hamsunvrouwen'.¹⁰⁸ Aan een van die eerste congressen nam ook Sune Johansson deel.¹⁰⁹ Hij herinnert zich de Nederlandse delegatie nog goed.

Ik ontmoette Amy van Marken voor de eerste keer in 1962 op de vierde internationale studieconferentie over Scandinavische literatuur in Aarhus, waar Nederland met een sterke vrouwenvertegenwoordiging aanwezig was: Petronella Boer-den Hoed, Saskia Ferwerda, Stine de Vrieze en, zoals gezegd, Amy van Marken, die in die tijd zowel in Groningen als in Leiden doceerde.

Sune Johansson, oud-lector Zweeds in Leiden en Utrecht, later werkzaam op het Zweedse Instituut in Stockholm

In 1970 werd Van Marken in Bergen voorgedragen als lid van het IASS-presidium. Tot 1982 bleef ze lid van dit presidium, wat gelet op de veelvuldige bestuurswisselingen bijzonder was.

Een ander internationaal netwerk waar ze vanaf 1970 in participeerde, was de adviesraad van het internationale wetenschappelijke tijdschrift *Scandinavica: an international journal of Scandinavian Studies* (sinds 1962). Vanaf de jaren zestig schreef ze regelmatig recensies voor het tijdschrift.

Door haar participatie in internationale netwerken gaven ook vele Scandinavische auteurs en onderzoekers van naam en faam op haar uitnodiging in Groningen een gastlezing.¹¹⁰ Van Marken onderhield eveneens goede contacten met de Deense, Noorse en Zweedse ambassades in Nederland en de ambassadeurs kwamen regelmatig voor een werkbezoek naar Groningen.¹¹¹

De deelnemers aan de IASS-conferentie in 1964 in London. Van Marken met blonde krullen en een bril op de achterste rij, tiende van links (uit: Bredsdorff en Garton, *The History of The International Association of Scandinavian Studies 1956-2006*, 2006, p. 62).

De opmaat naar 1970 – het jaar van de promotie

Na haar gesprek met Beyer in 1961 werkte ze gestaag door aan haar promotieonderzoek. De respons op haar lezingen op de IASS-congressen in Londen en Uppsala hadden haar gestimuleerd. Het onderwerp was vernieuwend, in de jaren zestig waren er in Noorwegen geen wetenschappers met het werk van Hamsun bezig.¹¹² Voor de vrouwenfiguren in zijn oeuvre was nog geen belangstelling aan de dag gelegd.

Het lag voor de hand dat haar leermeester Boer-den Hoed, op dat moment de enige hoogleraar Scandinavistiek in Nederland, haar promotor zou zijn. In 1964 had laatstgenoemde Van Marken gevraagd wetenschappelijk medewerker in Amsterdam te worden, een aanbod dat Van Marken na enig wikken en wegen niet aannam. De vraag had zelfs tot gevolg dat Van Marken besloot zich geheel op de Groningse Scandinavistiek te richten en haar baan aan de Universiteit in Leiden ook op te zeggen.¹¹³ Je zou het achteraf misschien een moment van bezinning kunnen noemen. Belangrijk voor het besluit van Van Marken was het feit dat ze zich in Groningen van het begin af aan gesteund wist.¹¹⁴ Of het besluit van Van Marken om niet op het Amsterdamse aanbod in te gaan een rol heeft gespeeld, is niet meer goed te achterhalen. Uiteindelijk wendde Van Marken zich tot prof. dr. A. Bolckmans, hoogleraar in Gent, die in 1960 een studie naar de romantiek van Knut Hamsun had geschreven. Van Marken had begin jaren zestig met hem samengewerkt aan de samenstelling van een leerboek in de Noorse taal.¹¹⁵ Bolckmans was bereid om haar proefschrift te begeleiden. Achteraf blijkt Van Marken's keuze voor haar promotor ook verband hield met de taal waarin ze haar proefschrift schreef.

Toen Amy zich tot mij wendde met de vraag of ik als haar promotor zou willen optreden heeft ze de wens uitgesproken dat prof. dr. Alex Bolckmans in Gent als co-promotor zou optreden. Aangezien Bolckmans als Hamsun deskundige zeer geschikt was voor een co-promotorschap had ik daar natuurlijk niets op tegen. Ik heb Amy voorgesteld dat ze haar proefschrift, in het Nederlands geschreven, hetzij in het Engels hetzij in het Noors zou (laten) vertalen, met als reden dat haar dissertatie daarmee toegankelijk zou worden voor een lezerskring waartoe alle Hamsun specialisten gerekend kon worden. Amy vond echter een vertaling niet nodig. Omdat de toegankelijkheid, die voor mij een belangrijke en enigszins principiële zaak was, voor Bolckmans minder zwaar woog, kon Amy kiezen tussen promoveren in Amsterdam op een proefschrift in het Engels/Noors of in Gent op een proefschrift in het Nederlands..

Egil Törnqvist, oud-hoogleraar Scandinavistiek aan de Universiteit van Amsterdam

In 1970 promoveerde ze op het proefschrift *Knut Hamsun en de vrouwenfiguren in zijn werk* (1970). Van Marken legde het op 25 juni 1970 voor aan de Faculteit der Letteren en Wijsbegeerte van de Rijksuniversiteit te Gent bij de Groep Germaanse filologie. Haar proefschrift kreeg het predicaat 'de hoogste onderscheiding'.

Behalve de Belg Bolckmans waren er ook anderen die haar steunden bij het werk. Zoals genoemd leidde prof. dr. philos. Edvard Beyer haar tot de keuze van haar onderwerp, hij zou ook tijdens het langzaam vorderende werk haar steun en toeverlaat blijven. In haar dankwoord noemt ze naast de Noor Beyer en de Belg Bolckmans, de Nederlander prof. dr. G. Stuiveling die van grote betekenis was voor de letterkundige en literatuurwetenschappelijke aspecten van haar proefschrift. Haar kennis van de psyche van de mens kon ze aanvullen met de inzichten van dr. A.L. Diercks, psychiater te Amsterdam.

Het proefschrift bestaat uit drie delen. Het eerste deel is een biografische schets van Hamsun, waarin tevens ingegaan wordt op zijn opvattingen over vrouwen, zoals die in zijn journalistieke en belletteristische geschriften tot uitdrukking komen. Daarna volgt een uitgebreide bespreking van de belangrijkste vrouwenfiguren uit Hamsuns oeuvre. Van Marken schenkt bijzondere aandacht aan de psychologische karakterisering en aan de rol van de vrouwenfiguren in de intrige en hun betekenis voor de thematiek. Het derde en afsluitende deel, 'samenvattende aspecten', bevat de conclusies van het onderzoek, gevolgd door een korte nabeschuiving. De studie is een mooi voorbeeld van een genderstudie *avant la lettre*.¹¹⁶ Dat blijkt ook uit de literatuurlijst, waarin werken van Simone de Beauvoir, Helene Deutsch, Ellen Key, Laura Marholm, Eiliv Steen en Ornella Volta zijn opgenomen. Van Marken komt – in tegenstelling tot de gangbare opvattingen – onder meer tot de conclusie dat Hamsuns literaire vrouwen niet zomaar bijfiguren zijn, maar een duidelijke structuur hebben, gelaagd zijn en in de plot een uitgesproken rol hebben. Ze constateert tevens dat het niet klopt dat ze – zoals algemeen werd aangenomen – te weinig geïndividualiseerd zijn en slechts worden getoond door de ogen van de mannelijke hoofdpersonen. Ze vond dat de uiterlijke kenmerken van Hamsuns vrouwen vrijwel steeds een weerspiegeling zijn van hun innerlijk en dat hun namen vaak een functie hebben. Ze onderscheidt een aantal vrouwentypen, die net als Hamsuns mannelijke personages vaak tegenover elkaar worden gezet. Een van de belangrijkste inzichten waar de studie van Hamsuns vrouwenfiguren Van Marken toe leidt, is dat ze – met uitzondering van de vrouwen in de roman *Redacteur Lyng* (1893) – nooit naar een levend model zijn getekend. Toch had Hamsun zich wel door de veranderende wereld om zich heen laten inspireren – bijvoorbeeld door de 'extreme varianten van het tijdstype der zich emotioneel emanciperende vrouw, varianten die toen bijzonder in de mode waren' zoals Van Marken het verwoordde.¹¹⁷ Hamsun hield zijn fictieve universum volgens haar echter strikt gescheiden van de werkelijke wereld om hem heen. In haar nabeschuiving ten slotte brengt Van Marken de draden van haar onderzoek bijeen en vergelijkt ze ook Hamsuns kijk op de vrouw in zijn belletterie

Toen van
Marken in 1970
promoveerde
deed de
Rijksuniversiteit
Groningen dit
persbericht
uitgaan.

A. van Marken

---

rijksuniversiteit groningen

pers- en publiciteitsdienst | hoofd mr. g. kroeb

persbericht

---

postbus 72 telefoon 050-114016-114048-114051

Promotie Mej. Drs. A. van Marken

Donderdag 25 juni j.l. is aan de Rijksuniversiteit te Gent met de hoogste onderscheiding gepromoveerd tot doctor in de letteren en wijsbegeerte Mej. Drs. A. van Marken.

Het onderwerp van het proefschrift luidt: "Knut Hansun en de vrouwenfiguren in zijn werk".

Promotor was de grote Hansun-kenner Prof. Dr. H. Bolckmans.

Amelia van Marken werd op 21 juni 1912 te Hilversum geboren.

Zij studeerde aan de Universiteit van Amsterdam scandinavische talen en letteren onder leiding van Dr. P.M. Boer-Den Hoed.

In 1948 kreeg zij een leeropdracht aan de Rijksuniversiteit te Leiden en van 1952 tot 1956 was zij verbonden aan de Universiteit van Amsterdam om onderwijs te geven in de Deense en Noorse taal.

Van 1954 tot 1956 had zij een leeropdracht aan de Rijksuniversiteit te Groningen.

Op 1 september 1956 aanvaardde zij het ambt van lector in de scandinavische taal- en letterkunde aan de Rijksuniversiteit te Groningen en hield op 11 oktober 1956 haar openbare les, getiteld: "Studentenleven in de Scandinavische letterkunde".

Mej. Van Marken publiceerde een groot aantal artikelen over scandinavische letterkunde.

(dit persbericht is uitgegeven op 26 juni 1970)   S 3390/260670/P.P.

en in zijn journalistieke teksten. Ze stelt dat Hamsun als het om de vrouw gaat nauwelijks onderscheid maakt tussen de romanwerkelijkheid en zijn eigen wereld. Of het nu een roman of pamflet is, zijn visie getuigt 'noch van originaliteit, noch van diepgang. Zijn "theorieën" zijn polemisch en emotioneel gekleurd en weinig rationeel doordacht'.¹¹⁸ Van Markens thematische benadering werd gewaardeerd. Dat bleek uit het 'cum laude' voor haar proefschrift en uit de recensies. Zo begon een recensent zijn bespreking met de constatering dat hij altijd had gevonden dat de vrouwelijke personages in Hamsuns fictie oninteressant zijn en nauwelijks geschikt als onderwerp van een nadere analyse. De studie van Van Marken had hem van het tegendeel overtuigd.¹¹⁹

Als motto voor haar proefschrift koos Van Marken voor een van Hamsuns bijzondere karakteriseringen van de vrouw, die ook veel zegt over 'de man' zelf:

De wijze, wat weet hij van de vrouw?

Ten eerste is hij niet wijs geworden voor hij oud is en dan kent hij de vrouw alleen maar uit zijn herinnering. Maar ten tweede heeft hij helemaal geen herkenning aan haar, aangezien hij haar nooit gekend heeft. De man die aanleg voor wijsheid heeft, wordt geheel door die gave in beslag genomen, hij is er zuinig op, hij koestert haar, hij voedt haar, hij leeft ervoor. Men gaat niet naar de vrouw om wijs te worden. De vier wijste koppen in de wereld die uitspraken over haar hebben gedaan, hebben de vrouw zelf uitgebroed; het waren jonge of oude grijsaards, die gecastreerde ossen bereiden. Zij kenden de vrouw noch in haar heiligheid, noch in haar zoete bekoring, noch in haar onontbeerlijkheid, doch zij schreven en schreven maar over de vrouw. Denk eens aan: zonder haar te ontmoeten!

God beware me ervoor wijs te worden! Met bevende stem zal ik het de laatsten die om me heen zullen staan toe mummelen: God beware me ervoor wijs te worden!¹²⁰

De milde ironie die spreekt uit dit motto voor haar proefschrift ter verkrijging van de 'wetenschappelijke graad van doctor in de letteren en wijsbegeerte', is karakteriserend voor Van Marken.

Met haar dissertatie vestigde Van Marken haar naam als Nederlandse autoriteit op het gebied van Hamsun. In Groningen leidde het tot haar hoogleraarschap. De faculteit had Van Marken laten weten dat ze na haar promotie 'linea recta hoogleraar zou worden'.¹²¹ De faculteit nam ook de hiertoe benodigde stappen en vroeg de secretaris van de universiteit de minister te verzoeken om het lectoraat om te zetten in een ordinariaat. Mocht de minister niet genegen zijn een leerstoel in te stellen, dan vroeg de faculteit om Van Marken een persoonlijk ordinariaat toe te kennen. De faculteit stelde dat de inrichting van de nieuwe leerstoel moet worden gezien als de erkenning van het feit dat de Scandinavistiek aan de Rijksuniversiteit Groningen tot grote bloei is gekomen. De faculteit verbond deze bloei met de persoon en de kwaliteiten van Van Marken. Vanwege bezuinigingsronden duurde het toch nog tot 1976 voordat de ministeriële beschikking

afkwam. Voor Van Marken was de vertraging frustrerend: 'Als zulke papieren in een hoge stapel [op het ministerie] terechtkomen, is het net alsof ze er nooit meer uitkomen. (...) Het was achteraf gezien nogal vervelend, eerst al dat gedonderjaag met die promotie en toen nog eens al die mensen die je vroegen wanneer je benoeming nu eens afkwam.'¹²² Op 21 juni 1976 werd het gewoon lectoraat Scandinavische taal- en letterkunde omgezet in een ordinariaat.¹²³ Op 27 december 1976 is het dan zo ver en wordt Van Marken bij Koninklijk Besluit benoemd tot gewoon hoogleraar in de Scandinavische taal- en letterkunde aan de Rijksuniversiteit te Groningen.

De jaren zeventig en het hoogleraarschap

Na de promotie in 1970 begon een productieve periode. Van Marken startte een nieuw project: de voorbereiding van een Zweeds-Nederlands woordenboek.¹²⁴ Het moest de opvolger worden van het tweedelige handwoordenboek Zweeds van Boer-den Hoed.¹²⁵ Ze publiceerde veel en ontplooi- de uiteenlopende activiteiten. In haar terugblik ten tijde van het veertigjarig bestaan van het Scandinavisch Instituut in 1987 noemt ze onder meer de herdenkingen van H.C. Andersen in 1955 en 1975, Linné in 1959, Ibsen in 1978.¹²⁶ Deze jubilea en andere gastlezingen van prominente buitenlandse geleerden en jubileumactiviteiten rond Scandinavische auteurs en wetenschappers zette ze ook in om de afdeling binnen en buiten de Faculteit der Letteren zichtbaar te maken. Ze zijn illustratief voor de grote, bijna koortsachtige activiteit van Van Marken in die jaren.

Van 8 tot 12 november 1971 werd een Noorse Universiteitsweek gehouden in het kader van het Noors-Nederlandse culturele akkoord. Gastspreker was Edvard Beyer en ter voorbereiding op zijn lezing over Ibsen werd door het hele Alfa-gebouw in de vitrines van de verschillende afdelingen moderne talen een tentoonstelling ingericht waarin de receptie van de Noorse schrijver in Europa zichtbaar werd.

Enthousiast, sterk gefocused op de interculturele betrekkingen. Ze bouwde een klein imperium als 'spindeln i nätet' (de spin in het web). Ze knoopte gemakkelijk contacten aan, was concreet en pragmatisch. Ze was geïnteresseerd in mensen, betrouwbaar en collegiaal. Daarom lukte het haar om je vertrouwen te winnen. Ik heb van een oud-medewerkster op haar instituut in Groningen een foto van Amy gekregen uit de jaren zestig. Die heb ik op mijn werkkamer op de universiteit boven mijn bureau op ooghoogte aan de muur geprikt, naast Citroens beeltenis van Anne Frank. De foto gaf steun. Ook zij gaf een klein vak en deed dat vak uitstralen buiten de academische sfeer. Ze kende en begreep al je problemen omdat ze ze ook had. Je streed dezelfde strijd. Ze was een missionaris in het interculturele veld.

Ingrid Wikén Bonde, oud-lector Nederlands aan de Universiteit van Stockholm

Van Marken was zoals genoemd een van de oprichters van het Arctisch Centrum. Het leidde in 1971 tot een mooie samenwerking. Binnen het raamwerk van de Noorse Universiteitsweek van de Groningse Scandinavisten, organiseerde het Arctisch Centrum zijn eerste symposium over de cultuur van de Samen.¹²⁷ In de jaren zeventig werd de Scandinavische betrokkenheid verder uitgebouwd en verstevigd. Van 1975 tot en met 1981 was Van Marken actief in het bestuur van het Arctisch Centrum, eerst als vice-voorzitter, later als voorzitter. Haar voorganger Kylstra wist de 'zaak bij haar in goede handen'.¹²⁸ Ze was ook intensief betrokken bij de voorbereiding van het grote Smeerenburgproject, dat medewerkers van het Arctisch Centrum in staat stelde om onderzoek te doen bij Smeerenburg op het Amsterdameiland van Spitsbergen. In 1983 werden hun vondsten tijdens een wetenschappelijk congres en op de tentoonstelling 'Smeerenburg: Holland op z'n koudst' in het Noordelijk Scheepvaart Museum in Groningen getoond en toegelicht. Van Marken had zich onder andere binnen het Noors-Nederlandse culturele akkoord sterk gemaakt voor het project. Het engagement van 'Scandinavisch' op het gebied van Arctische Studiën kwam niet in de laatste plaats tot uiting in de bijdrage aan het onderzoeksprogramma van het Arctisch Centrum. Het richtte de blik van Van Marken op minderheden in het noorden van Europa, de Samen in Lapland en de Inuit op Groenland. Ze schreef over het recente bewustwordingsproces van de Samen tegen de achtergrond van de historische ontwikkeling van deze etnische minderheid, die zich aan het eind van de jaren

Het Smeerenburg-team vertrekt van Schiphol (1979). Links van Van Marken staat prof. dr. L. Hacquebord, huidige directeur van het Arctisch Centrum. (Uit: *Het topje van de ijsberg. 35 jaar Arctisch Centrum (1970-2005)*, 2005, p. 19).

zeventig met andere inheemse bevolkingsgroepen in de World Council of Indigenous Peoples hebben georganiseerd. Haar schets van de geschiedenis van de Samen beslaat meer dan tien eeuwen en ze laat daarbij verschillende acteurs die in dat proces een rol hadden gespeeld aan het woord: predikanten, onderwijzers, schrijvers en dichters.¹²⁹ Volgens prof. dr. L. Hacquebord, directeur van het Arctisch Centrum, toonde Van Marken in haar artikel haar grote kennis van de literatuur over de Samen en Sameland en werd ze samen met de antropologe dr. Nellejet Zorgdrager gezien als de grote deskundige binnen het Arctisch Centrum op het gebied van de Samen.¹³⁰ Van Marken had ook een persoonlijke belangstelling voor de Samen:

Dat boeit me (...), hoe zo'n klein volk, dat lange tijd is onderdrukt, zich uit die positie probeert te werken en naar erkenning zoekt, zichzelf probeert te worden en een eigen kunst ontwikkelt, die past in deze tijd.¹³¹

De Groningse Scandinavistiek nam eveneens deel aan het openbaar debat, zoals in 1972 toen:

Van Marken had voor de Samen, de oerbevolking van Noord-Scandinavië, een wetenschappelijke en een persoonlijke belangstelling.

Het Scandinavisch Instituut protesteerde bij de N.O.S. tegen de erbarmelijke Nederlandse ondertitels van de Zweedse televisiebewerking van Strindbergs *Röda rummet*. Aan de hand van de toegezonden teksten kon aan de betrokken instanties in detail worden getoond, hoe terecht onze kritiek was.¹³²

Van Marken zag een belangrijke taak voor de scandinavisten weggelegd op het terrein van vertalen, waarvan ondertiteling een apart specialisme is. Het protest gericht aan de toenmalige N.O.S. baande de weg voor een professionelere aanpak van het ondertitelen en het vertalen. Van Marken duldde geen dilettaantisme op dit gebied. 'Beunhazerij ondersteun ik niet, maar je bent van harte welkom om in Groningen te komen studeren', was haar reactie op een vraag naar de mogelijkheden voor het literair vertalerschap van iemand zonder een opleiding Scandinavistiek.¹³³ Haar uitspraak over beunhazerij zijn gevleugelde woorden geworden. Van Marken zette zich op vele manieren in voor de professionalisering van het vertalerschap. Ze gaf het vak vertalen en recenseren een prominente plaats in het studieprogramma, besteedde in boekbesprekingen aandacht aan vertaalaspecten, gaf gevraagd en ongevraagd adviezen over vertalingen en organiseerde bijeenkomsten voor vertalers. Zo vertelde de schrijver Henk Bernlef die zich na drie jaar zelfstudie Zweeds aan een vertaling van een roman van Stig Dagerman had gewaagd:

Foto: Elmer Spaargaren

In 1983 ontvangt Van Marken mr. Pieter van Vollenhoven bij de conferentie Arctic Whaling. International Symposium of the Arctic Centre.

Tot op een middag in de zomer van 1962 de telefoon ging. Mijn chef bij Nillson & Lamm nam de telefoon aan en stak mij vervolgens de hoorn toe. “Het is voor jou”, zei hij. “Een of andere professor.” Verbaasd drukte ik mijn oor tegen de hoorn. Ik kende geen professor.

“Dit is professor Scandinavische talen Amy van Marken. Bent u meneer Bernlef?” Ik kon het niet ontkennen. Vervolgens stak Amy van wal. Ze had de eerste vijftig bladzijden van mijn vertaling gelezen en had daarin al zeker veertig vertaalfouten gevonden. Ik stotterde wat. Waarschijnlijk kreeg ik een kop als vuur. “Kunt u aan het eind van de middag bij mij langs komen?” Aan haar kordate voorstel viel niet te ontkomen. Ze gaf me haar adres aan de Keizersgracht.

Met het lood in mijn schoenen belde ik bij haar aan. De lange bebrilde vrouw boven aan de trap bleek bij nadere kennismaking in geen enkel opzicht te lijken op de barse professor die ik mij had voorgesteld. Ze begon mij onmiddellijk op mijn gemak te stellen, zette thee en zei toen dat ze het in mij prees dat ik mij in wilde zetten voor de Zweedse literatuur, maar dat daarvoor toch een grondiger kennis van de taal nodig was dan die waarover ik op dat moment beschikte.¹³⁴

Het streven naar een professionalisering op het gebied van vertalen uitte zich in vertalersbijeenkomsten die in de jaren zeventig plaatsvonden in het kader van studentenweekends en miniconferenties. De laatste ontwikkelden zich tot de huidige Scandinavistendagen van het Nederlandstalige gebied. Ook na haar emeritaat bleef Van Marken actief op dit terrein en nam ze het initiatief tot internationale vertaalsymposia.

/.../ In het begin van de jaren tachtig was het met vertalingen uit het Noors erg slecht gesteld, Amy daagde mij uit en inspireerde me om me actiever op de Nederlandse markt te richten.

Amy was er de persoon niet naar om lange tijd te laten verstrijken tussen idee en praktijk, en onze samenwerking resulteerde in het eerste Noors-Nederlandse vertaalsymposium, dat in 1983 in Amsterdam werd gehouden. Voor die tijd had ik al contact gelegd met verschillende van haar 'discipelen' die een warme belangstelling voor de Noorse literatuur bleken te hebben, gecombineerd met een verbluffende kennis van Noorse auteurs. De Noorse auteurs die aan het symposium deelnamen waren eveneens bijzonder geïmponeerd door het 'krachtcentrum' uit Groningen, dat met vriendelijke autoriteit zowel Noorse als Nederlandse deelnemers inspireerde en begeleidde.

Van de kwaliteitseisen werd niet afgeweken, ze was ook niet bang om haar mening te uiten. Maar ze had tegelijkertijd een droge en ontwapenende humor, die haar tot een sympathiek en grappig mens maakte. */.../* Het meest imponeerde ze met haar talenkennis: vloeiend Deens voor de Deense aanwezigen, vloeiend Zweeds voor de Zweden, Noors voor de Noorse luisteraars.

Kristin Brudevoll, oud-directeur van Norwegian Literature Abroad (NORLA)

De jaren zeventig waren de jaren van verandering en inspraak van studenten. Veranderingen vonden plaats op het bestuurlijke vlak. De faculteit bestond in die jaren uit werkgroepen en vakgroepen, waarvan de vakgroep Scandinavistiek er een was. Het bestuursreglement van de afdeling en het onderwijsprogramma werden verder ontwikkeld en geformuleerd. Lid van deze vakgroep waren het wetenschappelijk personeel en studenten, voor zover zij een uit het onderwijs- en onderzoekprogramma van de vakgroep voortvloeiende taak op zich hadden genomen.¹³⁵ Uit deze leden werd een (dagelijks) bestuur samengesteld en vaste adviescommissies, waarvan de studentenadviescommissie er een was.

Inspraak vond plaats ten aanzien van het onderwijsprogramma. Met de groei van de studenten-aantallen groeide ook de noodzaak van een gestandaardiseerd studieprogramma.

Studenten Scandinavistiek volgden in die tijd geen vastomlijnd vakkenpakket, maar kregen na elk behaald tentamen te horen wat het volgende onderdeel zou zijn. De studenten namen het initiatief tot een bijeenkomst waar ook de staf voor werd uitgenodigd en waar ze aandrongen op een overzicht van het curriculum. Van Marken toonde een welwillend oor voor het initiatief dat een aantal studenten nam om tot zo'n programma te komen, dat in die jaren vijf nominale studiejaar besloeg. In 1980-1981 was de eerste reguliere studiegids een feit. Van Markens ontvankelijkheid voor inspraak sluit naadloos aan bij haar informele stijl.

Een van de mooiste momenten. Amy heeft een filmavond georganiseerd. Ze gaat naar het zaaltje, lang van tevoren. Ze gaat met stoelen slepen! Ik als Belgische, kan mijn ogen niet geloven. In Vlaanderen regelt een assistent, samen met een paar studenten, de praktische dingen. De hoogleraar komt als laatste, als alles in orde is (zie je hem/haar binnenschrijven?). Dat was ook zo bijzonder aan Amy, haar eenvoud. Ze moest niet met uiterlijk vertoon bewijzen dat zij de leider was van het instituut.

Lisette Keustermans, oud-medewerker in Groningen, later medewerker in Amsterdam en literair vertaler

De jaren zeventig waren bovendien de jaren dat de belangstelling voor Scandinavische talen bij de studenten verder toenam. In 1972 was het aantal hoofdvakstudenten gegroeid van 17 (van wie 10 MO-studenten) naar 48 (van wie 32 MO-studenten).¹³⁶ Toen Van Marken in 1982 haar afscheidsrede hield, bestond de studentenpopulatie uit 103 hoofdvakstudenten, van wie negen een MO-studie volgden.¹³⁷ Het was een spectaculaire groei van meer dan 100%. Het was ook de tijd dat er groepen studenten kwamen die de beheersing van een Scandinavische taal voor hun eigen vakgebied nodig hadden. Zo werd er in 1971 voor 10 antropologen een aparte cursus Noors voor beginners gegeven.¹³⁸

Opvallend in die jaren is het hoge aantal MO-studenten. Op 21 februari 1975 werd het voorstel van de afdeling om een universitaire MO-opleiding voor de Scandinavische talen in te stellen door de faculteitsraad aangenomen.¹³⁹

Van Marken verzorgde niet alleen het reguliere onderwijs, maar organiseerde ook andere educatieve activiteiten voor 'haar' studenten. Velen zullen zich de excursies, die Van Marken naar de Scandinavische landen organiseerde, nog herinneren. In 1971 organiseerde ze een studiereis van acht dagen naar Denemarken en Zweden. In Kopenhagen voegde prof. Kylstra zich bij het gezelschap.¹⁴⁰ In 1977 was er een 12-daagse excursie met studenten naar Århus, Göteborg en Oslo.

Tijdens de studenten-excursie in 1977 werd een bezoek gebracht aan het 18de eeuwse landgoed Clausholm, vlak bij Randers, Denemarken. Van Marken voorop.

Een bijzondere gebeurtenis die ik me herinner is de studiereis door Scandinavië onder haar bezielende leiding. Pas later realiseerde ik me wat een klus het moet zijn geweest om op je 64e zo'n studiereis te organiseren en dan ook nog zo volop aanwezig te zijn en mee te doen met de studenten. Ik zie onze groep nog voor me, ergens in een tunnel van een station, ik weet niet meer welk, waar we luidkeels liederen zongen. Van dat soort dingen leek ze enorm te kunnen genieten.

Jytte Kronig, oud-student, later medewerker in Groningen en literair vertaler

In bijna alle interviews en terugblikken op haar werkzaamheden geeft Van Marken veel aandacht aan deze excursies en de studentenweekends in Harderwijk en Ellecom omdat ze die van groot belang achtte. De inspiratie die ze zelf tijdens haar eerste reizen naar Scandinavië op deed, moet hierbij wel een rol hebben gespeeld.

In de jaren zeventig worden ook de contouren van de onderzoeksthema's van de afdeling in de letter-, taal- en vertaalkunde duidelijker. Een van de thema's die Van Marken in het onderzoeksprogramma opneemt zijn de vrouwenstudies, mede geïnspireerd door het onderzoek van haar medewerkers, Carlé en Jensen. Van Marken nam ook deel aan een van de eerste belangrijke congressen op dit gebied, *Feminology*, dat in 1975 aan de Katholieke Universiteit van Nijmegen werd gehouden. Het Groningse onderzoek op het gebied van de scandinavistiek kristalliseerde zich uit in onderzoeklijnen: toneelschrijfsters in Scandinavië, de rol van vrouwen in het Scandinavische volksverhaal, etnische minderheden in de Scandinavische letterkunde, de woordenboekprojecten Nederlands-Zweeds, Zweeds-Nederlands en Nieuw-IJslands-Nederlands, Isak Dinesen en de bibliografie 'Noorwegen in Nederland'.¹⁴¹

In het begin van de jaren tachtig is dit geconcretiseerd in vier onderzoeksthema's: 1. Lexicografie en lexicologie, 2. Contrastieve grammatica Scandinavische talen - Nederlands, 3. Vrouwenstudies, onderverdeeld in 'De vrouwenfiguren in het Scandinavisch Volkssprookje', 'Toneelschrijfsters in Scandinavië', 'Structural patterns in the legends of the holy women of Christianity', en 4. De minoriteitenproblematiek weerspiegeld in de Scandinavische letterkunde.¹⁴²

Een veelzijdig wetenschapper

In het wetenschappelijke werk van Van Marken zijn verschillende thema's te onderscheiden. Op het gebied van de literatuurgeschiedschrijving publiceert ze in 1959 de beknopte literatuurgeschiedenis *Echo en visioen. De Zweedse letterkunde der twintigste eeuw* (1959). Het boek is een mooie illustratie van de wijze waarop ze haar rol als literatuurhistorica opvatte: ze zag de canon niet als iets stars en vaststaands, maar als dynamisch. Van Marken begint met een algemene karakteristiek van de Zweedse letterkunde. Ze noemt de tegenpolen 'typisch Zweeds' en 'kosmopolitisch' en stelt dat in de twintigste eeuw een verandering is opgetreden in dat 'typisch' Zweedse. Van Marken plaatst

dit tegen de achtergrond van de veranderingen op de verschillende maatschappelijke terreinen. Etnografisch: de trek van het platteland naar de stad (ze noemt de tegenstelling tussen natuur en industrie), de secularisatie, de ontwikkeling van individualisme naar collectiviteitsdenken. Dit laatste kan in de context van het in de jaren dertig geconstrueerde idee van het 'Folkhem', de staat is het huis van het volk, geplaatst worden. In haar karakteristiek benadrukt Van Marken tevens dat Zweden als een doorgeefluik heeft gefungeerd voor buitenlandse literatuur. In het boek gaat ze in op de relatie tussen de wereldliteratuur en de Zweedse literatuur en licht ze toe welke Zweedse auteurs buitenlandse literatuur in Zweden introduceerden. Vrouwelijke auteurs komen uitgebreid aan bod. In een apart hoofdstuk beschrijft Van Marken een 'vrouwelijke linie' in de Zweedse literatuur. Ze plaatst de moderne Zweedse schrijfsters eerst in een historische context. Ze begint met de dertiende eeuwse Birgitta van Zweden en eindigt bij een van de sleutelauteurs van de Moderne Doorbraak Victoria Benedictsson (1850-1888). Van de vrouwelijke auteurs in de twintigste eeuw bespreekt ze het werk van de Fins-Zweedse modernist Edith Södergran (1892-1923), van wie ze in 1957 samen met Sybren Polet als eerste een gedicht in het Nederlands vertaalde. Ook Karin Boye (1900-1941) en Agnes von Krusenstjerna passeren de revue. Over Karin Boye vermeldt ze dat dankzij een vertaling van *The waste land* van T.S. Eliot, die Boye samen met een collega maakte, 'een ware Eliot-gemeente in Zweden'¹⁴³ ontstond. Aan het oeuvre van Von Krusenstjerna, van wie Van Marken tijdens de Tweede Wereldoorlog werk had vertaald, schenkt ze bijzondere aandacht:

Als kunstwerk zijn de Tony-boeken het gaafst. Met een innige, subtiele poëzie beschrijft zij ons de groei van kind tot meisje, Tony's weg naar sexuele, erotische bewustwording, een motief, dat in later werk steeds opnieuw en steeds weer even gevoelig wordt gevarieerd. En dan is er het motief van de angst voor het ziekteproces, dat zich onherroepelijk aan deze zelfde Tony voltrekt en waarvan de schrijfster ons een uniek en onvergetelijk protocol ter lezing geeft.¹⁴⁴

De uitgave van *Echo en Visioen* (1959) werd mede mogelijk gemaakt door steun van het Zweedse Instituut in Stockholm.

Er valt een parallel te trekken tussen Van Markens presentatie van vrouwelijke auteurs en de Openbare les *De pen in vrouwehand* met als ondertitel *Vrouwelijke letterkundigen in de oudere Skandinavische litteratuur, in het bijzonder in de 17e en 18e eeuw* waarmee Saskia Ferwerda in 1959 het lectoraat moderne Scandinavische talen aan de Rijksuniversiteit te Utrecht aanvaardde. Ferwerda begint haar Openbare les met de woorden:

Dat vrouwen een belangrijk aandeel hebben aan de hedendaagse Skandinavische letterkunde, daarvan getuigen namen als Selma Lagerlöf en Sigrid Undset, die beiden de Nobelprijs hebben gekregen en ver buiten de grenzen van haar land beroemd zijn geworden. Dat echter ook in vroeger eeuwen vrouwen in de literatuur der Noordelijke landen een rol hebben gespeeld, is misschien minder bekend.¹⁴⁵

Zowel Ferwerda als Van Marken had als missie vrouwelijke auteurs voor het Nederlandse voetlicht te brengen. Van Marken besluit het hoofdstuk over vrouwelijke auteurs met de constatering dat het aandeel vrouwen in de Zweedse letterkunde groot is.

Deze vrouwencavalcade moge dan geenszins volledig zijn, toch geeft zij een indruk van de gevarieerdheid van het vrouwelijk aandeel in de Zweedse letterkunde van thans, terwijl we er duidelijk de algemene ontwikkelingslijnen uit kunnen aflezen.¹⁴⁶

Bijzonder is de laatste zinsnede. Hoewel Van Marken een apart hoofdstuk aan vrouwelijke auteurs wijdt, plaatst ze hen niet buiten de algemene ontwikkeling.

Ook in de overige hoofdstukken plaatst Van Marken telkens een groep auteurs tegen de achtergrond van verschillende literaire stromingen. Een apart hoofdstuk wijdt ze aan Pär Lagerkvist (1891-1974), die in 1951 de Nobelprijs voor literatuur had gekregen en van wie in de jaren vijftig een aantal titels in het Nederlands waren verschenen. Ze besluit haar literatuurhistorisch overzicht met de bespreking van *Höknatt* (1957), het romandebuut van Sven Fagerberg. In de bespreking ervan zie je het programma van Van Marken voor *Echo en visioen*: de focus op het typisch Zweedse en het kosmopolitische van de Zweedse literatuur.

Dat Fagerberg een heel goed kenner van Joyce is, blijkt duidelijk. De milieu's waarin hij ons introduceert zijn zowel typisch Zweeds als zeer cosmopolitisch.¹⁴⁷

Echo en visioen is een van de vele pogingen van Van Marken geweest om de Scandinavische letteren, in dit geval meer specifiek de Zweedse, te introduceren bij het Nederlandse publiek.

Een ander aandachtsgebied in haar werk was de theaterwetenschap. In haar vakpublicaties en wetenschappelijke artikelen op het gebied van het Scandinavische drama staat August Strindberg centraal. Daarnaast had ze een grote belangstelling voor het eigentijds drama. Deze interesse uitte zich in haar literatuurhistorische beschouwingen over het genre drama in artikelen, essays en lezingen als ook in haar werk als culturele ambassadrice. Ze ijverde voor het opvoeren van enkele late historische drama's van Strindberg in Nederland, en ze riep de Nederlandse theaterwereld op het Scandinavische drama van na Ibsen en Strindberg niet te vergeten. In het artikel 'In de schaduw van Ibsen en Strindberg' (1981) toont ze zich opnieuw een warm pleitbezorger voor het werk van Pär Lagerkvist.¹⁴⁸ Diens stuk *De Beul*, 'de alarmklok tegen het opdringende fascisme'¹⁴⁹, was al in november 1935 door Albert van Dalsum (1889-1971) opgevoerd. Van Dalsum en zijn collega's waren gedwongen de voorstellingen in december stop te zetten. Dit geschiedde onder druk van christelijke organisaties vanwege vermeende blasfemie. NSB-aanhangers lieten felle protesten horen vanwege de anti-fascistische tendenzen.¹⁵⁰ Ook andere 'vergeten' auteurs als de Deen Kjeld Abell (1901-1961) werden door Van Marken aanbevolen.¹⁵¹

Van Marken zag voor de 'Scandinavisten' een duidelijke rol weggelegd om goede voorlichting te geven aan de theatermakers. Aan de andere kant vond ze dat de Scandinavische instituten veel bewuster moesten werken 'aan het kweken van grotere belangstelling voor het Scandinavische toneel en het opleiden van vertalers van dramatische teksten'¹⁵².

Uit haar betrokkenheid bij de oprichting van TEST blijkt dat ze voor zichzelf als theaterwetenschapper ook een actieve rol in het veld, de theaterwereld, zag weggelegd. Zo probeerde ze *Klyvningen (Stormen mot kärnkraft)* (De splijting. De storm tegen kernenergie), een toneelstuk uit 1978 van Peter Bratt, Gottfried Grafström en Bo B. Helander, naar Nederland te halen. *Klyvningen* maakte deel uit van een groot project van in totaal acht stukken bij Dramaten, het koninklijke theater in Stockholm, waaraan bekende Zweedse auteurs als Lars Forssell (1928-2007) en Sun Axelsson (1935) meewerkten. De stukken werden in Dramaten gebracht in verschillende zalen en door verschillende regisseurs. Het project was bedoeld als een uiting van protest tegen kernenergie. Maar het is Van Marken en Van Iersel niet gelukt om een theatergezelschap hiervoor te interesseren. Volgens Cora en Sybren Polet lag dit onder meer aan het feit dat toneelgezelschappen meestal zelf buitenlandse producties uitkozen en aankochten.¹⁵³

In Van Markens publicaties over Strindberg volgt ze de literaire kritiek op zijn werk in zowel Zweden als Nederland.¹⁵⁴ Het eerste artikel uit 1940 gaat over de receptie in Nederland, 28 jaar na Strindbergs overlijden in 1912. In het artikel weerspreekt Van Marken de opvatting dat het werk van Strindberg geen actualiteit meer zou bevatten. Ze gaat in op nieuw Strindbergonderzoek. Ze verwijst verschillende malen naar Vagn Børge, haar voormalige leermeester, en zijn studies over Strindberg, zoals die uit 1931 over de invloed van H.C. Andersen op Strindberg, en Børges boek uit 1936 over de vrouwen in het leven en werk van Strindberg. Andere werken die Van Marken be-

spreekt zijn de briefwisseling tussen Strindberg en zijn tweede vrouw Frida Uhl, uitgebracht in 1936 door Uhl zelf en een studie van Martin Lamm, een van haar Zweedse studiegenoten, eveneens uit 1936. Van Marken meent dat de recente publicaties 'een herwaardering van Strindberg's kunst absoluut noodzakelijk' maken.¹⁵⁵ Haar conclusie betekent niet dat ze geen kritiek uit. Ze stelt dat onderzoekers als Lamm te ver van de religiositeit van Strindberg afstonden om die goed te kunnen beschrijven. Strindbergs geloofsbeleving omschrijft ze als een 'ver doorgevoerd syncretisme'¹⁵⁶. Volgens Van Marken is men voorbijgegaan aan de 'nieuwe' Strindberg van na zijn 'Infernocrisis' in de jaren 1890, wat tot gevolg had dat er te veel nadruk op zijn naturalistische werken werd gelegd.¹⁵⁷ Volgens Van Marken zou *Droomspel* (1901-1902) in de interpretatie van het leven en het werk van Strindberg centraal moeten staan. Van Marken had moeite haar eerste Strindberg artikel geplaatst te krijgen. Als ze in 'Strindbergnotities 1' (1981) op de plaatsingsgeschiedenis daarvan terugblijkt, noemt ze Top Naeff (1878-1953). Deze toenmalige redacteur van *Elseviers geïllustreerd maandschrift*, in de jaren 1920 een 'enthousiast en trouw pleitbezorgster' van het werk van Strindberg, nam het stuk aan. Die 'oude liefde' was blijkbaar niet geroest.¹⁵⁸

Ook in haar latere werk over Strindberg laat Van Marken zien dat ze een grondige kennis heeft van de studies die door andere wetenschappers over Strindberg en zijn werk zijn verschenen. Ze heeft in haar analyses oog voor de techniek van Strindberg en plaatst die in een context. Een voorbeeld daarvan is 'Strindbergs Kristina. En ny teknik', (Strindberg's Kristina. Een nieuwe techniek) uit 1979. Ze onderzoekt wat Strindberg bedoelde met de term 'een nieuwe techniek'.¹⁵⁹ Ze gaat in op wat andere literatuurwetenschappers, zoals Lamm, over de kwestie hebben geschreven. De nieuwe techniek zou slaan op de wijze waarop Strindberg zijn personages tot leven laat komen. Ze refereert aan de techniek van de Franse toneelschrijver Eugène Scribe, wiens dramaformule van *pièce bien faite*, dat wil zeggen van zorgvuldige voorbereiding van effecten, in de negentiende eeuw de meest gangbare zou zijn. Van Marken stelt de opvatting dat de 'Scribe-structuur' het nieuwe element in *Kristina* zou zijn ter discussie. Ze onderbouwt haar kritische betoog met een analyse van de nog niet bestudeerde toneelaanwijzingen van Strindberg, volgens Van Marken een tot nu toe nogal verontachtzaamd 'detail in het onderzoek naar het drama van Strindberg'¹⁶⁰. In de toneelaanwijzingen kan de verteller zich immers 'het duidelijkst manifesteren'¹⁶¹. Van Marken analyseert vervolgens de frequentie en de aard van de toneelaanwijzingen die de personages betreffen. Ze komt tot de conclusie dat *Kristina* een aparte positie inneemt wat betreft de toneelaanwijzingen. Ze doet de interessante observatie dat Strindberg in de toneelaanwijzingen niet alleen als regisseur optreedt, maar ook als verteller met afwisselend perspectief. Zijn toneelaanwijzingen voor de personages hebben een analytisch karakter en zijn aanzienlijk langer dan bij andere drama's. Soms vormen ze in die zin 'een samenhangende sequentie in een dramatische scene'¹⁶². Van Marken noemt de techniek van de toneelaanwijzingen van Strindberg van *Kristina* extreem. Ze verbindt deze 'extreme' techniek met de crisis van Strindberg na diens

A. v. Marken

Strindbergs Kristina. En ny teknik

Estratto da Annali - Studi Nordici (XXII, 1979)
Istituto Universitario Orientale di Napoli

In Van Markens publicaties over het Scandinavische drama staat Strindberg centraal; voor Studi Nordici (XXII, 1979) van het Istituto Universitario Orientale di Napoli, schreef ze over de vernieuwing van Strindbergs techniek in zijn stuk *Kristina*.

scheiding van Harriet Bosse in 1904. Nadat Strindberg die crisis had overwonnen, schreef hij het laatste deel van *Kristina* en daar komen de uitvoerige toneelaanwijzingen niet meer in voor.

Niet alleen bij Strindberg, ook in haar latere werk, toonde Van Marken haar reflecties op het onderzoeksgebied van de literaire betrekkingen en de geschiedenis daarvan. Bijvoorbeeld in het artikel 'De culturele betrekkingen tussen Skandinavië en de Nederlanden'.¹⁶³ Een bestudering van haar afzonderlijke publicaties laat zien, dat ze bouwstenen voor een wetenschappelijke visie op cultuurbemiddeling in de loop van haar carrière heeft gelegd. Ze schreef over receptieprocessen, legde in de vorm van levensberichten stukjes van de werkzaamheden van cultuurbemiddelaars tussen Scandinavië en Nederland bloot, onderscheidde patronen in de geschiedenis van de literaire betrekkingen die ze verbindt met 'koncentraties van belangstelling'. Ze koppelde deze bloeiperiodes aan 'gezaghebbende vertalers en vertaalsters, critici of anderszins deskundigen, die goede contacten onderhielden met collega's in het andere taalgebied, waardoor een natuurlijke wisselwerking ontstond'.¹⁶⁴ Je zou het een eerste definitie van cultuurbemiddelaars kunnen noemen.¹⁶⁵ Daarop voortbouwend onderscheidt Van Marken in de culturele betrekkingen sinds 1850 tijdperken die ze de naam geeft van auteurs, vertalers en recensenten die in hun tijd een centrale rol speelden. Voor Nederland noemt ze het eerste tijdperk de 'Potgieter-periode', naar de auteur Everhardus Potgieter (1808-1875).¹⁶⁶ Potgieter reisde naar Scandinavië, vertaalde uit het Zweeds en besteedde in *De Gids* aandacht aan de Scandinavische literatuur. Na de Potgieterperiode kwam de Margaretha Meyboom-periode die Van Marken rond 1900 laat beginnen en tot in de jaren twintig doorloopt.¹⁶⁷ Meyboom (1856-1927) was een actief vertaalster en introduceerde Selma Lagerlöf in Nederland.¹⁶⁸ Voor Denemarken noemt Van Marken de Clara Hammerichperiode. Hammerich vertaalde Nederlandse literatuur in het Deens.¹⁶⁹ In Zweden verbond ze de jaren dertig en veertig van de twintigste eeuw met de naam van Martha Muusses (1894-1981).¹⁷⁰ Martha Muusses was vertaler Nederlands-Zweeds en auteur van een Nederlandse literatuurgeschiedenis en een Nederlandse spraakkunst in Zweden.

Ook op het gebied van de literaire betrekkingen verbond Van Marken theorie en praktijk. Het blijkt ondermeer uit haar eerder genoemde initiatieven op het gebied van vertaalsymposia en woordenboeken. Ze zette zich in voor het vak van vertalers en de vertaalwetenschap. Het leidde ertoe dat rond 1980, kort voor haar emeritaat, een nieuwe generatie vertalers actief werd, zoals een groep studenten uit Groningen die in 1981 de stichting *Scandinavisch Vertaal- en Informatiebureau Nederland (SVIN)* oprichtte. De stichting SVIN heeft, als vele anderen, in Van Marken altijd een waardevol adviseur en patrones gehad. Een jaar voor haar overlijden kon Van Marken meemaken hoe de Scandinavische literatuur in 1994 opnieuw in Nederland doorbrak met boeken als *Zwart water* van Kerstin Ekman (1933), *De wereld van Sofie* van Jostein Gaarder (1952) en *Smilla's gevoel voor sneeuw* van Peter Høeg (1957). Het werd het begin van een nieuwe bloeiperiode.

Van Markens bouwstenen voor een wetenschappelijke benadering van cultuurbemiddeling vormden het fundament van een onderzoekslijn die door de afdeling Scandinavistiek in Groningen in 2003 werd voortgezet en geformaliseerd in het onderwijs- en onderzoeksthema 'Intercultural contacts in Northern Europe: Transmission of Images, Languages and Literatures'.

Het geval Hamsun

Na het proefschrift in 1970 verschenen van de hand van Van Marken verschillende wetenschappelijke publicaties over de vrouwenfiguren in het werk van Hamsun. In *Scandinavica* schreef ze over Hamsuns personage Julie d'Espard en in *Festschrift für Oskar Bandle. Beiträge zur nordischen Philologie. Bd. 15* over de vrouwelijke monologen bij Hamsun.¹⁷¹ Het Noorse Hamsun-genootschap (*Hamsun-Selskapet*) dat elke twee jaar in Tromsø een congres over het leven en het werk van Hamsun organiseert, nodigde haar uit als spreker en vroeg haar om haar bijdrage over vrouwelijke monologen te bewerken en in Noorwegen uit te geven.¹⁷² Tijdens haar werk aan haar proefschrift was ze meer en meer tot de overtuiging gekomen dat het tijd was om ongeacht Hamsuns politieke verleden opnieuw aandacht te vragen voor zijn literaire oeuvre. Ze wilde dat het werk van Hamsun in nieuwe Nederlandse vertalingen uitkwam. Van Marken benaderde Martin Ros, hoofdredacteur bij de Arbeiderpers, en wist hem enthousiast te maken. De samenwerking leidde tot een nieuwe Nederlandse Hamsun-reeks die onder redactie stond van Van Marken. Hamsuns belangrijkste werken werden in een nieuwe vertaling uitgebracht. Uitzondering was een heruitgave van *Het laatste hoofdstuk*, dat al in 1924 door Annie Romein-Verschoor was vertaald.¹⁷³ De reeks werd in 1977 gecombineerd door een monografie over Hamsun van Van Marken.¹⁷⁴

Uit de monografie en uit haar voor- of nawoorden bij de afzonderlijke delen van de reeks blijkt dat Van Marken het politieke verleden van de Noorse auteur negeerde noch kleineerde. Ze laat er evenmin twijfel over bestaan dat ze zijn politieke standpunt afkeurde. Naast de hoogstaande literaire kwaliteiten die Van Marken aan het werk van Hamsun toekende, was ze tevens van mening dat de literaire verbeeldingswereld van Hamsun, zoals deze in zijn literaire werk tot uitdrukking komt, een onlosmakelijk deel van het Noorse en daarmee ook het Europese culturele erfgoed was. In haar visie behoorde zijn werk in moderne vertalingen en dus ook in het Nederlands toegankelijk te zijn. Ze verwoordt deze visie in het nawoord van *Pan. Uit de papieren van luitenant Thomas Glahn*, het eerste deel dat in 1975 in de reeks van de Arbeiderspers verschijnt. Om de literaire waarde van Hamsun aan te geven citeert Van Marken Isaac Bashevis Singer die Hamsun bestempelde als 'the father of the modern school of literature in every aspect - his subjectiveness, his fragmentariness, his use of flashbacks, his lyricism'.¹⁷⁵ In haar monografie schetst ze van Hamsun het beeld van een rusteloze reiziger, een polemicus die wars is van compromissen, een sprekend voorbeeld van een jonge generatie die zich provocerend afzet tegen de oudere.

De monografie die Van Marken in 1977 schreef over Hamsun maakt het leven en het werk van deze auteur voor een groot publiek toegankelijk. De UK wijdde er een kort bericht aan op 23 maart 1977.

Universiteitsmuseum Groningen, Collectie A. van Marken

Het leven van de jonge Hamsun wordt beheerst door crisis en het zoeken naar nieuwe mogelijkheden. De oudere Hamsun is in de ogen van Van Marken een mens die zich heeft afgekeerd van de moderne samenleving en heimwee heeft naar de patriarchale boerengemeenschap. Hamsun woont en werkt in afzondering. Zijn situatie lijkt veel op die van zijn mannelijke hoofdpersonen, die van de zogeheten 'injustice collector'. Van Marken definieert deze als volgt: 'Ze provoceren een afwijzing, keren zich dan vol verontwaardiging tegen degene die hen afwijst en gebruiken vervolgens agressie, trots en zelfbeklag als dekmantel voor het door hen zelf uitgelokte, masochistisch beleefde conflict.'¹⁷⁶ Het is een type mens dat steeds opnieuw afgewezen wil worden. Van Marken registreert hoe Hamsun de wereld van zijn verbeelding streng gescheiden hield van de bestaande wereld om hem heen. Volgens Van Marken moest dit er haast onvermijdelijk toe leiden dat hij zich meer en meer van de werkelijke wereld vervreemde.¹⁷⁷ Hamsuns houding als 'injustice collector'

en zijn geleidelijke en steeds extremere vervreemding waren volgens Van Marken de psychologische verklaring voor Hamsuns politieke stellingname in de jaren 1930 en 1940. Het was te danken aan het proefschrift en de inzet van Van Marken dat er in Nederland sprake was van een vroege revival van Hamsun. Overigens wees ze er in haar verschillende publicaties op dat Hamsun in zijn werken een mozaïek aan menselijke waardebegrippen beschrijft, dat niet in overeenstemming is te brengen met het nazistische of fascistische gedachtegoed. Van Marken noemde de discrepantie tussen werk en politieke houding van de auteur ‘het raadsel’ van Hamsun.

Waardering en kritiek

De wijze waarop Van Marken de Scandinavistiek en de culturele betrekkingen tussen Nederland en de Scandinavische landen vorm gaf en personifieerde, sprak tot veler verbeelding. Cora Polet verwoordde het als volgt:

Het klinkt een beetje clichéachtig om te zeggen dat ze een ambassadeur is voor alle drie de landen, dat is ze natuurlijk ook. Maar ambassadeurs verdwijnen, Amy zit er nu al veertig jaar.¹⁷⁸

Uit de verschillende portretten die oud-studenten en collega’s van haar geven, komen haar sterke persoonlijkheid en haar tomeloze energie naar voren en haar betrokkenheid met Scandinavië die aanstekelijk en inspirerend was.

Amy van Marken was voor mij in den beginne – te rekenen vanaf eind jaren zestig – een inspirerend en deels ook vermoeiend docent die niet alleen van zichzelf zo het een en ander verlangde. Verder was zij vooral een bron van gevraagde en ongevraagde (maar wel zinvolle) informatie op allerlei terrein, vooral op het gebied van nieuw verschenen (of antiquarisch beschikbare) en voor de bibliotheek van de afd. Oudgermaans aan te schaffen boeken; ook kwam ze nogal eens aan met een krantenknipsel waarvan ze – meestal terecht – dacht dat het mijn interesse zou hebben. /... /

Een beeld op mijn netvlies: menigmaal heb ik haar voor het begin van een bespreking van enigerlei aard haar tas zien omkeren en uitstorten op een tafel in haar werkkamer, op zoek naar voor de bijeenkomst relevante papieren. En dat soort handeling associeer ik – natuurlijk niet voor alle individuele gevallen geheel terecht – met de late namiddag-/avondzon die door het raam van haar werkkamer schijnt: een rijzige vrouw, verlicht door de late lentezon, die haar tas uitstort ..., in de startblokken voor alweer een nieuwe activiteit.

Tette Hofstra, emeritus hoogleraar Oudgermanistiek en oud-collega

Anderen noemen haar eruditie, haar gevoel voor humor en haar empathie. Zelf vond ze het verrassend dat mensen haar nieuwsgierig vonden.

Nieuwsgierig, ja natuurlijk ben ik nieuwsgierig, naar wat er gebeurt, naar wat er nieuw is, als er een nieuwe schrijver is, denk ik, ja dat moet ik weten, [...] ik ben nieuwsgierig naar verbanden, naar nieuwe gebeurtenissen, naar achtergronden.¹⁷⁹

Zo kon ze zich ook verbazen over het feit dat ze ten slotte hoogleraar Scandinavische taal- en letterkunde was geworden:

Zelf vind ik het eigenlijk heel gek, dat ik het zover heb gebracht. Ik heb daar nooit bewust naartoe gewerkt. Ook heb ik niet die extreem-wetenschappelijke ambitie gehad. Het ging me erom de Scandinavische letterkunde en cultuur in Nederland te introduceren. Omgekeerd heb ik me, als me daartoe gelegenheid werd geboden, Nederlandse literatuur en cultuur voor Scandinaviërs toegankelijk gemaakt.¹⁸⁰

Daarmee sluit ze geheel aan bij Meybooms streven, zoals deze dat in het eerste nummer van het tijdschrift *Scandinavië-Nederland. Tijdschrift voor Nederlandsche en Scandinavische taal, letteren en kultuur* formuleerde:

... kennis van Scandinavische letteren en cultuur in ons land te verspreiden en omgekeerd de Scandinaven op de hoogte brengen van de letterkunde en maatschappelijke toestanden in Nederland.¹⁸¹

Als we kijken naar de vroege vrouwelijke Scandinavisten valt het op dat zij vooral actief waren op het gebied van de literatuur- en cultuuroverdracht. Zelf omschreven ze hun rol als: dienstbaar, ondergeschikt aan de auteurs en de teksten die ze introduceerden en vertaalden. Ze hadden bovendien een grote passie voor hun vak: 'De vreugde' van haar leven zoals Ferwerda dat noemde.¹⁸² De liefde voor het vak is belangrijker dan wetenschappelijke status. Ze lieten zich er niet graag op voorstaan iets verhevens, iets wetenschappelijks te doen, terwijl ze toch ontegenzeggelijk originele nieuwe perspectieven in de Scandinavistiek brachten.

Dit geldt ook voor het leven en werk van Van Marken. Haar activiteiten buiten de universiteit hebben er misschien toe geleid dat sommigen meer oog voor haar journalistieke activiteiten hadden dan voor haar wetenschappelijke. Het neemt niet weg dat ze ook op wetenschappelijk gebied vernieuwend is geweest. Ze had een goed oog voor nieuwe wetenschapsgebieden - vrouwenstudies, identiteitsonderzoek, minoriteiten, interdisciplinaire samenwerking, theorievorming op het gebied van de culturele betrekkingen - haar kracht lag in de combinatie van de verschillende benaderingen. In die zin kan Van Marken als een pionier en zaaier worden ge-

zien. Ze nam deel aan het openbare debat, bijvoorbeeld met vele artikelen die in uiteenlopende tijdschriften en dagbladen werden gepubliceerd. Haar beweeglijkheid en stellingname maakten haar ook kwetsbaar. Als wetenschapper en persoon was ze wars van conventies.

Van Marken heeft geen tientallen proefschriften begeleid, ze werd ook pas in 1976 benoemd als hoogleraar. Op 30 mei 1985 promoveerde Birte Carlé bij Van Marken, prof. dr. A.G.F. van Holk en de Deense mediëvist prof. H. Bekker-Nielsen.

Toen Van Marken in 1982 met emeritaat ging, had ze een gezond fundament gelegd voor de ontwikkeling van het onderzoek van de Scandinavisten in Groningen. Er verschenen in dat jaar acht wetenschappelijke publicaties en zeven vakpublicaties van de in totaal acht medewerkers die toen de vakgroep vormden.¹⁸³

Ze kon terugblikken op een aantal eervolle gebeurtenissen. In 1977 werd haar ter gelegenheid van haar 65ste verjaardag de feestbundel *Studies in Skandinavistiek* aangeboden onder redactie van Antonine M.L. Marquart Scholtz en Ulla Musarra-Schrøder.¹⁸⁴ De *tabula gratulatoria* toont dat het netwerk van Van Marken zich tot in heel Noord-Europa uitstrekte. Driemaal viel haar de eervolle, maar ook veeleisende opdracht ten deel om op verzoek van het Nobel-comité van de Zweedse Academie een rapport te schrijven.

Uit alle drie de Scandinavische landen ontving ze onderscheidingen. In 1964 kreeg ze uit handen van Zweedse ambassadeur in Den Haag de koninklijke Zweedse Vasaorde. Ze werd benoemd tot Officier Eerste klasse.

Bron: Archief Scandinavisch Instituut

Ulla Musarra-Schrøder biedt jubelaris Van Marken in 1977 de feestbundel aan.

Västerbottens-Kuriren, met dank aan Curt Dahlgren

In 1983 krijgt Van Marken een eredoctoraat aan de Universiteit van Umeå.

In 1976 werd ze door Denemarken benoemd tot Ridder in de Dannebrogorde en op 31 januari 1979 werd Van Marken Ridder Eerste klasse van de Koninklijke Noorse Orde van St.-Olav.

Het bleef niet bij koninklijke onderscheidingen. De noordelijkst gelegen universiteiten van Zweden en Noorwegen, Umeå en Tromsø verleenden haar in 1983 en 1987 een eredoctoraat.

Haar sterke kant was haar enthousiasme en haar enorme inzet om Scandinavië en de Scandinavische cultuur in Nederland bekend te maken en om mensen met elkaar in contact te brengen. In die zin is er niemand van dat kaliber in haar plaats gekomen. Een zwak puntje was misschien dat ze zich op latere leeftijd met vrijwel alle Scandinavica in Nederland bemoeide, wat wel eens irritatie gaf bij collega's. Maar aan de andere kant had die bemoeienis ook heel vaak een positief effect, en het ging nooit om haarzelf, maar om de zaak.

Diederik Grit, oud-bijvakstudent Deens en Noors, neerlandicus en literair vertaler

Ter gelegenheid van haar afscheid vormden de studenten op het grasveld bij het Alfagebouw aan de Grote Kruisstraat de letters AMY.

De jaren na 1982 – een actieve emerita

Op 1 juli 1982 ging Van Marken wegens het bereiken van de zeventigjarige leeftijd met emeritaat. Op 4 juni 1982 hield ze haar afscheidscollege ‘Het oude vrouwtje in het Scandinavische Volkssprookje’. Met behulp van een narratologische analyse plaatst ze deze sprookjesfiguur, met een knipoog, in de rol van wijze raadgeefster. Daarmee nuanceert ze het bestaande beeld van de oude vrouw als heks en tegenstander. Ze gaat niet voorbij aan de hardheid en lelijkheid van deze soms gedrochtelijke sprookjeswezens, maar ziet dat als een facet van de functie die ze in haar ogen hebben: ze vormen ‘een brok menselijke ervaring’, het leven is mooi én lelijk. Accepteer je de realiteit van deze oude vrouwen, dan zal het je tot voordeel strekken: ‘Als een oude vrouw je een warm hart toedraagt, zal het je goed gaan!’¹⁸⁵

Ook na haar emeritaat zette Van Marken haar vele activiteiten voort. Ze was een van de initiatiefnemers tot het eerste vertaalsymposium Deens-Nederlands/Belgisch-Noors dat in 1984 in Amsterdam werd gehouden. Het vond plaats onder leiding van de legendarische hoogleraar Vertaalwetenschap James Holmes (1924-1986) en onder auspiciën van het Nederlandse Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur (directoraat voor internationale betrekkingen) en de *Foundation for the Promotion of Translation of Dutch Literary Works*. Vertegenwoordigers van verschillende instanties waren uitgenodigd, zoals Kristin Brudevoll, toenmalig directeur van het *Information Office for Norwegian Literature Abroad (NORLA)*, recen-

Bron: Archief Scandinavisch Instituut

Van Marken houdt haar afscheidscollege op de kansel in de Aula van de Universiteit van Groningen.

Bron: Archief Scandinavisch Instituut

Na alle toespraken en het afscheidscollege op 4 juni 1982 is er 's avonds een buffet in de tuin van het Alfa-gebouw aan de Grote Kruisstraat. Van Marken in overpeinzing.

In september 1982 bezochten vier auteurs uit Scandinavië Groningen: Tomas Tranströmer, Jan Erik Vold, Bjørg Vik en Kirsten Thorup. Ze kwamen voor het literaire programma Zomerschrift (6-11 september). Het Scandinavisch Instituut en Van Marken waren bij het programma betrokken. Van Marken en Kirsten Thorup in een onderonsje op het podium in het Kruithuis.

Bron: Archief Scandinavisch Instituut

en het versterkte de nieuwe generatie professionele vertalers.¹⁸⁶ Het moet Van Marken voldoening hebben gegeven dat haar initiatief tijdens haar emeritaat tot volle wasdom kwam. Als actieve emerita nam ze tot aan haar dood aan alle genoemde symposia deel.

Aan het Scandinavisch instituut bleef Van Marken na haar emeritaat nog twee jaar op verzoek van de Faculteit der Letteren met een onderwijsopdracht verbonden, omdat de aanstelling van haar opvolger prof. dr. G. Laureys op zich liet wachten.¹⁸⁷ Zo eindigde ze haar dertigjarig dienstverband aan de Rijkuniversiteit Groningen zoals ze die in 1954 was begonnen: met een onderwijsopdracht.

Ook na haar daadwerkelijke afscheid van de Faculteit der Letteren was er niemand die zich vergeefs tot haar wendde met een verzoek om advies. Ze bezocht congressen, schreef artikelen,

senten, uitgevers, auteurs en journalisten uit de betrokken taalgebieden. Vertalers uit de vier landen spraken met elkaar over problemen die in het bijzonder het vertalen in en uit de Scandinavische talen betroffen. Cora Polet hield een lezing over de sociaal-economische positie van de vertaler. Het symposium had een grote uitstraling, het was de aanleiding tot de oprichting van een literair en cultureel tijdschrift *The Scandinavian Newsletter. A Literary and Cultural Magazine* (sinds 1985)

Een actieve emerita. Ter gelegenheid van het veertigjarig jubileum op 21 november 1987. V.l.n.r.: Carsten Bennetsen, Tom Eide (oud-medewerker), Van Marken, Diederik Grit en Godelieve Laureys.

Bron: Archief Scandinavisch Instituut

Bron: Archief Scandinavisch Instituut

Een actieve emerita. Hier op een terras tijdens het IASS-congres in 1988 dat in Zürich en Basel plaats vond.

zette haar Hamsun-reeks voort en bleef actief als vertaler en netwerker. Het *Liber Amicorum* dat haar in 1992 bij de viering van haar tachtigste verjaardag werd aangeboden, maakt haar centrale positie in het Scandinavische netwerk zichtbaar. Het bevat bijdragen van schrijvers, vertalers, uitgevers, hoogleraren en Scandinavisten uit binnen- en buitenland.¹⁸⁸ Zelf werd haar gelegenheid geboden een bundel Scandinavische verhalen in vertaling samen te stellen over het thema 'oude mensen'.¹⁸⁹ De Rijksuniversiteit Groningen organiseerde in 1992 een serie Amy van Marken-lezingen, die werden gebundeld in het *Tijdschrift voor Skandinavistiek*.¹⁹⁰ Op het Scandinavisch instituut was ze een graag geziene gast en als studenten haar bij een bezoek aan Groningen om raad vroegen, dan ging ze daar uitgebreid voor zitten. Ze was lid van de benoemingsadviescommissie voor de leerstoel Scandinavistiek in Groningen na vertrek van haar opvolger Laureys in 1992. Ze dacht na over wat ze als belangrijke onderwerpen voor toekomstig onderzoek van de Groningse Scandinavistiek zag, zoals de problematiek van de Samische en Groenlandse minderheden in het Noorden en genderstudies. In haar ogen hadden de Scandinavische landen Nederland, maar ook de rest van Europa op deze gebieden veel te bieden.¹⁹¹ Talloos zijn de schrijversportretten die Van Marken voor de Nederlandse en de Zweedse radio heeft gemaakt. Voor de Zweedse radio sprak ze onder meer over Anna Blaman, W.F. Hermans en Jan Wolkers, ze schreef over de receptie van Nederlandse literatuur in Scandinavische vertaling en over het Noorden als motief in Nederlandse romans. Na haar emeritaat pakte ze de draad van haar eigen vertaalwerk weer op en concentreerde zich op poëzie. Ze was trots op de bundel *De stilte achter mijn voet*, met haar vertalingen van gedichten van de Noor Rolf Jacobsen (1907-1994) die in 1994 verscheen.¹⁹²

Een bijzonder radio-interview vond plaats op 22 oktober 1992, toen niet de Scandinavistiek, maar Van Marken zelf het onderwerp was van het programma *Een leven lang*, dat Petra van Hulsen voor de NOS maakte ter gelegenheid van Van Markens tachtigste verjaardag. Van Marken, die alle drie de Scandinavische talen actief beheerste, beschouwde haar vak als haar levenswerk.

Ik word altijd als een fenomeen beschouwd, omdat ik switchte van het Deens naar het Zweeds naar het Noors. Dat begreep men niet. Vooral niet in Scandinavië omdat zij dat zelf helemaal niet kunnen [...] Mijn vak werd mijn leven, toen ik begon heb ik nooit gedacht dat het zo'n omvang zou krijgen.¹⁹³

Bij het overlijden van Amy van Marken

Na het overlijden van Van Marken op 15 juni 1995 bleek de band die ze dertien jaar na haar afscheid nog steeds met 'haar' studenten en medewerkers had onderhouden uit hun mas-sale aanwezigheid op haar begrafenis in Hilversum. In Nederlandse, Noorse en Zweedse dagbladen verschenen overlijdensberichten en necrologieën. Haar privécollectie, die ca. 10.000 boeken omvatte, schonk ze aan de Rijksuniversiteit Groningen ten behoeve van de Universiteitsbibliotheek en de toenmalige vakgroep Scandinavische talen.¹⁹⁴

Van Marken bleef ook na haar overlijden een bron van inspiratie voor initiatieven op het gebied van de Nederlandse Scandinavistiek. In 2006 kon zelfs gesproken worden van een Van Marken-jaar. Stichting Leonora Christina reikte in dat jaar de eerste Amy van Markenprijs uit. Deze prijs voor een uitmuntende literaire vertaling uit een van de Scandinavische talen, werd in 2005 ingesteld. Ook in 2006 bood de Scandinavische Vereniging in Groningen de Rijksuniversiteit Groningen een portret van haar aan, geschilderd door Karel Buskes (1962). Dit portret hangt nu in de kamer van Letteren en Wijsbegeerte in het Academieggebouw. De plaats van het schilderij van deze wijze oude vrouw, boven de deur, lijkt symbolisch voor de toegang tot de scandinavistiek die ze voor velen vertegenwoordigde.

Academieportret van prof. A. van Marcken door Karel Buskes in 2006. Foto: Dirk Fennema, met dank aan het Groninger Universiteitsmuseum, 81

Noten

- 1 J. Klok (red.) (1992) 9. Als kind woonde Hamsun van 1862-1874 op het eiland Hamarøy, voor de kust van Noorwegen ter hoogte van de Lofoten.
- 2 Zie onder meer D. Grit (1994) en P. Broomans (2004).
- 3 F. Houweling, H. Kerkhof en G. Piebenga (1982) 6.
- 4 F. Houweling et al. (1982) 7.
- 5 P. van Hulsen (1992).
- 6 De MMS, ook wel meisjes-hbs genoemd, was in navolging van de in 1863 gestichte Hogere Burger School voor jongens, in 1867 ontstaan. Bij Koninklijk Besluit van 2 februari 1864 was het mogelijk een akte van bekwaamheid voor het schoolonderwijs in de Franse, Engelse, Hoogduitse of *andere levende talen en haar letterkunde* [curs./pb, jk] te verkrijgen. MO-studenten kregen toegang tot de universiteit, maar er werd geen specifiek onderwijs voor hen gecreëerd. In de twintigste eeuw werden er voor meer talen MO-examens afgenomen zoals voor Italiaans, Russisch, Spaans en de Scandinavische talen, zie J. Verseput, *De lange reis langs de tweede weg* (Rotterdam 1980). Voor vrouwen was het behalen van een MO-akte daarbij een manier om toegang te krijgen tot de universiteit, zie M. Bosch (1994) 104 ff.
- 7 A. van der Zijl (2002) 37.
- 8 P. van Hulsen (1992).
- 9 F. Houweling et al. (1982) 7.
- 10 *Ibidem*.
- 11 F. Houweling et al. (1982) 8.
- 12 Den Hoed treedt daarmee in de voetsporen van R.C. Boer (1863-1929), hoogleraar Oudgermaanse talen, die in 1925 zijn leeropdracht uitgebreid zag met 'Taal- en letterkunde van de Skandinavische volken'. Het was het gevolg van de herziening van het Academisch Statuut uit 1921, toen hierin ook de Scandinavische talen werden opgenomen. A. van Marken, 'Wat betekent de Skandinavistiek voor ons?', in: *Tijdschrift voor Skandinavistiek, halfjaarlijks tijdschrift voor Scandinavistiek*, eerste jaargang no 2 (1980) 2.

- 13 A. van Marken, 'Wat betekent de Skandinavistiek voor ons?', (1980) 3.
- 14 In de almanak voor 1931 van het Amsterdamsch studentencorps is te zien dat Van Marken zich bij de vereniging heeft aangesloten, haar naam staat in de adreslijst van de vrouwelijke leden. *Amsterdamsche studenten-almanak voor het jaar 1931* (Amsterdam 1931) 456. Ook in de almanakken voor de jaren 1932 tot en met 1936 wordt haar naam vermeld. In 1934 en 1935 ook in de *Amsterdamsche Vrouwelijke Studenten Vereeniging Almanak*, die in deze jaren naast de algemene *Amsterdamsche studenten-almanak* uitkwam.
- 15 F. Houweling et al. (1982) 9.
- 16 MO-kandidaten moesten zich door zelfstudie voorbereiden op de MO-akte. MO-studenten zagen universitaire colleges als een 'welkome aanvulling op hun zelfstudie'. I. de Wilde (2007) 17.
- 17 Van Marken noemt onder andere Hans Brix (1870-1961), Paul Victor Rubow (1896-1972), Ejnar Thomsen (1897-1956) en Johan Brøndum-Nielsen (1896-1972). F. Houweling et al. (1982) 11.
- 18 P. van Hulsen (1992).
- 19 F. Houweling et al. (1982) 10.
- 20 F. Houweling et al. (1982) 14.
- 21 F. Houweling et al. (1982) 10.
- 22 'Ik heb Saskia Ferwerda leren kennen in onze studentenjaren in Amsterdam, waar zij naast haar hoofdvak Nederlands als bijvakken Sanskriet, Deens en Oudijlands had gekozen. Onze gemeenschappelijke belangstelling was de Deense taal- en letterkunde.' A. van Marken, 'Saskia Ferwerda. Renkum 15 april 1910 - Utrecht 29 januari 1984', in: *Jaarboek van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde te Leiden* (1985) 90 (http://www.dbnl.nl/tekst/_jaa003198501_01/_jaa003198501_01_0011.htm).
- 23 F. Houweling et al. (1982) 16.
- 24 A. van Marken, 'Jean Wahl, *Etudes Kierkegaardiennes*. Paris, 1938', in: *Het Kouter. Onafhankelijk tijdschrift voor religie en cultuur* (1939:1), 39-40 en A. van Marken, 'August Strindberg, de onbekende?' in: *Elseviers geïllustreerd maandschrift* (1940:2) 29-40.
- 25 In een Curriculum Vitae uit het begin van de jaren tachtig dat door de voormalige Zweedse consul J. C. van Hoeken welwillend aan de auteurs ter beschikking werd gesteld. De precieze data en plaatsen van de vele voordrachten van Van Marken, worden niet vermeld.
- 26 F. Houweling et al. (1982) 18.
- 27 Zie het colofon in *De stilte der zee*, tweede druk, herfst 1944, nummer 7, aanwezig in de Universiteitsbibliotheek Groningen. Overigens bestond er al sinds 1941 een Nederlandstalige Belgische uitgave van het verhaal, uit het Frans vertaald door Hubert Lampo, uitgegeven bij Manteau in Brussel. Aangenomen mag worden dat deze uitgave in oorlogstijd Nederland niet bereikt heeft. In 1985 werd het verhaal door Frans de Haan opnieuw uit het Frans vertaald en voorzien van een nawoord. *De stilte van de zee*, De Arbeiderpers. Van deze novelle van Vercors bestaan nu in Nederland drie versies: de vertaling via het Zweeds van A. Wijkmark

(A. van Marken), die in 1945 door de Bezige Bij in een derde oplage van 125 exemplaren werd uitgebracht, de vertaling van Hubert Lampo die in 1946, eveneens door de Bezige Bij, werd uitgegeven als No. 1 in de B.B. reeks, en de nieuwe vertaling van Frans de Haan. Dat een van deze drie vertalingen via het Zweeds liep, valt uit de gedrukte boekinformatie niet te achterhalen. In het exemplaar van de 'illegale' 2^e druk die zich in de Universiteitsbibliotheek van Groningen bevindt, staat achter in anoniem met de hand geschreven 'aan deze vertaling ligt de Zweedse tekst ten grondslag'. In colofons en/of inleidingen wordt er met geen woord over gerept.

Zie ook de illustraties op pagina 24 en 25.

- 28 F. Houweling et al. (1982) 19. De vertaling is tot op heden niet in het Nederlands uitgegeven.
- 29 Volgens Grit moet dit in 1940 zijn geweest. D. Grit (1986) 140.
In *Omzien in verwondering* beschrijft Annie Romein-Verschoor hoe ze in 1948 in gezelschap van onder meer Top Naeff hulde aan deze Deense schrijver-verzetsman brengt door bloemen te leggen bij een aan hem gewijde steen in de koninklijke schouwburg in Kopenhagen. (1971) 157-158.
- 30 F. Houweling et al. (1982) 19.
- 31 F. Houweling et al. (1982) 23.
- 32 Nog eenmaal ontving Van Marken op haar aandringen van de uitgever van *De Kon-Tiki expeditie. 8000 kilometer per vlot over de Grote Oceaan* (Amsterdam 1949) fl. 750,-- voor haar vertaling, nadat er in korte tijd vijf drukken waren verschenen. Het bracht het totale vertaalhonorarium op fl. 1500,--. Voor de vertaling van *Mammie waar kom ik vandaan?* (Laren 1951) ontving ze fl. 75,--. F. Houweling et al. (1982) 23.
- 33 A. van Marken, 'Wat betekent de Skandinavistiek voor ons?', (1980) 6-7. Hierbij kan worden opgemerkt dat Van Marken ook de oudgermanisten R.C. Boer en J.P.M.L. de Vries (1890-1964) die beiden aandacht voor de moderne Scandinavistiek toonden, tot de Scandinavisten rekent.
- 34 A. van Marken, 'Wat betekent de Skandinavistiek voor ons?', (1980) 5.
- 35 Zowel de VVAO als de NKA zijn aangesloten bij de International Federation of University Women (IFUW).
- 36 Van Marken kreeg een aanstelling voor enkele uren. Het salaris was bescheiden, fl. 75,-- per maand. F. Houweling et al. (1982) 25.
- 37 Volgens het Curriculum Vitae uit het begin van de jaren tachtig dat door de voormalige Zweedse consul J. C. van Hoeken welwillend aan de auteurs ter beschikking werd gesteld.
- 38 Zoals H. de Bont haar omschrijft (1982) 8.
- 39 I. Harms (1992) 27.
- 40 F. Houweling et al. (1982) 37.
- 41 Met dank aan haar zoon Jan Jacob Stam, die ons deze informatie verschafte.
- 42 Sybren Polet vertelt in *Een geschreven leven 1* over het Schrijversprotest dat in die jaren begon en in 1965 resulteerde in de oprichting van het Fonds voor de Letteren. (2004) 307-314.

- 43 Interview met Cora en Sybren Polet te Amsterdam, 15 juli 2008. In Zweden was in 1954 'Sveriges Författarfond' (Swedish Author's Fund) opgericht. Zie B. Julén (1968) 75.
- 44 F. Houweling et al. (1982) 43. In het digitale archief van Beeld en Geluid is informatie over de eerste uitzending te vinden. Zie: <http://zoeken.beeldengeluid.nl/internet/index.aspx?chapterid=1164&filterid=974&contentid=7&searchID=175902&columnorderid=-1&orderby=1&itemsOnPage=10&defsortcol=12&defsortby=2&pvname=personen&pis=expressies;selecties&startrow=1&resultitemid=1&nrofresults=1&verityID=/50635/51295/53357/101771@expressies>
- 45 S. Polet (2005) 266.
- 46 S. Polet (2005) 266 ff.
- 47 Interview met Cora en Sybren Polet te Amsterdam, 15 juli 2008.
- 48 *Artes. Kvartaltidskrift för konst, litteratur och musik*, 1, 1975, 21-32. Op 10 mei 1979, een paar dagen na het bezoek van Lundkvist overleed Louis Paul Boon en was daarmee geen kandidaat meer voor de Nobelprijs. Zie: I. Harms (1992) 28 en S. Polet (2005) 267.
- 49 Zie H. Br. Corstius, 'Een heerlijk jaar, vol zinnen', *NRC* 19 augustus 1995.
- 50 Zie I. Harms (1992).
- 51 *Det aktuella läget i den nederländskspråkiga litteraturen*, Amsterdam/Groningen, augusti 1973.
- 52 Zie ook I. de Wilde (2007).
- 53 A. van Marken, 'Wat betekent de Skandinavistiek voor ons?', (1980) 1.
- 54 De Groningse universiteit hechtte aan die unieke status die het tot 1920 zou hebben. Dat blijkt ook uit de speech die de rector in 1938 tot koningin Wilhelmina richtte bij het koninklijk bezoek op 4 november. Het verlies van het Groningse monopolie in de moderne talen in 1920 was er volgens hem onder meer de oorzaak van dat het aantal studenten aanzienlijk verminderd was en 'reeds tot twee keer toe hoogleraren in die vakken naar de Universiteit van Amsterdam' waren vertrokken. *Jaarboek der Rijksuniversiteit te Groningen 1939* (Groningen - Batavia 1939) 40-41. Naar Amsterdam waren vertrokken J.J. Salverda de Grave, hoogleraar Frans, die op 16 februari 1920 zijn oratie in Amsterdam hield, en P.N.U. Harting, hoogleraar Engels, die in 1937 op een aanbieding uit Amsterdam inging. Met dank aan K. van Berkel.
- 55 Brief van de Faculteit der Letteren en Wijsbegeerte, 3 augustus 1945, Universitair Archiefdepot, archiefbestand hoogleraren. Met dank aan G.J. Huizinga. De Universiteit van Amsterdam was een Gemeentelijke Universiteit. Zie ook illustratie op pagina 38-40.
- 56 *Ibidem*.
- 57 Brief van het College van Herstel der Rijksuniversiteit Groningen aan Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen, 19 oktober 1945, Universitair Archiefdepot, archiefbestand hoogleraren.

- 58 De oprichting en de activiteiten van een gezelschap als een Scandinavische kring past binnen het na-oorlogse streven om de banden met (universiteiten in) andere landen aan te halen. In het 'Verslag van de lotgevallen der Rijksuniversiteit te Groningen in het studiejaar 1945-1946', wordt vermeld: 'gaandeweg worden ook op wetenschappelijk gebied de internationale relaties weer opgenomen'. *Jaarboek der Rijksuniversiteit Groningen, 1945-1946* (Groningen - Batavia 1946) 35.
- 59 Brief van de Scandinavische Studiekring aan de Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen, 3 december 1945, Universitair Archiefdepot, archiefbestand hoogleraren.
- 60 Brief van de Scandinavische Studiekring aan de Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen, 3 december 1945, Universitair Archiefdepot, archiefbestand hoogleraren.
- 61 Hammerich was sinds 1922 hoogleraar Germanistiek aan de Universiteit van Kopenhagen, waar hij onder andere een Nederlandse grammatica uitgaf. In de 'lotgevallen' van het daarop volgende jaar zien we zijn naam opnieuw. Een jaar later sprak hij over 'Sleeswijk als sleutel van de Geschiedenis en de Politiek van Denemarken'.
- 62 In 1955, toen de Studiekring haar tienjarig bestaan vierde, kreeg Hammerich in Groningen een eredoctoraat in de Letteren en Wijsbegeerte, waarbij de germanist Th. C. van Stockum als promotor optrad. H. Schultink, 'Louis Leonor Hammerich. Kopenhagen 31 juli 1892 - Hørsholm 1 november 1975', in: *Jaarboek van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden* (1977) 50-52 (http://www.dbnl.org/tekst/_jaa003197701_01/_jaa003197701_01_0006.htm).
- 63 'Verslag van de lotgevallen der Rijksuniversiteit te Groningen in het studiejaar 1946-1947', uitgebracht door den Rector Magnificus Prof. dr. D. van Os op 15 september 1947', in: *Jaarboek der Rijksuniversiteit te Groningen* (Groningen - Batavia 1947) 24.
- 64 *Ibidem*.
- 65 Het artikel over Nederland en Denemarken verscheen in 1948 in *De Gids*. Zie *Jaarboek der Rijksuniversiteit te Groningen* (Groningen - Batavia 1948) 91; *Jaarboek der Rijksuniversiteit te Groningen* (Groningen - Batavia 1949) 74. Gad aanvaardde het ambt op 7 oktober 1947 met een Openbare les over Johannes Ewald.
- 66 Blohmé werd bij Koninklijk Besluit van 23 juni 1950 aangesteld. *Jaarboek der Rijksuniversiteit te Groningen* (Groningen, Djarkarta 1951) 57. Blohmé aanvaardde zijn ambt op 17 oktober 1950 met een Openbare les 'The study of Swedish place-names'.
- 67 Zie *Jaarboek der Rijksuniversiteit te Groningen* (Groningen, Djakarta 1952) 114; *Jaarboek der Rijksuniversiteit te Groningen* (Groningen, Djakarta 1953) 107.
- 68 Mannsåker werd bij Koninklijk Besluit van 18 mei 1953 aangesteld. Universitair Archiefdepot, archiefbestand hoogleraren. Op 13 oktober 1953 gaf hij zijn Openbare les 'Primitivismus in der norwegischen Literatur der neunziger Jahre'. *Jaarboek der Rijksuniversiteit te Groningen* (Groningen, Djakarta 1954) 59.

- 69 Begin 1954 gaf Mannsåker te kennen dat hij zijn lectoraat in Groningen niet wilde voortzetten vanwege het aanvaarden van een betrekking aan een gymnasium te Oslo. Brief van de Faculteit der Letteren en Wijsbegeerte aan de Curatoren der Rijksuniversiteit, 15 mei 1954. Universitair Archiefdepot, archiefbestand hoogleraren.
- 70 Zijn Openbare les werd gedrukt door J.B. Wolters (Groningen, Djakarta, 1953), het artikel 'Problemet pornografi' in *Vinduet* (1953: 2) 172-176.
- 71 F. Houweling et al. (1982) 25.
- 72 Zie brief van de Faculteit der Letteren en Wijsbegeerte aan de Curatoren der Rijksuniversiteit, 25 maart 1954, en Uittreksel uit de notulen van de bespreking tussen Curatoren en de Faculteit der Letteren en Wijsbegeerte op 10 april 1954. Universitair Archiefdepot, archiefbestand hoogleraren.
- 73 *Jaarboek der Rijksuniversiteit te Groningen* (Groningen, Djakarta 1954) 41.
- 74 J. Duijneveld, T. van Iersel en H. Schouten (red.) (1987) 9.
- 75 Brief van A. van Marken aan het College van Curatoren der Rijksuniversiteit te Groningen, 27 september 1955, Archief Scandinavisch Instituut. Met dank aan Nienke Boschman voor de zorgvuldige archivering van de correspondentie en stukken van het Scandinavisch Instituut.
- 76 A. van Marken, 'Scandinavië', in: *Algemene Literatuur-Geschiedenis. Van Classicisme naar Romantiek, 1700-1850* (Utrecht 1954) 407-419.
- 77 *Jaarboek der Rijksuniversiteit te Groningen* (Groningen, Djakarta 1955) 107.
- 78 Zie brief van de Faculteit der Letteren en Wijsbegeerte aan de Curatoren der Rijksuniversiteit, 9 december 1955, en het Uittreksel uit de notulen van de vergadering van het College van Curatoren op 17 december 1955. Universitair Archiefdepot, archiefbestand hoogleraren.
- 79 Brieven van A. van Marken aan het College van Curatoren, 27 september 1955, 20 september 1956, 20 augustus 1957. Jaarverslag Scandinavische afdeling van het Filologisch-Historisch Instituut 1958-1959, 9 september 1959, van A. van Marken. Verslag der Scandinavische afdeling van het Filologisch-Historisch Instituut, Oslo, september 1961, van A. van Marken; Jaarverslag 1962/63 Faculteit der Letteren, Scandinavische Sectie, 19 augustus 1963, niet ondertekend. Brief aan Mr. H. Addens, Secretaris van het College van Curatoren, 29 januari 1963. Archief Scandinavisch Instituut.
- 80 Brief aan het College van Curatoren der Rijksuniversiteit, 20 augustus 1957. Archief Scandinavisch Instituut.
- 81 *Jaarboek der Rijksuniversiteit te Groningen* (Groningen - Djakarta 1957) 121. Het woordenboek verscheen in 1972 (deel Nederlands-Deens) en 1976 (deel Deens-Nederlands). G. de Vries, met medewerking van Jørgen Robert Lilje-Jensen, *Van Goor's Deens woordenboek* (Den Haag 1972-1976).
- 82 Brief van H. Addens, namens de Curatoren der Rijksuniversiteit te Groningen aan de Beheerders der Universitaire Instellingen der Rijksuniversiteit te Groningen, 13 augustus 1959, Archief Scandinavisch Instituut.

- 83 Johanna C. Torringa-Timmer werd actief als literair vertaler. Vanaf 1960 verschenen er regelmatig vertalingen van haar hand.
- 84 Jaarverslag Scandinavische afdeling van het Filologisch-Historisch Instituut 1958-1959, 9 september 1959, van A. van Marken. Archief Scandinavisch Instituut.
- 85 De drie hier genoemde vrouwelijke doctores schreven hun proefschrift bij R.C. Boer.
- 86 F. Houweling et al. (1982) 32.
- 87 De bijvakvoorziening in Nijmegen bestond van 1961 tot 1988. Ten Cate werd in 1980 opgevolgd door drs. W.J. Schoonhoven. Met dank aan Wally de Vries, die de archieven van de KU in Nijmegen voor ons raadpleegde.
- 88 In 1939 promoveerde Ferwerda bij Donkersloot in Amsterdam op haar proefschrift *Holberg en Holland*, over de Deens-Noorse auteur Ludvig Holberg (1684-1754) en zijn contacten met de Nederlandse culturele omgeving. Ten Cate-Silfwerbrand, die in 1958 in Utrecht promoveerde op *Vlees, bloed en been. Synoniemvergelijkend onderzoek van drie Germaanse woordformaties*, deed tevens onderzoek naar de receptie van de Zweedse schrijfster Fredrika Bremer. De Vrieze (doctoraal Duits) promoveerde eveneens in 1958 te Utrecht op een proefschrift over Selma Lagerlöf, *Fact and fiction in the autobiographical works of Selma Lagerlöf*. Ze schreef onder meer over de academische contacten tussen Zweden en Nederland. In 1967 hield zij haar Openbare les in Leiden over *Enkele figuren uit het volksgeloof in de Scandinavische literatuur*.
- 89 A. van Marken, 'Studentenleven in de Scandinavische letterkunde', (1956) 3.
- 90 A. van Marken, 'Studentenleven in de Scandinavische letterkunde', (1956) 20.
- 91 A. van Marken, 'Studentenleven in de Scandinavische letterkunde', (1956) 21.
- 92 Jaarverslag studiejaar 1962/1963, Faculteit der Letteren, Scandinavische Sectie, 19 augustus 1963, niet ondertekend. Archief Scandinavisch Instituut.
- 93 Brief van A. van Marken aan de Secretaris van het College van Curatoren, 29 januari 1963. Archief Scandinavisch Instituut.
- 94 *Scandinavisch Instituut 40 jaar, 21 november 1987* (Groningen, 1987, interne publicatie) 10.
- 95 *Jaarboek der Rijksuniversiteit te Groningen* (Groningen 1963) 156.
- 96 *Jaarboek der Rijksuniversiteit te Groningen* (Groningen 1965) 134, 148.
- 97 In 2010 wordt in Groningen de 26^e editie van de Scandinavistendagen georganiseerd.
- 98 A.D. Kylstra (2005) 1.
- 99 L. Hacquebord (2005) 15.
- 100 A.D. Kylstra (2005) 1.
- 101 Met dank aan de heer A.W. van Wijk van de afdeling Documentatie Informatie Voorziening van de Rijksuniversiteit Groningen.
- 102 G.A. Piebenga promoveerde in 1971 aan de Rijksuniversiteit Groningen op het proefschrift *Een studie over het werk van Rasmus Rask, in het bijzonder over zijn Frisisk Sproglære* (Groningen 1971).

- 103 Ulla Musarra Schröder was van 1970 tot 1975 aangesteld, Antonine Marquart Scholtz van 1971 tot 1989, Hanneke Westra-Lankamp die al tijdens haar studietijd student-assistent was geweest van 1967 tot 1975. In 1975 werd ze wetenschappelijk medewerker en bleef dat tot 2005.
- 104 Achtereenvolgens verzorgden Torbjørn Kringsjå, Egil Rasmussen, Pål Skovholt, Elisabet Selj en Inger Myklebust het onderwijs in het Noors. De laatste tijdelijke lector, Tom Eide, werd in 1983 vast benoemd.
- 105 Zie Curriculum Vitae Van Marken.
- 106 F. Houweling et al. (1982) 26.
- 107 E. Bredsdorf en J. Garton (2006) 13.
- 108 De titels van haar lezingen waren 'Hamsun's *Dronning Tamara* - et matematisk bevis?', respectievelijk 'Hamsun och sekelskiftets kvinnogestaltning', in: E. Bredsdorf and J. Garton (2006) 15-16 en 19.
- 109 Sune Johansson was in de jaren zestig lector Zweeds in Leiden en Utrecht. Vanaf 1980 was hij werkzaam bij het Zweedse Instituut in Stockholm.
- 110 *Jaarboek der Rijksuniversiteit te Groningen* (Groningen 1965) 60.
- 111 *Ibidem*.
- 112 In het interbellum en tijdens W.O. II had Hamsun geen geheim gemaakt van zijn sympathieën voor Hitler en het naziregime. Het leidde in 1947 en 1948 tot spraakmakende processen, waarin hij in 1948 werd veroordeeld voor zijn lidmaatschap van de Noorse Nationaal Socialisten. Daarna waren Hamsun en zijn werk, internationaal en in zijn geboorteland, lange tijd taboe. Het duurde tot eind jaren zeventig voor de belangstelling voor zijn werk in Noorwegen terugkeerde. Er verschenen twee fascinerende boeken over het tegen hem gevoerde proces: *Processen mod Hamsun* (1978, Het proces tegen Hamsun) van de Deense auteur Thorkild Hansen, en *Min klient Knut Hamsun* (1979, Mijn cliënt Knut Hamsun, 1979), een verslag van advocate Sigrid Stray over haar werk voor Hamsun; het bevat onder meer brieven van Hamsun, van zijn vrouw en zijn uitgever Harald Grieg. In april 1980 gaf Amy van Marken een treffende bespreking van beide boeken en de daarop volgende intellectuele oorlog over de kwestie in haar artikel 'Het onschuldige genie?' in het tijdschrift *Maatstaf*.
- 113 Zie Curriculum Vitae Van Marken.
- 114 F. Houweling et al. (1982) 26.
- 115 A. Bolckmans, T. Vloebergh, E. Willekens, met medewerking van A. van Marken, *Leerboek Noorse taal* (Groningen 1965).
- 116 In het begin van de twintigste eeuw bestond de term 'studie door vrouwen', in de jaren zeventig ontstond door de tweede feministische golf 'vrouwenstudies'. In de jaren negentig werd steeds meer het begrip 'genderstudies' gebezigd.
- 117 A. van Marken, 'Knut Hamsun en de Vrouwenfiguren in zijn werk', (1970) 274.
- 118 A. van Marken, 'Knut Hamsun en de Vrouwenfiguren in zijn werk', (1970) 293.

- 119 B. W. Downs (1971:1) 62.
- 120 A. van Marken, *Knut Hamsun en de Vrouwenfiguren in zijn werk* (1970) II. Vertaling van het citaat moet van Van Marken zijn.
- 121 F. Houweling et al. (1982) 28.
- 122 F. Houweling et al. (1982) 29.
- 123 Zie Brief van de Faculteit der Letteren aan het College van Bestuur, 16 oktober 1976. Universitair Archiefdepot, archiefbestand hoogleraren.
- 124 *Jaarboek der Rijksuniversiteit te Groningen* (Groningen 1970) 216.
- 125 In het artikel 'De kulturele betrekkingen tussen Skandinavië en de Nederlanden', had ze al van dit plan gesproken, (1969:1) 66.
- 126 J. Duijneveld, T. van Iersel en H. Schouten (red.) (1987) 11.
- 127 A.D. Kylstra (2005) 2.
- 128 A.D. Kylstra (2005) 6.
- 129 A. van Marken, 'Het bewustwordingsproces in Sameland', in *Het rendier en de mens. Beelden van Lapland* (Groningen 1981) 29-47.
- 130 L. Hacquebord (2005) 17.
- 131 P. van Hulsen (1992).
- 132 *Jaarboek der Rijksuniversiteit te Groningen* (Groningen 1972) 229.
- 133 D. Grit (1996) 96.
- 134 Electronische brief van Henk Bernlef (26 mei 2008) aan de auteurs. Van Marken was in 1962 nog geen hoogleraar, maar moet, gelet op Bernlefs herinnering, al wel die indruk hebben gemaakt.
- 135 Studiegids Skandinavisch Instituut 1980-1981 (Groningen 1980, interne publicatie) 19.
- 136 *Jaarboek der Rijksuniversiteit te Groningen* (Groningen 1971) 304 en 306; *Jaarboek der Rijksuniversiteit te Groningen* (Groningen 1972) 336 en 338.
- 137 *Onderwijsverslag* (Groningen 1982) 76.
- 138 *Jaarboek der Rijksuniversiteit te Groningen* (Groningen 1971) 218.
- 139 *Jaarboek der Rijksuniversiteit te Groningen* (Groningen 1975) 294.
- 140 *Jaarboek der Rijksuniversiteit te Groningen* (Groningen 1971) 218.
- 141 *Jaarboek der Rijksuniversiteit te Groningen* (Groningen 1978) 238.
- 142 *Wetenschappelijk Verslag 1981* (Groningen 1981) 165.
- 143 A. van Marken, *Echo en visioen. De Zweedse letterkunde der twintigste eeuw*, Zeist, 1959, p. 34.
- 144 A. van Marken, 'Echo en visioen', (1959) 36.
- 145 S. Ferwerda (1959) 7.
- 146 A. van Marken, 'Echo en visioen', (1959) 41.
- 147 A. van Marken, 'Echo en visioen', (1959) 88.
- 148 A. van Marken, 'In de schaduw van Ibsen en Strindberg', *Scenarium* 5, (Zutphen 1981) 51-58.

- 149 A. van Marken, 'In de schaduw van Ibsen en Strindberg', (1981) 52.
- 150 Zie de informatie behorende bij de documentaire die door de VPRO in 2001 werd gemaakt:
<http://geschiedenis.vpro.nl/programmas/2899536/afleveringen/3486338/items/3486361/>
- 151 A. van Marken, 'In de schaduw van Ibsen en Strindberg', (1981) 5.
- 152 A. van Marken, 'In de schaduw van Ibsen en Strindberg', (1981) 57.
- 153 Interview met Cora en Sybren Polet te Amsterdam, 15 juli 2008.
- 154 A. van Marken, 'August Strindberg, de onbekende?', *Elseviers geïllustreerd maandschrift*, jgr. 50, (1940:2) 29-40.
- 155 A. van Marken, 'August Strindberg, de onbekende?', (1940) 38.
- 156 A. van Marken, 'August Strindberg, de onbekende?', (1940) 36.
- 157 In de jaren 1890 maakt Strindberg een diepe persoonlijke crisis door, die hij onder meer in zijn autobiografische roman *Inferno* (1897) beschreven heeft.
- 158 A. van Marken, 'Strindbergnotities 1', *BZZLLETIN* 86 (1981) 86.
- 159 A. van Marken, 'Strindbergs Kristina. En ny teknik', in: *Studi Nordici*, XXII (1979) 165-176. Vertalingen uit het Zweeds door PB.
- 160 A. van Marken, 'Strindbergs Kristina. En ny teknik', (1979) 168.
- 161 A. van Marken, 'Strindbergs Kristina. En ny teknik', (1979) 169.
- 162 A. van Marken, 'Strindbergs Kristina. En ny teknik', (1979) 172.
- 163 A. van Marken, 'De kulturele betrekkingen tussen Skandinavië en de Nederlanden', in: *Ons erfdeel. Cultureel tijdschrift voor Zuidvlaamse werking in Vlaams-Nederlands-Suidafrikaanse samenwerking* (1969:1) 65-70.
- 164 A. van Marken, 'De kulturele betrekkingen tussen Skandinavië en de Nederlanden', (1969:1) 67.
- 165 Zie voor een latere definitie van cultuurbemiddelaar, P. Broomans (2009) 2.
- 166 A. van Marken, 'De kulturele betrekkingen tussen Skandinavië en de Nederlanden', (1969) 67.
- 167 *Ibidem*
- 168 Zie voor Meyboom, E. Jiresch (2009) 101-119.
- 169 A. van Marken, 'Clara Augusta Mathilde Hammerich-Flensborg. Roskilde 12 juni 1894 - Hillerol 19 mei 1972', in: *Jaarboek van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden* (1974) 77-82 (http://www.dbnl.org/tekst/_jaa003197401_01/_jaa003197401_01_0009.htm). Zie ook, *Ons erfdeel* (1969:1) 67.
- 170 A. van Marken, 'De kulturele betrekkingen tussen Skandinavië en de Nederlanden', (1969:1) 67.
- 171 A. van Marken (1974, 1986), One of Knut Hamsun's Female Main Characters, Julie d'Espard', (1974:2) en 'Kvinnemonologene hos Hamsun', (1986).
- 172 'Kvinnemonologene hos Hamsun', in *Rasisme, monologer, musikk: tre artikler om Knut Hamsuns forfatterskap*, Nils M. Knutsen (red.), (Hamarøy) 1993.

- 173 Romein-Verschoor zou op verzoek van de Arbeiderspers een herziening van haar oude vertaling maken. In goed overleg en in samenspraak met de eindredacteur Van Marken. Dit laatste was geen overbodige luxe getuige de vragen die Romein-Verschoor tijdens haar werk met de tekst op een notitieblok schreef en de commentaren die Van Marken alsnog op de herziene tekst had. Een onhandigheid van de uitgever, die Van Markens opmerkingen liet verwerken voor Romein-Verschoor ze had goedgekeurd, leidde ertoe dat er aan de samenwerking tussen Romein-Verschoor en Van Marken een eind kwam en *Het laatste hoofdstuk* niet onder de redactie van Van Marken in de reeks verscheen. Zie A. Brandenburg (1988) 459-464.
- 174 A. van Marken, *Knut Hamsun* (Amsterdam 1977).
- 175 A. van Marken, 'Voorwoord' in: *Onder de herfstster* (Amsterdam 1995) 5.
- 176 A. van Marken, 'Knut Hamsun', (1977) 101.
- 177 A. van Marken, 'Knut Hamsun', (1977) 104.
- 178 Cora Polet, in: P. van Hulsen (1992).
- 179 P. van Hulsen (1992).
- 180 F. Houweling et al. (1982) 29.
- 181 M. Meyboom (1905:1) 1.
- 182 S. Ferwerda (1959) 23.
- 183 *Wetenschappelijk Verslag 1982* (Groningen 1982) 176-177.
- 184 A. M.L. Marquart Scholtz en U. Musarra-Schrøder (red.) (1977).
- 185 'Det har ingen nød med den, gamle kjerringer liker.' A. van Marken, *Het oude vrouwtje in het Scandinavische volkssprookje* (Groningen 1982) 25.
- 186 Het vertaalsymposium kreeg in 1986 in Oslo, Noorwegen, in 1994 in Denemarken en in 2008 in Amsterdam zijn opvolgers. Ook voor het Zweedse taalgebied zijn sinds 1983 een tweetal symposia gehouden. In 1987 in Amsterdam, in 2002 in Groningen.
- 187 Brief van Faculteit der Letteren aan mevr. prof. dr. A. van Marken, 22 maart 1982. Universitair Archiefdepot, archiefbestand hoogleraren.
- 188 J. Klok en A-M. Tangen (red.) (1992).
- 189 J. Klok (red.) (1992).
- 190 *Tijdschrift voor Skandinavistiek. Amy van Marken lezingen* (1995:1). Het themanummer bevatte tevens een bibliografie van Amy van Marken. Het is een supplement op de bibliografie in de feestbundel die haar in 1977 werd aangeboden.
- 191 J. Klok (1992/1993) 2-4.
- 192 R. Jacobsen, *De stilte achter mijn voet* (Groningen 1994).
- 193 P. van Hulsen (1992).
- 194 M. van Loveren en R. Broekhuis (red.) (1995:3) 19.

Publicaties van Amy van Marken

Help u zelf op reis met Deens en Noors. Een handboekje voor hen, die Deens moeten of willen spreken, tevens inhoudende de beginselen van de Noorse taal (samen met S. de Bruin) (Amsterdam c. 1930).

'Jean Wahl, *Etudes Kierkegaardiennes*. Paris, 1938', in: *Het Kouter. Onafhankelijk tijdschrift voor religie en cultuur* (1939:1) 39-40.

'August Strindberg, de onbekende?' in: *Elseviers geïllustreerd maandschrift* (1940:2) 29-40.

Vercors. De stilte der zee, vertaling uit het Zweeds van: *Le silence de la mer. Les cahiers du silence: 1*, 1941 (Amsterdam 1944).

'Denemarken. Inleiding' en selectie van vijf gedichten van Kaj Munk et al., in: *De stem van Europa* (Amsterdam – Antwerpen 1947) 101-112.

'Scandinavië', in: *Algemene Literatuur-Geschiedenis. Van Classicisme naar Romantiek, 1700-1850* (Utrecht 1954) 407-419.

Studentenleven in de Scandinavische letterkunde. Openbare les gehouden bij de aanvaarding van het lectoraat in de Scandinavische talen en letteren aan de Rijksuniversiteit te Groningen op donderdag 11 oktober 1956 (Groningen 1956).

'Panorama fan it Noarske proaza', in: *De Tsjerne. Litterair Tydskrift. Noarwegen-númer* (Ljouwert 1956:1) 1-11.

'De Scandinavische letterkunde en de seizoenen', in: *De horizon van de schrijftafel. Aspecten van westerse letterkunde* (Amsterdam/Brussel 1956) 77-88.

'Mijn vak werd mijn leven' Amy van Marken (1912-1995)

Erik Lindegren, 'Icarus' en 'De Zweedse service-democratie'; Edith Södergran, 'Vierge Moderne' (poëzievertalingen samen met S. Polet), in: *De Gids* (1957: 8/9) 111-112, 114.

Echo en visioen. De Zweedse letterkunde der twintigste eeuw (Zeist 1959).

Het warme Noorden. Bloemlezing uit de moderne Zweedse poëzie, met Sybren Polet (Amsterdam 1960).

August Strindberg, *Freule Julie* (vertaling van toneelstuk voor TV, 1960) manuscript.

'Edith Södergran, "Vierge moderne"' (poëzievertaling en inleiding), in: *Door mij spreken verboden stemmen. Bloemlezing uit de moderne buitenlandse poëzie 1900-1950* (Amsterdam 1961) 119.

'August Strindberg', in: *Kroniek van kunst en cultuur* (1962:1) 3-14.

'Scandinavië. Van versdrama naar musical', in: *Raam* (1964: 6/7) 125-131.

Sybren Polet, "Syntetisk dikt" (poëzievertaling in het Zweeds met Anderz Harning), in: *Ord & Bild* (1964: 4) 317-319.

'Toneelexperimenten in Scandinavië', in: *Kroniek van kunst en cultuur* (1965: 11/12) 47-56.

Medewerking aan A. Bolckmans, T. Vloebergh, E. Willekens, *Leerboek Noorse taal* (Groningen 1965).

'Kanttekeningen bij Ibsens Hedda Gabler', in: *Het toneel/teatraal* (1966: 2/3) 71-77.

'Hamsun och sekelskiftets kvinnogestaltning', in: *Växelverkan mellan skönlitteraturen och andra konstarter* (Uppsala 1966).

August Strindberg, in: *Voor het voetlicht. Levensbeschrijvingen van toneelspelers en -spelsters* (Apeldoorn 1968) 60-67.

'Strindbergs Koningsdrama's', in: *Het laatste woord* (Amsterdam 1968) 53-60.

‘De kulturele betrekkingen tussen Skandinavië en de Nederlanden’, in: *Ons erfdeel: kultureel tijdschrift voor Zuidvlaamse werking in Vlaams-Nederlands-Suidafrikaanse samenwerking* (1969-1970: 1) 65-70.

Knut Hamsun en de vrouwenfiguren in zijn werk (Groningen 1970) Proefschrift Gent.

Inleiding tot het Ibsen-college van prof. Edvard Beyer (Groningen 1971).

‘De Noorse schrijver Knut Hamsun. Cirkel gesloten’, in: *Nazi’s en Noormannen. Bericht van de Tweede Wereldoorlog* 51 (1971: 3) 1427-1428.

Det aktuelle läget i den nederländskspråkiga litteraturen (Groningen 1973).

‘Den nederlandske referenseramme’, in: *Lyrisk der Gegenwart* (Glückstadt 1973).

‘In Memoriam Professor P. M. Boer-den Hoed’, in: *Scandinavica* (1973: 1) 43.

‘“Woman” as mirrored in Scandinavian Literature at the turn of the Century’, in: *Northern Studies*, Scottish Society for Northern Studies, (1974:4), 26-30.

‘One of Knut Hamsun’s Female Main Characters, Julie d’Espard’, in: *Scandinavica* (1974: 2) 107.

‘Clara Augusta Mathilde Hammerich-Flensborg. Roskilde 12 juni 1894 – Hillerol 19 mei 1972’, in: *Jaarboek van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden* (Leiden 1975), 77-82.

‘Louis Paul Boon, flamländaren i den Nederländska litteraturen’, in: *Artes* (1975: 1) 21-32.
Tevens verschenen in de serie *Forums författarporträtt*.

‘H.J. Ranch: Gierige Niding’ (poëzievertaling), in: *Bloemlezing uit de Deense literatuur* (Brussel & Den Haag 1975) 39-49.

‘Nawoord’, in: *Knut Hamsun, Pan. Uit de papieren van luitenant Thomas Glahn* (Amsterdam 1975) 175-182.

‘Twee Zweedse autodidacten behalen Nobelprijs’, in: *Snoecks* 76 (1976) 12-19.

'Mijn vak werd mijn leven' Amy van Marken (1912-1995)

'Inleiding', in: *De sprookjeswereld van John Bauer* (Rotterdam 1976).

'Nawoord', in: Knut Hamsun, *Honger* (Amsterdam 1976) 247-254.

'Nawoord', in: Knut Hamsun, *Victoria* (Amsterdam 1976) 143-150.

Knut Hamsun (Amsterdam 1977).

'Scandinavië. Geschiedenis, literatuur en beeldende kunst', in: *Muziek zonder woorden* (Utrecht 1978) 411-425.

'Arthur Lundkvist, een dromer met open ogen', in: *Bzzlletin* 68 (1979) 36-39.

'Strindbergs "Kristina". En ny teknik', in: *Studie Nordici XXII* (Napoli 1979) 1-13.

'Het onschuldige genie?', in: *Maatstaf* (1980:4) 82-90.

'Noorwegen'. Gedichten van Nordahl Grieg et al. (poëzievertalingen)
in: *Woorden tegen vernietiging* (Amsterdam 1980) 54-56.

'Denemarken'. Gedichten van Otto Gelsted et al. (poëzievertalingen)
in: *Woorden tegen vernietiging* (Amsterdam 1980) 57-61.

'Nawoord', in: Knut Hamsun, *Benoni & Rosa* (Amsterdam 1980) 378-380.

'Nawoord', in: Knut Hamsun, *De ring gesloten* (Amsterdam 1980) 312-316.

'Wat betekent de Skandinavistiek voor ons?', in: *Tijdschrift voor Skandinavistiek* (1980: 2) 1-9.

'Voorwoord', in: Pär Lagerkvist, *Barabbas* (Bussum 1981) 5-9.

'In de schaduw van Ibsen en Strindberg', in: *Scenarium* (1981: 5) 51-58.

'Strindbergnotities I', in: *Bzzlletin* 86 (1981) 85-94.

'Strindbergnotities II', in: *Bzzlletin* 88 (1981) 29-34.

'Edvard Munch: zelfbekentenis en rollenspel', in: *Kunstbeeld* (1981:6) 22-24.

'Het bewustwordingsproces in Sameland', in *Het rendier en de mens. Beelden van Lapland* (Groningen 1981) 29-47.

Het oude vrouwtje in het Scandinavische volksprookje. Afscheidscollege gegeven op 4 juni 1982 bij haar aftreden als hoogleraar in de Scandinavische taal- en letterkunde aan de Rijksuniversiteit te Groningen (Groningen 1982).

'Trollen', in: *Bzzlletin* 92 (1982) 45-48.

'H.C. Andersen en het volksprookje', in: *Bzzlletin* 92 (1982) 116-118.

'Inn i kampen mellom ideologiene', in: *Dyade. Sigrid Undset vurdert i utlandet*, (1982: 2) 4-15.

'In the Fight Between the Ideologies', *Sigrid Undset 1882-1982* (Oslo 1983) 23-31.

'Martha Adriana Muusses. Purmerend 27 september 1894 - Laren 27 oktober 1981', in: *Jaarboek van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden* (Leiden 1984) 93-98.
http://www.dbnl.org/tekst/_jaa003198301_01/_jaa003198301_01_0010.php

'Jan Wolkers in Zweden', in: *Bzzlletin* 119 (1984) 81-83.

'Voorwoord', in: *Vanzelfsprekend Natuurlijk. Poëzie uit Zweden* (Amsterdam 1984) zonder paginanummering.

'Sven Rosendahls samenroman "Den femtonde hövdingen"', in: *Thule. Norrländsk kulturtidskrift* (Umeå 1985: 1) 25-29.

'Samen-gebundeld', in: *Kruispunt* (1985: 1) 11-20.

'Een Nederlandse Pegasus in Lapland', in: *Kruispunt* (1985: 1) 132-136.

Paulus Utsi, Ailo Gaup, Synnøve Persen, Steggo en Nils Aslak Valkeapää, gedichten (poëzievertalingen), in: *Kruispunt*, (1985: 1) 43-50, 82-89, 106-107, 112-115.

'Signe Rink's Grønlandsfortællinger', in: *Der Nahe Norden. Otto Oberholzer zum 65. Geburtstag*.

'Mijn vak werd mijn leven' Amy van Marken (1912-1995)

Eine Festschrift (Frankfurt am Main 1985) 193-202.

'Saskia Ferwerda. Renkum 15 april 1910 – Utrecht 29 januari 1984',
in: *Jaarboek van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde te Leiden* (Leiden 1985) 90-95.
(http://www.dbnl.nl/tekst/_jaa003198501_01/_jaa003198501_01_0011.htm).

'Swedish Theatre in the Netherlands', in: *Not only Strindberg. Sweden on the Stage* (Amsterdam 1985) 20-32.

'Het cultuurbeleid in Denemarken', in: *Nieuw Europa* (1985: 3-4) 91-98.

'De literaire aspecten van Kierkegaards oeuvre', in: *Literama* (1985: 3) 108-110.

'Kvinnemonologene hos Hamsun', in: *Festschrift für Oskar Bandle. Zum 60. Geburtstag am 11. Januar 1986 Beiträge zur nordischen Philologie. Bd. 15* (Basel/Frankfurt am Main 1986) 285-293.

'Replikkunsten i Knut Hamsuns Sult', in: *The Modern Breakthrough in Scandinavian Literature 1870-1905. Skrifter Litteraturvetenskapliga Institutionen vid Göteborgs Universitet* (1986: 17) 241-265.

'Voorwoord', in: Erik Stinus, *Mijn huis is reeds bewoond* (Breda 1987) 5-6.

'Voorwoord', in: *Reis naar een jeugd. Scandinavische auteurs en de wereld van het kind* (Schoorl 1987) 7-8.

'Lappish myth, historical tradition and Scandinavian fiction', in: *Circumpolar Journal* (1987: 2-3) 60-74.

'Vertaling van lyriek van Karin Boye', in: *Dit is het leven dat verder zal gaan. Twaalf moderne Zweedse dichters* (Amsterdam 1987) 31-36.

'Inleiding', in: *Henrik Ibsen. Toneel. Een poppenhuis, Rosmersholm, De vrouw van de zee, Hedda Gabler, Bouwmeester Solness* (Amsterdam 1987) 7-12.

'Det samiske stoff i Maurits Hansens fortelling *Laminlamme* (1837)',
in: *Tijdschrift voor Skandinavistiek* (1988: 1-2) 98-107.

'Het Noorden in de na-oorlogse Nederlandse letterkunde', in: *Bzzlletin* 159, (1988) 45-53.

'Noorwegen', in: *De Dietsche Warande en Belfort* (1988: 8) 592-599.

Henrik Ibsen, *Spoken* (vertaling van toneelstuk, Amsterdam: gezelschap 'De Jungle') manuscript.

'Een blik op Noorwegen', in: *Liber Amicorum Prof. Dr. Kåre Langvik-Johannessen. Feestbundel naar aanleiding van de zeventigste verjaardag en het emeritaat van de hoogleraar Nederlands aan de Universiteit te Oslo* (Leuven 1989) 127-134.

'Johannes Meerman. A Dutch Traveller to the North and North-East of Europe (1797-1800)', in: *Baltic Affairs. Relations between the Netherlands and North-Eastern Europe 1500-1800* (Nijmegen 1990) 229-248.

'Orbituary Alex Bolckmans 1923-1990', in: *Scandinavica* (1990: 2) 284.

'Rotstekeningen, de grote prehistorische verrassing', in: *Noorwegen. Reisboek 1991* (Amsterdam 1991) 82-84.

'Die grosse prähistorische Überraschung', in: *Norwegen. Reisehandbuch 1991* (Hamburg 1991) 82-84.

'Literatuur in Scandinavië', in: *Literatuur in West-Europa na de Tweede Wereldoorlog* (Leiden 1992) 199-221.

'Over Rolf Jacobsen' en 'Rolf Jacobsen. Zeven gedichten' (poëzievertaling), in: *Raster 59* (Amsterdam 1992) 85-93.

'Kvinnemonologene hos Hamsun', in: *Rasisme, monologer, musikk. Tre artikler om Knut Hamsuns forfatterskap* (Hamarøy 1993) 35-51.

'Samebilden i läsebok för folkskolan', in: *Studia Scandinavica Uniwersytet Gdanski* (1993: 14) 141-150.

'Samebilden i folkskolans läseböcker samt folkskolans barntidningar', in: *Tijdschrift voor Skandinavistiek* (1993: 2) 97-112.

'Replikkunsten i H.C. Andersens roman O.T.', in: *Andersen og verden. Indlæg fra den første internationale H.C. Andersen-konference, 25.-31. august 1991* (Odense 1993) 289-294.

'H. C. Andersen-forskning i Holland', in: *Andersen og verden. Indlæg fra den første internationale H.C. Andersen-konference, 25.-31. august 1991* (Odense 1993) 483-485.

'Mijn vak werd mijn leven' Amy van Marken (1912-1995)

'Ailo Gaups forfatterprosjekt som motkultur', in: *Literature as Resistance and Counter-Culture* (Budapest 1993) 445-449.

Gustav Johannes Lind. Kolding 20 december 1886 – Kolding 20 juni 1984', in: *Jaarboek van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden* (Leiden 1993) 144-146.

Rolf Jacobsen, *De stilte achter mijn voet* (poëzievertaling) (Groningen 1994).

'Het moderne drama in Scandinavië', in: *Bzzlletin* 216/217 (1994) 6-13.

'Ømhet, et nøkkelord i Hamsuns forfatterskap', in: *Hamsun 1994* (Hamarøy 1994) 111-121.

Postuum verschenen:

'Het geval Quisling. Driedubbel verraad in Noorwegen', in: *Spiegel Historiae* (1996: 3) 107-113.

'Voorwoord', in: *Knut Hamsun Onder de herfstster* (Amsterdam 1995) 5-9.

Voorts:

- Bijdragen over Scandinavische letterkunde in:

Algemene Winkler Prins
Jaarboek Winkler Prins
Grote Winkler Prins

- Recensies in internationale wetenschappelijke tijdschriften:

Neophilologus
Journal of English and Germanic Philology University of Illinois
Scandinavica
Scandinavian Studies
Edda
Anderseniana

- Artikelen en recensies in tijdschriften, periodieken en dagbladen:

Het Kind
 Nederlandsch Theologisch Tijdschrift
 Literair Paspoort
 Het Utrechts Nieuwsblad
Het Boek van Nu
BBL-Revyn
Over Zweden gesproken
Berichten uit Zweden
Het Parool
NRC Handelsblad
Naar Noorwegen

- Boekbesprekingen voor het *Nederlands Bibliotheek- en Lectorium*.

- Vertalingen van vakliteratuur:

Uit het Deens:

Aage Marcus, *Leonardo da Vinci* [Amsterdam 1948]
 Sten Hegeler, *Mammie waar kom ik vandaan?* [Laren 1951]
 Henry Olsen, *Bij 's levens grootste stap* (Laren 1950)
 Henry Olsen, *Na 's levens grootste stap* [Laren 1953]

Uit het Noors:

Thor Heyerdahl, *De Kon-Tiki expeditie. 8000 kilometer per vlot over de Grote Oceaan*
 (Amsterdam 1949-1950)

Uit het Zweeds:

Stefan Tadeusz Norwid, *Het land zonder Quisling* [Amsterdam 1946].
 Sverre Holmsen, *De lokroep van Tahiti* (Amsterdam 1951).
 Bengt Danielsson, *Kon-Tiki eiland: het eiland waar het Kon-Tiki vlot strandde* (Amsterdam 1952).
 Arthur Hals, *Moderne Zweedse vormgeving* (1959)
 Ingvar Andersson, *Beknopte geschiedenis van Zweden* (1960)

Geraadpleegde literatuur, archieven en personen

Literatuur

Amsterdamsche studenten-almanak (Amsterdam 1931-1936).

Amsterdamsche Vrouwelijke Studenten Vereeniging Almanak 1934 en *Amsterdamsche Vrouwelijke Studenten Vereeniging Almanak 1935* (Amsterdam 1934 en 1935).

Bont, H. de, 'Afscheid Amy van Marken' in: *Universiteitskrant* (2 juni 1982).

Bosch, C.W., *Het geslacht van de wetenschap. Vrouwen en hoger onderwijs in Nederland 1878-1948* (Amsterdam 1994).

Brandenburg, A., *Annie Romein-Verschoor 1895-1975. Deel I/Leven en werk* (Amsterdam 1988).

Bredsdorf, E. en J. Garton, *The History of The International Association of Scandinavian Studies 1956-2006* (2006).

Broomans, P. 'The splendid literature of the North. Women translators and intermediaries of Scandinavian Women writers around 1900', in: S. van Dijk et al. (red.), *'I have heard about you'. Foreign Women's Writing Crossing the Dutch Border* (Hilversum 2004) 307-323.

Broomans, P. 'Introduction: Women as Transmitters of Ideas', in: Broomans, P (red.), *From Darwin to Weil. Women as Transmitters of Ideas* (Groningen 2009) 1-20.

Downs, B.W., 'A. van Marken: "Knut Hamsun en de Vrouwenfiguren in zijn Werk"', in: *Scandinavica*, (1971:1).

'Mijn vak werd mijn leven' Amy van Marken (1912-1995)

Duijneveld, J., T. van Iersel en H. Schouten (red.), *Scandinavisch Instituut 40 jaar* (Groningen, 1987).

Ferwerda, S., *De pen in vrouwehand. Vrouwelijke letterkundigen in de oudere Skandinavische literatuur, in het bijzonder in de 17e en 18e eeuw* (Zutphen 1959).

Ferwerda, S., 'Petronella Maria Boer-den Hoed. Leiden 6 juli 1899 – Amsterdam 28 januari 1973', in: *Jaarboek van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde te Leiden* (1974) (http://www.dbnl.org/tekst/_jaa003197401_01/_jaa003197401_01_0003.htm).

Grit, D., *Dansk skønlitteratur I Nederland og Flandern 1731-1982, Bibliografi over oversættelser og studier. Deense letteren in Nederland en Vlaanderen. Bibliografie van vertalingen en studies* (Ballerup 1986)

Grit, D., *Driewerf zalig Noorden. Over literaire betrekkingen tussen de Nederlanden en Scandinavië* (Maastricht 1994)

Grit, D., 'Amelia van Marken. Hilversum 21 juni 1912 – Amsterdam 15 juni 1995', in: *Jaarboek van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde te Leiden* (1996) 91-98.

Hacquebord, L., 'Amy van Marken en het Arctisch Centrum', in: Boschman, J. B. et al. (red.), *Het topje van de ijsberg. 35 jaar Arctisch Centrum (1970-2005)* (Groningen 2005), pp. 15-20

Harms, I., 'Amy van Marken, de grand old lady van de scandinavistiek', in: *Vrij Nederland* (20 juni 1992).

Houweling, F., H. Kerkhof en G. Piebenga, 'Achter de schermen'. *Een interview met prof. dr. Amy van Marken ter gelegenheid van haar afscheid als hoogleraar aan het Scandinavisch Instituut te Groningen* (Groningen 1982).

Hulsen, P. van, 'Een leven lang', radioportret van Van Marken voor de NOS (22 oktober 1992), opname in Archief Scandinavisch Instituut.

Jaarboeken der Rijksuniversiteit te Groningen.

Jiresch, E., 'Margaretha Meyboom (1856-1927) – "Cultural Transmitter", Feminist or Socialist?', in: Broomans, P (red.), *From Darwin to Weil. Women as Transmitters of Ideas* (Groningen 2009) 101-119.

Julén, B., *Att skriva och ändå leva. 1893-1968. Sveriges Författareförening under 75 år* (Stockholm 1968).

Klok, J. en A-M. Tangen (red.), *Liber Amicorum*, aangeboden aan Amy van Marken ter gelegenheid van haar tachtigste verjaardag, 21 juni 1992 (Amsterdam – Eexterveen 1992) .

Klok, J., 'Between small cultures. A meeting with Amy van Marken', in *Scandinavian Newsletter. A Literary and Cultural magazine*, nr. 7 (1992/1993) 2-4.

Klok, J. (red.), *De witte dame. Van oude mensen en hun zinnen*, geselecteerd door Amy van Marken (Breda 1992).

Kylstra, A.D., 'Het Arctisch Centrum. Ontstaan en ontwikkeling', in: Boschman, J.B. et al. (red), *Het topje van de ijsberg. 35 jaar Arctisch Centrum (1970-2005)* (Groningen 2005).

Loveren, M. van, en R. Broekhuis (red.), 'Legaat voor de bibliotheek' *Broerstraat 5* (Groningen 1995:3).

Marquart Scholtz, A.M. L., en U. Musarra-Schrøder (red.), *Studies in Skandinavistiek*, (Groningen 1977).

M. Meyboom, 'Ons doel', in: *Scandinavië-Nederland. Tijdschrift voor Nederlandsche en Scandinavische taal, letteren en kultuur* (1905:1).

Onderwijsverslag (Groningen 1982).

Polet, S., *Een geschreven leven 1* (Amsterdam 2004).

Polet, S., *Een geschreven leven 2* (Amsterdam 2005).

Romein-Verschoor, A., *Omzien in verwondering. Herinneringen van Annie Romein-Verschoor. Deel II* (Amsterdam 1971).

Schultink, H., 'Louis Leonor Hammerich. Kopenhagen 31 juli 1892 – Hørsholm 1 november 1975', in: *Jaarboek van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde, 1977* (1977) 50-52 (http://www.dbnl.org/tekst/_jaa003197701_01/_jaa003197701_01_0006.htm).

'Mijn vak werd mijn leven' Amy van Marken (1912-1995)

Studiegids Skandinavisch Instituut 1980-1981 en 1981-1982 (Groningen 1980 en 1981).

Tijdschrift voor Skandinavistiek. Amy van Marken lezingen (1995:1).

Uuden, C. van en P. Stokvis, *De gezusters Van Vloten. De vrouwen achter Frederik van Eeden, Willem Witsen en Albert Verwey* (Amsterdam 2007).

Verseput, J., *De lange reis langs de tweede weg* (Rotterdam 1980).

Wetenschappelijk Verslag 1981 (Groningen 1981).

Wetenschappelijk Verslag 1982 (Groningen 1982).

Wilde, I. de, *'Werk maakt het bestaan draaglijk'. Barend Sijmons (1853-1935)* (Groningen 2007).

Zijl, A. van der, *Het leven van Annie M.G. Schmidt* (Amsterdam 2002).

Archieven

Groningen

- Universitair Depot - Archief, brief van de Faculteit der Letteren en Wijsbegeerte, 3 augustus 1945; brief van het 'College van Herstel' aan Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen, 19 oktober 1945; brief van de Scandinavische Studiekring aan de Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen, 3 december 1945; Koninklijk Besluit van 18 mei 1953 (aanstelling Mannsåker); brief van de Faculteit der Letteren en Wijsbegeerte aan de Curatoren der Rijksuniversiteit, 15 mei 1954 (over vertrek Mannsåker); brief van de Faculteit der Letteren en Wijsbegeerte aan de Curatoren der Rijksuniversiteit, 25 maart 1954; Uittreksel uit de notulen van de bespreking tussen Curatoren en de Faculteit der Letteren en Wijsbegeerte op 10 april 1954; brief van de Faculteit der Letteren en Wijsbegeerte aan de Curatoren der Rijksuniversiteit, 9 december 1955, en het Uittreksel uit de notulen van de vergadering van het College van Curatoren op 17 december 1955; brief van de Faculteit der Letteren aan het College van Bestuur, 16 oktober 1976; brief van Faculteit der Letteren aan mevr. prof. dr. A. van Marken, 22 maart 1982.

- Archief Scandinavisch Instituut, brief van A. van Marken aan College van Curatoren der Rijksuniversiteit te Groningen, 27 september 1955; brief van H. Addens, namens de Curatoren der Rijksuniversiteit te Groningen aan de Beheerders der Universitaire Instellingen der Rijksuniversiteit te Groningen, 13 augustus 1959; brief van A. van Marken aan de Secretaris van het College van Curatoren, 29 januari 1963.
- Universiteitsmuseum, collectie A. van Marken.

Personen

- Electronische brief van Henk Bernlef aan de auteurs, 26 mei 2008.
- Electronische brief van Ingrid Wikén Bonde aan de auteurs, 10 januari 2008.
- Electronische brief van Kristin Brudevoll aan de auteurs, 27 april 2008.
- Electronische brief van Diederik Grit aan de auteurs, 29 april 2008.
- Electronische brief van Joke C. van Hoeken aan de auteurs, 29 april 2008.
- Electronische brief van Tette Hofstra aan de auteurs, 20 mei 2008.
- Electronische brief van Petra van Hulsen aan de auteurs, 2 mei 2008
- Electronische brief van Sune Johansson aan de auteurs, 20 augustus 2008.
- Electronische brieven van Lisette Keustermans aan de auteurs, 15 en 17 januari 2008
- Electronische brief van Jytte Kronig aan de auteurs, 14 mei 2008
- Electronische brief van Mary-Ann van Marken aan de auteurs, 29 april 2008.
- Brief van Cora en Sybren Polet aan de auteurs, 27 december 2007
- Electronische brief van Elisabeth Schönbeck-Salzer aan de auteurs, 3 februari 2008
- Electronische brief van Egil Törnqvist aan de auteurs, 8 september 2010
- Electronische brief van Wally de Vries aan de auteurs, 19 juni 2008
- Electronische brief van Hanneke Westra-Lankamp aan de auteurs, 30 april 2008
- Electronische brief van Nellejet Zorgdrager aan de auteurs, 19 juni 2010
- Interview met Henk van der Liet te Amsterdam, 3 juni 2010.
- Interview met Cora en Sybren Polet te Amsterdam, 15 juli 2008.
- Interview met Jan Jacob Stam, mei en september 2010.
- Electronische brieven van Klaas van Berkel, april 2009.

Personenregister

- Abell, Kjeld 67
Addens, H. 88, 109
Andersen, Hans Christian 14, 15, 17, 20, 58,
67, 99, 101
Axberger, Kerstin 36
Axelsson, Sun 67
- Baaren, T.P. van 48
Beauvoir, Simone de 55
Bekker-Nielsen, H. 75
Benedictsson, Victoria 65
Bennetsen, Carsten 78
Berkel, K. van 86, 109
Bernlef, Henk 60, 61, 91, 109
Beyer, Edvard 52, 54, 55, 58, 97
Blaman, Anna 79
Blohmé, Anders Gunnar Esbjörn 41, 87
Boer, R.C. 27, 83, 85, 89
Boer-den Hoed, Petronella Maria (Nel) 15,
27, 45, 46, 51, 52, 54, 58, 97, 106
Bolckmans, Alex 36, 54, 55, 90, 96, 101
Bont, H. de 85, 105
Boon, Louis Paul 31, 33, 36, 86, 97
Børge, Vagn Albeck 17, 18, 67
Bosch, C.W. (Mineke) 9, 83, 105
Boschman, Nienke 88, 106, 107
Bosse, Harriet 70
Boye, Karin 65, 100
Brandenburg, A. 93, 105
Bratt, Peter 67
Bredsdorf, E. 90, 105
- Bremer, Frederika 89
Brix, Hans 84
Broekhuis, R. 93, 107
Brøndum-Nielsen, Johan 84
Brudevoll, Kristin 62, 77, 109
Büchli, J.K. 41
Burgerhout-Samuelson, Barbro 50
Buskes, Karel 80, 81
- Camus, Albert 29
Carlberg, Sonja 36
Carlé, Birte 51, 64, 75
Christiansen, Hallfrid 28, 29
Citroen, P. 58
Cluysenaer, J.L.H. 42
Corstius Brandt, Hugo 33, 86
Cramer, Rie 14
- Dagerman, Stig 60
Dalsum, Albert van 67
Damsté, Onno 17
Danielsson, Bengt 103
Denny, Amelia Jane 12
Deutsch, Helene 55
Diercks, A.L. 55
Dinesen, Isak
(pseudoniem van Karen Blixen) 64
Donkersloot, N. A. 89
Downs, B.W. 91, 105
Duijneveld, J. 88, 91, 106

- Eeden, W. van 14, 108
 Eide, Tom 78, 90
 Ekman, Kerstin 70
 Eliot, T.S. 65
 Ewald, Johannes 41, 87
- Fagerberg, Sven 66
 Ferwerda, Saskia 19, 29, 45, 52, 66, 74, 84, 89, 91, 93, 100, 106
 Forssell, Lars 67
 Frank, Anne 58
- Gaarder, Jostein 70
 Gad, Tue Riise 41
 Garton, J. 53, 90, 105
 Gogh, Vincent van, ingenieur 28
 Gogh, Vincent van, schilder 28
 Grafström, Gottfried 67
 Grezel, Jan Erik 9
 Grieg, Harald 90, 98
 Grit, Diedrik 76, 78, 83, 85, 91, 106, 109
 Grundtvig, Nikolaj Frederik Severin 29
 Gülcher, Woudrica 12
- Haan, Frans de 84, 85
 Hacquebord, L. 59, 60, 89, 91, 106
 Halbertsma, Sietske-Maria 31
 Hammerich, Clara 41, 70, 92, 97
 Hammerich, Louis Leonor 37, 87, 107
 Hamsun, Knut 5, 12, 18, 52, 54, 55, 57, 71, 72, 73, 79, 83, 90, 91, 92, 93, 96, 97, 98, 100, 101, 102, 105
 Hansen, Thorkild 90
 Harms, I. 85, 86, 106
 Harting 86
 Haugen, Paal-Helge 11, 12
- Hegeler, Sten 23, 103
 Hekker, Brigitte 9
 Helander, Bo B. 67
 Hermans, W.F. 31, 79
 Heyerdahl, Thor 23, 103
 Hitler, Adolf 90
 Høeg, Peter 70
 Hoeken, Joke C. van 36, 84, 85, 109
 Hofstra, Tette 73, 109
 Holberg, Ludvig 89
 Holk, A.G.F. van 48, 75
 Holmes, James 77
 Hoornik, Ed 31
 Houweling, F. 83, 84, 85, 86, 88, 89, 90, 91, 93, 106
 Huizinga, G.J. (Gerard) 9, 86
 Hulsen, Petra van 80, 83, 84, 91, 93, 106, 109
- Ibsen, Henrik 14, 20, 58, 67, 91, 92, 97, 98, 100, 101
 Iersel, Kees van 31, 67
 Iersel, T. van 88, 91, 106
 Ionesco, Eugène 31
- Jacobsen, Rolf 79, 93, 101, 102
 Jensen, Astrid 51, 64, 88
 Jiresch, E. 9, 92, 106
 Johansson, Sune 52, 90, 109
 Julén, B. 86, 107
- Kerkhof, H. 83, 106
 Keustermans, Lisette 63, 109
 Key, Ellen 55
 Kierkegaard, Søren 18, 19
 Klant, Joop 31
 Klugkist, A.C. (Alex) 2, 9

- Knutsen, Niels M. 92
Krijn, Sophia Adriana 44, 45
Kringsjå, Torbjørn 90
Kronig, Jytte 9, 64, 109
Krusenstjerna, Agnes von 23, 65
Kylstra, A.D. 48, 49, 59, 63, 89, 91, 107
- Lagercrantz, Olof 18
Lagerkvist, Pär 66, 67, 98
Lagerlöf, Selma 14, 15, 20, 66, 70, 89
Lamm, Martin 18, 61, 68
Lampo, Hubert 84, 85
Laureys, Godelieve 47, 78, 79
Leij, Ane van der 9
Liet, Henk van der 32, 33, 48, 49, 109
Lilje-Jensen, Jørgen Robert 88
Linné, Carl von 58
Loeveren, M. van 113
Lundkvist, Arthur 31, 33, 86, 98
- Mannsåker, Jørund 41, 42, 43, 87, 88, 108
Marcus, Aage 103
Marholm, Laura 55
Marken, Bernard van 12
Marken, Evert Pieter van 13
Marken, Jacob Cornelus van 13
Marken, J. C. van 12
Marken, Mary-Ann van 30, 109
Marken, Woudrica Johanna Maria van 13
Marquart Scholtz, Antonine 31, 51, 75, 90, 93, 107
Methling, Finn 31
Meyboom, Margaretha 70, 92, 93, 106, 107
Morriën, Adriaan 31
Mulder, Ru 25
Munk, Kaj 23, 95
- Musarra-Schrøder, Ulla 51, 75, 93, 107
Musschenga, Tonnis 9
Muusses, Martha 70, 99
Myklebust, Inger 90
- Naeff, Top 21, 68, 85
- Olsen, Henry 23, 103
- Petersen, Nis 41
Piebenga, Gryt Anne 50, 83, 89, 106
Pleijel, Sonja 36
Polet, Cora 31, 67, 73, 78, 86, 92, 93, 109
Polet, Sybren 31, 65, 67, 85, 86, 92, 96, 109
Posthumus, Johanna Arina Huberta (Annie) 44, 45
Potgieter, Everhardus 70
Prins, A.H.J. 48, 102
Pym, Alexander 36
- Rask, Rasmus 50, 89
Rasmussen, Egil 90
Romein-Verschoor, Annie 71, 85, 93, 105, 107
Ros, Martin 71
Rubow, Paul Victor 84
Rydberg, Anders 34
- Salverda de Grave, J.J. 86
Satre, Jean-Paul 113
Schmidt, Annie M. G. 14, 108
Schönbeck-Salzer, Elisabeth 50, 51, 109
Schonhoven, W.J. 113
Schouten, H. 88, 91, 106
Schultink, H. 87, 107
Scribe, Eugène 68
Selj, Elisabeth 90

- Sijmons, Barend 2, 37, 108
 Singer, Isaac Bashevis 71
 Skovholt, Pål 90
 Södergran, Edith 65, 96
 Stam, Jan Jacob 85, 109
 Steen, Eiliv 55
 Stinus, Erik 11, 100
 Stockum, Th. C. van 87
 Stolpe, Sven 18
 Stray, Sigrid 90
 Strindberg, August 17, 18, 19, 20, 21, 31, 67,
 68, 69, 70, 84, 91, 92, 95, 96, 98, 100
 Stuiveling, Garnt 31, 55
- Tangen, A-M. 93, 107
 Ten Cate-Silfwerbrand,
 Ragnhild Birgitta 45, 89
 Thomsen, Einar 84
 Thorup, Kirsten 78
 Törnqvist, Egil 54, 109
 Torringa-Timmer, J.C. 41, 44, 89
 Tranströmer, Tomas 78
- Uhl, Frida 68
 Undset, Sigrid 15, 66, 99
- Vercors (pseudoniem van Jean Marcel
 Bruller) 23, 24, 84, 95
 Vermin, Maria 13
 Veldijk, Simon 33
 Vik, Bjørg 78
 Visser, Elisabeth 15
 Vloebergh, T. 90, 96
 Vogel, Ellen 31
 Vold, Jan Erik 78
 Vollenhoven, Pieter van 61
 Volta, Ornella 55
 Vries, G. de 27, 88
- Vries, J.P.M.L. de 85
 Vries, Wally de 89, 109
 Vrieze, Folkerdina Stientje
 (Stine) de 45, 52, 89
- Wahl, Jean 20, 84, 95
 Waterbolk, H.Tj. 48
 Westra-Lankamp, Hanneke 51, 90, 109
 Wezel, H. van 47
 Wielek, H. 30
 Wijk, A.W. (Bert) van 9, 89
 Wijk, Louise van 29
 Wijkmark, A. (pseudoniem
 A. van Marken) 23, 24, 84
 Wikén-Bonde, Ingrid 36, 58, 109
 Wilde, I. de 2, 9, 84, 86, 108
 Wilhelmina, koningin van Nederland 86
 Willekens, E. 90, 96
 Willemse, G.J. 23
 Wolkenors, Jan 79, 99
 Wubbolts, H.Th.A. 47
- Zweden, Birgitta van 18, 36, 65, 76, 103
 Zandvoot, R.W. 114
 Zijl, Annejet van der 14, 83, 108
 Zorgdrager, Nellejet 60, 109
 Zuiderdorp, typograaf 23

Amy

'Mijn vak
werd mijn
leven'

van Marken (1912-1995)

Van Marken was de eerste hoogleraar Scandinavistiek aan de Rijksuniversiteit Groningen. Ze was een charismatische en inspirerende leermeester. Ze leidde enkele generaties scandinavisten op en bracht de Groningse Scandinavistiek tot bloei. Als wetenschapper bestreek ze vele terreinen binnen haar vakgebied en bereikte ze een breed publiek. Ze publiceerde in uiteenlopende media, van vooraanstaande internationale wetenschappelijke tijdschriften tot landelijke dagbladen. Ze promoveerde aan de Universiteit van Gent op *Knut Hamsun en de vrouwenfiguren in zijn werk* (1970) en zorgde er voor dat zijn romans in de jaren zeventig opnieuw in Nederlandse vertaling beschikbaar kwamen. Naast haar werk voor de wetenschap, was ze actief als vertaler van poëzie, drama en non-fictie. Ook in Scandinavië was Van Marken een bekende cultuurpersoonlijkheid. Van 1970 tot 1982 had ze zitting in het presidium van de *International Association of Scandinavian Studies*. Een portret van een dynamische wetenschapper.

Petra Broomans

is universitair hoofddocent en werkzaam bij de afdeling Scandinavische Talen en Culturen van de Rijksuniversiteit Groningen. Zij studeerde Scandinavische talen in Groningen en in Uppsala en schreef haar proefschrift over

de Zweedse auteur Stina Aronson (1892-1956). Na haar promotie in 1999 was zij van 2000 tot 2003 gasthoogleraar bij de Vakgroep Scandinavistiek en Noord-Europakunde (Universiteit en Gent). In Groningen geeft zij leiding aan het onderzoeksproject *Scandinavian Literature in Europe around 1900: the Influence of Language Politics, Gender and Aesthetics*. Ze is hoofdredacteur van de serie 'Studies on Cultural Transfer and Transmission (CTaT)', waarvan het eerste deel in 2009 verscheen: *From Darwin to Weil. Women as Transmitters of Ideas*. In 1997 ontving ze een onderscheiding van *Sveriges författarfond* (het Zweedse Schrijversfonds) voor haar inzet ter bevordering van de kennis over Zweedse literatuur en cultuur in Nederland. Op dit moment werkt zij onder meer aan de samenstelling van de bibliografie *Zweedse Literatuur in Nederland en Vlaanderen en supplement Fins - Zweeds in vertaling*.

Janke Klok

studeerde in Amsterdam, Groningen en Oslo en is werkzaam als universitair docent bij de afdeling Scandinavische Talen en Culturen aan de Rijksuniversiteit Groningen. Ze doet onderzoek naar de literaire representatie van de stad in het werk

van de Noorse auteurs Amalie Skram (1846–1905), Sigrid Undset (1882–1949), Cora Sandel (1880–1974) en Ebba Haslund (1917–2009). Aandachtsgebieden binnen haar onderzoek zijn moderne letterkunde, literaire overdracht binnen Scandinavië en Nederland en Genderstudies. Ze schreef bijdragen over Scandinavische literatuur in onder meer *TijdSchrift voor Skandinavistiek* (2001), *Sekse en de city* (2002), *From Darwin to Weil. Women as Transmitters of Ideas* (2009) en *Feminist Review. Urban Spaces* (2010). Ze is redacteur van onder meer *De ideologiën voorbij? Vijftig jaar na Le deuxième sexe* (2000) en co-redacteur van de reeks *Wilde aardbeien* (2003-), literatuur uit Scandinavië in Nederlandse vertaling. Ze vertaalde romans en poëzie van klassieke en hedendaagse Noorse auteurs.